

Srdce na dlani

75 rokov Zväzu Slovákov v Maďarsku

Srdce na dlani

75 rokov Zväzu Slovákov v Maďarsku

<https://www.oslovma.hu/Archiv/JubZSM75.pdf>

Zväz Slovákov v Maďarsku

1139 Budapest, Lomb utca 1-7.

Daňové číslo: 19661483-1-41

<https://www.facebook.com/zvazslovakovvmaďarsku>

E-mail: e.b.ruzsenka@gmail.com

Telefón: +36 30 9287599

Web: www.zsm.hu

Publikácia Zväzu Slovákov v Maďarsku

Spoluvydavateľom publikácie je Nezisková verejnoprospešná spoločnosť s ručením obmedzeným pre služby a zžitkovanie nehnuteľností SlovakUm, obchodná spoločnosť Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku

SlovakUm

Za vydanie zodpovedá predsedníčka ZSM
Ruženka Egyedová Baráneková

Zostavil a zredigoval
Imrich Fuhl

ISBN 978-963-85518-6-3

Vydanie publikácie podporili
Vláda Maďarska
NKUL-KP-1-2023/3-000639

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí
0086/HU/2023

Verejnoprospešná nadácia Zväzu Slovákov v Maďarsku

Tlač:
MULTIPO '98 Bt.

Pri zostavovaní publikácie bol použitý archívny materiál ZSM, portálu oslovma.hu, týždenníka Ľudové noviny a redaktora Imricha Fuhla, autora fotografie na obálke.

Juraj Dolnozemský
Už od dávna...
K jubileu Zväzu Slovákov Maďarsku

myslíme
na zdedené
spomíname
a svätíme
vzbudzujeme
minulosť
praotcovia
a pramatky z dejín
odkazujú dorastu
ja iba slovami veľím
túžby lákajú
povojnové časy
tie tvrdé desaťročia
keď hľadali sa
ciele smery
cesty boli dorúbané
ale oči jagavé sme mali
ľudia slovám

leštili čistili
podstatu
heslom bolo pretrvať
a materinský jazyk
zachovať milovať
rovnaká úloha
je znova daná
matka mama
rady v prvej línii
treba doplniť
a rozbúrený stav
dôverou spokoriť
nech sa nám
pravdu pre budúcnosť
zistiť podarí
časy už oddávna
na smelých
chápavo volali

Obsah

Tri storočia v týchto končinách	5
Zväz Slovákov v Maďarsku	9
Stručná história nášho Zväzu (najmä prvých desaťročí)	13
Náš politik a diplomat Juraj Bielik (1926 – 2008)	25
Predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová Baráneková	30
Ako zostať Slovákom v Maďarsku?	33
O kľúčových aktivitách Zväzu	38
Bohatnúť v Banke	42
Z činnosti ZSM v roku 2023	44
CSSM udelila ZSM vyznamenanie „Za našu národnosť“ – Laudácia	48
Správa o činnosti ZSM za rok 2022	51
Oslavy 50. výročia založenia ZSM (1998)	56
Oslavy 60. výročia založenia ZSM (2009)	61
Oslavy 65. výročia založenia ZSM (2013)	78
Súvislosti, impulzy, nádeje – Ako ďalej, omladina... ..	86
Mládež naša, aká si? Akí (sme boli) budeme?	96
Každý deň sa snažiť byť Slovákom	101
Zanikajú školy vyučujúce slovenčinu	104
Rôznorodosť krojovaných bábik Slovákov v Maďarsku	107
Fotoalbum Svadobné kroje Slovákov v Maďarsku	109
Slovenská gazdinka po rokoch... opäť	112
Slovenské spievanky a veršovačky 2023	117
Slovenský škovránok srdcom, tradície cez nás	122
Verejnosprospešná nadácia Zväzu Slovákov v Maďarsku	
Sumarizácia činností VPN ZSM v rokoch 2013 – 2020	132
Škola v prírode – Poznaj svoje korene 2023	148
Program Koalície Zväz – Pilíš – Novohrad (2006)	156
Zásady a hlavné body programu Koalície Spolu (2011)	166
Mediálni partneri ZSM	170
Belépési nyilatkozat	171

O Slovákoch v Maďarsku

Tri storočia v týchto končinách

Vyššie tri storočia uplynuli odvtedy, ako sa v prvých lokalitách na území dnešného Maďarska usadili Slováci. Naši húževnatí predkovia prišli do týchto krajov – medzi Pilíšske vrchy, cez Novohrad, Zemplín a Bakonské pohorie po žirne roviny Dolnej zeme – z rôznych regiónov severnej časti Uhorska. Hovorili viacerými nárečiami, boh príslušníkmi odlišných konfesíí a nositeľmi rôznej kultúry – v súdržné komunity ich vliat spoločný osud, ktorý zdieľali vo svojom novom bydlisku.

Začiatky – Húfne sťahovanie slovenských nevoľníkov do južných stolíc Uhorska bol takmer dve storočia trvajúci proces. Po vyhnaní Turkov sa na území dnešného Maďarska presťahovala jedna pätina slovenského etnika (približne 150–200 tisíc osôb) a podieľala sa na znovuzaložení vyše 100 obcí. Sťahovanie malo rôzne príčiny.

Habsbursko-turecké vojny (1526 – 1718) a stavovské povstania proti Habsburgovcom (1604 – 1711) priniesli so sebou znásobovanie bremien doliehajúcich na obyvateľstvo. V preľudnených hornouhorských stolicích nastal nedostatok úrodnej pôdy. Krutá rekatolizácia začiatkom 18. storočia nútila evanjelikov hľadať miesta, kde mohli slobodne vyznávať svoju vieru.

Živelnou formou migrácie Slovákov (od polovice 17. storočia) bol odchod poddaných na sezónne poľnohospodárske práce a úteky poddaných do Pilíša (Santov, Kestúc, Čív), peštiansko-novohradskej oblasti (Banka, Veňarec, Jača) a do Zemplína.

Druhou, už organizovanou formou kolonizácie (1711 – 1740) bolo, keď svetskí a cirkevní zemepáni, ktorí vlastnili majetky aj v severnom Uhorsku, presťahovali časť svojich poddaných na svoje južnejšie majetky a keď statkári osídľovaním veľkostatkov, ktoré dostali za služby cisárskemu dvoru, poverili tzv. lokátorov. V tomto období vznikli ďalšie slovenské obce v novohradsko-peštianskej oblasti (Sudice, Asód, Maglód), v Zadunajskú (Senváclav, Eška, Čerňa, Bánhida, Tardoš), medzi Dunajom a Tisou (Malý Kereš) a v békeško-čanádskej oblasti (Békešská Čaba, Sarvaš, Poľný Berinčok), ako aj prvá sklená huta v Bukovom pohorí (Stará Huta). V tretej etape kolonizácie (1740 – začiatok 19. storočia) časť slovenských poddaných usadených v békeško-čanádskej oblasti pre nedostatok pôdy putovala ďalej a zakladala nové osady (Slovenský Komlós, Níredháza, Veľký Bánhedeš, Pitvaroš). Z hornouhorských oblastí prichádzali baníci, remeselníci, drevorubači, sklári a drotári, väčšinou katolíckeho vierovyznania, ktorí sa usadili v Piliši (Mlynky), Bukových horách (Répašská Huta), v Zemplíne (Vágašská Huta) a v Matre (Alkár, Horná Huta).

20. storočie – Do prvej svetovej vojny predkovia dnešných Slovákov v Maďarsku žili v spoločnom štátnom útvare so svojim materským etnikom, s ktorým zdieľali spoločný osud. Po prvej svetovej vojne, po rozpade Uhorska, sa Slováci v Maďarsku ocitli izolovaní nielen od materského etnika, ale aj od slovenských komunít v Rumunsku a v Juhoslávii. V medzivojnovom období v horthyovskom Maďarsku čelili silnému asimilačnému tlaku. Po druhej svetovej vojne, v rámci výmeny obyvateľstva medzi Maďarskom a Československom, sa do Československa presídlilo 73 tisíc Slovákov. Negatívny dopad na zachovanie oslabených slovenských komunít mala aj spoločenská mobilita a spriemyselnosť v období socializmu.

Spoločenské organizácie po II. svetovej vojne – V roku 1948 sa založil Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku (DZSM) ako nezávislá organizácia, ktorá zastupovala záujmy Slovákov na politickom, hospodárskom a kultúrnom poli. Od januára 1949 vznikali jeho prvé miestne organizácie na Dolnej zemi a v Budapešti. V tom istom roku bol založený súbor bábkarov a tanečný súbor ako ústredné inštitúcie DZSM a pri miestnych organizáciách vznikali divadelné, tanečné a spevácke zbory. Činnosť Zväzu budovaného na báze miestnych organizácií sa od roku 1951 zúžila na kultúru. Spoločenská aktivita DZSM nadobudla markantnejšie formy v roku 1973, keď sa do zachovávanía slovenskej kultúry zapojilo 70-80 obcí.

Koncom 80. rokov minulého storočia, v čase spoločenských zmien, vznikli tzv. alternatívne spoločenské organizácie s celoštátnou pôsobnosťou a postupne sa zakladali aj mieste a regionálne slovenské spolky. Organizáciami s celoštátnou pôsobnosťou sú v súčasnosti Zväz Slovákov v Maďarsku, Únia slovenských organizácií v Maďarsku a Organizácia slovenskej mládeže v Maďarsku. Spoločenské organizácie vo voľbách národnostných samospráv vystupujú ako nominujúce organizácie.

Systém slovenských samospráv a politické zastúpenie – Zákon o právach národných a etnických menšín v Maďarsku z roku 1993 vytvoril možnosť zakladania národnostných samospráv a prevádzkovania vlastných inštitúcií. K slovenskej národnosti sa pri poslednom sčítaní obyvateľstva prihlásilo 29 tisíc osôb, necelých 10 tisíc označilo za svoj materinský jazyk slovenčinu. Slováci v Maďarsku disponovali v uplynulých desaťročiach viac než 120 miestnymi samosprávami, 6 regionálnymi samosprávami a Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku. CSSM prevádzkuje slovenské školy v Sarvaši, Békešskej Čabe, Novom Meste

pod Šiatrom, Slovenskom Komlóši a v Budapešti, ako aj Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku (predtým osvetové centrum) s regionálnymi kultúrnymi strediskami, výskumný ústav, divadlo, knižnicu a dokumentačné centrum, pedagogické a metodické centrum a 2 hospodárske spoločnosti. V parlamentných voľbách v roku 2014 si prvýkrát v histórii aj Slováci zvolili svojho parlamentného hovorcu.

Školstvo – Slovenská školská sieť – od materských škôl po vysoké školstvo – sa v Maďarsku po prvýkrát začala budovať po roku 1948. Sľubný proces v roku 1961 prerušila transformácia jednojazyčných slovenských škôl na dvojazyčné. V uplynulých desaťročiach sme svedkami poklesu počtu detí, ktoré sa učia slovenčinu. V školskom roku 2013/2014 bolo v Maďarsku 5 slovenských, resp. dvojazyčných základných škôl, 2 gymnáziá a 44 škôl s vyučováním slovenčiny. Slovenský jazyk, literatúru a kultúru, resp. odbor slovenské národnostné učiteľstvo možno študovať na viacerých vysokoškolských inštitúciách v Maďarsku.

Médiá – Od roku 1957 vychádza týždenník Ľudové noviny, ktorý od roku 2004 má aj denne aktualizovaný portál luno.hu. Slovenské vysielanie Maďarského rozhlasu oslovuje poslucháčov od roku 1974. Reláciu V materinskom jazyku môžu poslucháči počúvať každý deň od 18. do 20. hodiny. Maďarská verejnoprávna televízia vysiela slovenské relácie od roku 1983. Magazín Domovina môžu diváci sledovať v pondelok popoludní. Populárnym čítaním v slovenčine sú ročenky Náš kalendár a Čabiansky kalendár. Informovaniu v materinskom jazyku slúžia aj časopis Čabän, slovenské prílohy niektorých miestnych novín, časopis Budapešťiansky Slováč a portál oslovma.hu.

Zväz Slovákov v Maďarsku

Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku bol založený 19. decembra 1948. Pôsobiť začal ako nezávislá organizácia, ktorá niesla v sebe aj niektoré znaky kultúrnej autonómie. V rokoch 1948 až 1951 fungoval ako spoločenská organizácia, ktorá zastupovala záujmy Slovákov na politickom, hospodárskom a kultúrnom poli. Od januára 1949 sa zakladali jeho prvé miestne organizácie v Békešskej Čabe, Medeši, Poľnom Berinčoku, Veľkom Bánhedeši, Slovenskom Komlóši a Sarvaši a v decembri vznikla aj v Budapešti. Pod vedením Zväzu sa pestovala a sprostredkúvala slovenská kultúra v rámci dvoch typov inštitúcií: v roku 1949 sa ako ústredné inštitúcie založil napr. súbor bábkarov, tanečný súbor a pri miestnych organizáciách vznikali divadelné, tanečné a spevácke zbory.

Od 1. januára 1949 mal DZSM svoj vlastný týždenník, ktorý vychádzal pod titulom Naša sloboda a od 4. októbra 1957 pod menom Ľudové noviny, ktoré do r. 1996 patrili tejto občianskej organizácii. Napriek tomu, že miestne organizácie DZSM vznikali v prvom rade v južnej časti Dolnej zeme, stala sa prvou slovenskou spoločenskou a kultúrnou organizáciou s celoštátnou pôsobnosťou. Organizácia budovaná na báze miestnych organizácií, bola začiatkom roku 1951 spolu s ostatnými maďarskými spoločenskými organizáciami z politicko-centralizačných dôvodov zrušená. Po roku 1951 sa oblasť pôsobenia DZSM zúžila, jeho činnosť sa obmedzovala výlučne na oblasť kultúry. Už koncom 50. rokov Slováci v Békešskej župe navrhli zakladanie

miestnych organizácií, ale tieto nároky sa v praxi začali uplatňovať až o jedno desaťročie neskôr. Na kongrese v roku 1969 bol zvolený Celoštátny výbor a založili sa výbory pre tri základné oblasti slovenského života: školský, kultúrny a tlačový. Popri výboroch následne vznikali nové sekcie: začiatkom 70. rokov Vlastivedná a národopisná sekcia, ktorá začala organizovať národopisné tábory v slovenských osadách (1977 – 1990) a v roku 1981 Slovenská literárna sekcia, z ktorej v období spoločenských zmien vyrástlo Združenie slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku. Markantnejšie črty nadobúda spoločenská činnosť organizácie po jej piatom kongrese v roku 1973, keď sa do činnosti zameranej na zachovávanie slovenskej kultúry zapojilo 70-80 obcí. Na kongrese v roku 1983 bola tajným hlasovaním zvolená za generálnu tajomníčku predstaviteľka mladšej strednej generácie, odchovankyňa slovenských inštitúcií založených po roku 1948 Mária Jakabová Šingelová. Požiadavka zmeny sa prejavila aj v tom, že v roku 1988 bolo zvolené vedenie nového typu: predsedom sa stal genetik Matej Šipický. V tomto období vedenie zväzu iniciovalo viaceré reformy, napr. obnovenie miestnych organizácií a zakladanie siete slovenských inštitúcií. V Békešskej Čabe vznikol Slovenský výskumný ústav (1990), ktorý bol prvou národnostnou vedeckou inštitúciou v Maďarsku. ZSM v roku 1990 založil aj nadáciu Lipa, ktorá poskytovala štipendiá pre žiakov základných a stredných škôl a pre vysokoškolských poslucháčov.

V čase spoločenských zmien síce vzniklo niekoľko nových, tzv. alternatívnych spoločenských organizácií s celoštátnou pôsobnosťou, ale najpočetnejším slovenským spolkom v Maďarsku zostal aj naďalej právny nástupca DZSM – Zväz Slovákov v Maďarsku. ZSM na báze fungujúcich slovenských klubov, pávích krúžkov a množiacich sa miestnych slovenských organizácií vytvoril svoju novú organizačnú štruktúru. Veľkú zmenu v spoločenskom živo-

te Slovákov v Maďarsku znamenalo prijatie národnostného zákona v roku 1993 a prvé voľby do menšinových samospráv (1994). Po modifikácii menšinového a volebného zákona (od roku 2005) sa Zväz ako nominačná organizácia zúčastňuje volieb do slovenských samospráv. ZSM ako najväčšia slovenská spoločenská organizácia v Maďarsku musela a musí dávať odpovede na nové výzvy, hľadať miesto občianskej sféry v tomto systéme. Od roku 1996 je jeho predsedníčkou Ruženka Egyedová Baráneková. ZSM sa aj v nových podmienkach snaží spájať, motivovať, aktivizovať Slovákov žijúcich roztrúsene po celej krajine a nachádzajúcich sa na rôznych stupňoch uvedomelosti a organizovanosti. Tomuto zámeru slúžia jeho kultúrne aktivity: súťaž pre deti a mládež Slovenské spievanky a veršovačky a vydanie CD-platní Slovenské spievanky, unikátna zbierka krojovaných bábik slovenskej národnosti v Maďarsku a ich putovná výstava, Deň detí na Veľvyslanectve SR v Budapešti, národopisný tábor pre deti, súťažná prehliadka speváckych a folklórnych skupín Slovenský škovránok, Celoštátny slovenský folklórny festival v obci Banka (Bánk), stretnutia Slovenská gazdinka, ako aj podujatia pre slovenskú mládež Slovenské lipky vrátane vytvorenia Slovenského lipového hája v matranskom Alkári. ZSM pravidelne organizuje stretnutie svojich aktivistov, usporadúva konferencie pod názvom Ako ďalej, Slováci v Maďarsku? a ako prvý inicioval spoluprácu a osobné stretnutia so Slovákami zo sveta. Organizácia úzko spolupracuje s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ako aj s ďalšími inštitúciami na Slovensku.

Verejnoprospešná nadácia ZSM (ktorú v súčasnosti vedie dr. Matej Šipický) z prostriedkov poskytovaných vládou SR na podporu kultúrno-vzdelávacej činnosti uskutočňuje ojedinelý a mimoriadne dôležitý projekt pre žiakov a študentov slovenskej národnosti: Školu v prírode na Slovensku Spoznaj svoje korene.

Vedúce osobnosti organizácie

1948 – 1949 Ján Boldocky, generálny tajomník

1948 – 1955 Michal Krajčík, tajomník

1948 – 1972 Ján Hirka, predseda

1955 – 1956 Michal Bernula, generálny tajomník

1957 – 1970 Juraj Bielik, generálny tajomník

1971 – 1983 Ján Šuch, generálny tajomník

1973 – 1983 Ján Knihár, predseda

1983 – 1990 Mária Jakobová Šingelová, generálna tajomníčka

1988 – 1990 Matej Šipický, predseda

1990 – 1992 Mária Jakobová Šingelová, úradujúca predsedníčka

1990 – 1992 Anna Divičanová, poverená predsedníčka

1992 – 1996 Anna Divičanová, predsedníčka

1992 – 1996 Michal Mata, úradujúci predseda

1996 – Ruženka Egyedová Baránková, predsedníčka

Zoltán Bárkányi Valkán
**Stručná história nášho Zväzu
(najmä prvých desaťročí)**

Dňom, keď sa naozaj začali písať nové dejiny Slovákov v Maďarsku, je 19. december 1948, deň založenia Zväzu demokratických Slovákov v Maďarsku. Zakladajúce valné zhromaždenie sa konalo v Budapešti v sále OKISZ na Triede svätého Štefana pod číslom 15, na ktorom sa zišlo 150 delegátov zo všetkých kútov krajiny. Terajšia slávnosť – popri spomienke na výročie vzniku organizácie – nám poskytuje vhodnú príležitosť aj na zamyslenie sa nad jej šesťdesiatročnou činnosťou. Je to pomerne dlhý čas, doba dvoch generácií a veľkých spoločenských premien, ktoré od základov zmenili život obyvateľstva Maďarska, vrátane života príslušníkov našej slovenskej národnosti. Dnes už zo zakladateľov Zväzu žijú iba niekoľkí. Nedávno, vlni v máji, nás navždy opustila významná osobnosť našej Slovače, národnostný politik, diplomat, zakladateľ a bývalý generálny tajomník Zväzu Juraj Bielik. S odstupom času dnes už s rozhodnou istotou môžem povedať, že som mal nesmierne šťastie, keď ma po skončení štúdií generálny tajomník Juraj Bielik prijal za pracovníka Zväzu demokratických Slovákov v Maďarsku. Bolo to v lete r. 1964 a odvtedy z tých šesťdesiatich rokov zväzu bezmála štyri desaťročia som bol buď aktívnym účastníkom a neskôr, ako redaktor nášho slovenského týždenníka, očitým svedkom jeho činnosti. Bilancovať, hodnotiť – čo i len vo veľkých rysoch – šesťdesiatročné pôsobenie organizácie je v krátkom slávnostnom príhovore nemožné. História Zväzu vďaka univerzitnej profesorky, bývalej predsedníčke našej organizácie Anne Divičanovej, je už spracovaná a v rôznych

publikáciách pre záujemcov sprístupnená. Informácie o jej činnosti obsahuje i osobitný bulletin. Preto mi dovoľte, aby som sa s vami podelil skôr o moje subjektívne názory, skúsenosti a vedomosti týkajúce sa Zväzu a o také príhody a fakty, ktoré som sám spoznať nemohol, ale som sa o nich dozvedel od priateľa mnohých z nás, od Juraja Bielika.

Našej národnostnej verejnosti je menej známe, že Zväz mal aj svojich predchodcov, organizácie, ktoré obrazne povedané pripravovali pôdu pre jeho vznik, dokazovali novému povojnovému spoločenskému zriadeniu potrebu národnostných organizácií s celoštátnou pôsobnosťou. O povojnovej politickej aktivite národnostného obyvateľstva svedčí aj to, že v r. 1945 vznikla prvá demokratická národnostnopolitická organizácia krajiny – Antifašistický front Slovanov v Maďarsku, ktorý založili v Battonyi Slováci a Srbi Békešskej župy. Koncom roka 1946 sa Juraj Bielik stal jeho funkcionárom najprv v Békešskej Čabe a neskôr v budapeštianskom centre organizácie. V rozhovore, ktorý pred dvoma rokmi uverejnili Ľudové noviny pri príležitosti jeho osemdesiatin, mi o tejto organizácii povedal nasledujúce:

„Spočiatku sa Antifašistický front Slovanov zdal byť silným záujmovým fórom všetkých slovanských národností krajiny. Mal konkrétne predstavy, ako odstrániť zločiny spáchané voči národnostiam. Vypracoval program všestranného rozvoja spoločenského, kultúrneho a školského života tunajších slovanských národností. Vydával aj týždenník Sloboda, ktorý vychádzal v slovenskom a srbskom jazyku.“

V rozhovore sa zmienil aj o tom, že značná časť našich Slovákov na čele so skupinou takzvaných národovcov, dolnozemských slovenských verejných činiteľov, nevidela záruku toho, že povojnové Maďarsko bude schopné a hlavne ochotné zabezpečiť Slovákom ich práva. Aj to bol dôvod, že slovenská časť antifašistického

frontu založila v r. 1947 pod názvom Zväz Slovanov v Maďarsku novú organizáciu. Preto Slovanov a nie Slovákov, lebo zastupovala aj záujmy príslušníkov málopočetnej českej národnosti, ktorí žili v okolí Pätkostolia. Táto organizácia sa potom stala nástrojom vyšších politických záujmov a nástrojom presídľovacej akcie v rámci výmeny obyvateľstva medzi Maďarskom a Československom. Napriek tomu väčšia časť našich Slovákov, ktorí sa nechceli presídlieť na Slovensko, túto organizáciu považovala za ochrancu svojich národnostných práv. V rámci organizácie sa však vytvorili dva tábory: protivníci presídľovania a jeho prívrženci. Rok 1948 bol rokom prevratu aj v živote našej Slovače. V Československu sa dostali k moci politické sily, ktoré pod vplyvom medzinárodného tlaku uznali, že vysídlenie Maďarov z južného Slovenska, ani výmena obyvateľstva nemôžu byť prostriedkom riešenia národnostných problémov. Presídľovacia akcia sa v júni 1948 skončila. Naša národnosť značne oslaba, veď krajinu opustilo viac než 73 tisíc Slovákov, medzi nimi prevažná časť jej inteligencie. U nás sa najvyššie politické a štátne orgány rozhodli, že demokratickou cestou budú riešiť politické i hospodárske problémy nepresťahovaných Slovákov. Samozrejme na vtedy platnej politickej platforme. Za takýchto okolností zanikol Zväz Slovanov v Maďarsku (väčšina jeho aktivistov sa presídlila na Slovensko) a 19. decembra sa zrodila nová nezávislá organizácia: Zväz demokratických Slovákov v Maďarsku. Bývalé sídlo Zväzu Slovanov na Nádorovej ulici číslo 6 sa stalo sídlom nového Zväzu. (Pre zaujímavosť poznamenám, že dom na Nádorovej ulici v pred- i povojnových rokoch nazývali aj slovenským domom, lebo bol sídlom viacerých slovenských organizácií, podnikov i bydliskom ich zamestnancov. Tu sídlila napríklad Československá banka, Družstvo Dunaj, Slovenská jednota, Antifašistický front Slovanov, redakcia Slobody, Spolok svätého Vojtecha a iné.)

Organizačné stanovby Zväzu demokratických
Slovákov v Maďarsku

§.1.

Cieľ Zväzu demokratických Slovákov v Maďarsku.

Zväz demokratických Slovákov v Maďarsku /v ďalšom Zväz /
je samostatnou spoločenskou organizáciou, ktorá svoju politic-
kú, spoločenskú a kultúrnu činnosť vykonáva za spolurpáce vlas-
teneckého ľudového frontu, na základe politiky Maďarskej socia-
listickej robotníckej strany, na poli národnostných práv zabez-
pečených Ústavou pre občanov slovenskej národnosti v Maďarsku.

§.2.

Zväz ako organizácia zastupujúca národnostné záujmy občanov
slovenskej národnosti v Maďarsku plní nasledovné úlohy :

- Mobilizuje občanov slovenskej národnosti, aby sa aktívne
zapájali do budovateľskej práce našej socialistickej
spoločnosti a v záujme toho koná politickú a kultúrno-
výchovnú prácu so socialisticou náplňou;
- v úzkej spolurpáci s orgánmi štátnej moci a spoločenský-
mi orgánmi, pomáha prakticky uskutočňovať práve zabez-
pečené Ústavou pre občanov slovenskej národnosti v
Maďarsku;
- vo vzťahu štátnych a spoločenských opatrení týkajúcich
sa občanov slovenskej národnosti v Maďarsku, môže pred-
kladať návrhy všetkým štátnym spoločenským a družstev-
ným orgánom a v týchto otázkach môže žiadať vypočutie
Zväzu;

Pozrime sa na počiatočné kroky Zväzu, ktorý z hľadiska spoločenských i politických pomerov vznikol vo veľmi zložitom a protikladnom období, ktoré rozhodne vplývalo aj na našu národnosť, ako i na činnosť jej jedinej organizácie. Zväz vznikol za asistencie a pod dozorom popredných slovenských predstaviteľov Strany maďarských pracujúcich. Nemôžeme sa vyhnúť tomu, aby sme nespomenuli aspoň niekoľko mien. Na prvom mieste meno komlóšskeho rodáka Jána Boldockého, ktorý bol prvým „zvoleným“ (v úvodzovkách) generálnym tajomníkom a meno takisto Komlóšana, niekdajšieho vojaka Červenej armády Republiky rád, dlhoročného predsedu zväzu Jána Hirku. Ján Boldocký pracoval na Ústrednom výbore Strany maďarských pracujúcich a z tohto postu mal dozor nad činnosťou Zväzu. O niekoľko mesiacov po založení organizácie však nastúpil do diplomatických služieb, stal sa veľvyslancom v Prahe a neskôr ministrom zahraničných vecí Maďarskej ľudovej republiky.

Za jeho nástupcu poverili vysokopostaveného funkcionára, vedúceho oddelenia Ústredného výboru strany Ferenc Keletiho (inak vysídlenca zo Slovenska), ktorý tri či štyri roky vykonával politický dozor nad prácou úradujúceho tajomníka, ktorým bol vtedy komlóšsky rodák Michal Krajčík. Nezabúdajme, boli to roky tej najtvrdšej diktatúry proletariátu, keď celý život v krajine usmerňovala strana a bez jej súhlasu sa prakticky nič nemohlo udiť. Spomeniem iba jeden jediný prípad, charakteristický pre stranícky dozor nad našou organizáciou. Opäť citujem Juraja Bielika: „Pamätám si, aké výčitky sa dostali Michalovi Krajčíkovi pred vydaním prvej ročenky, Nášho kalendára na rok 1950. Všetky rukopisy boli už v tlačiarňi, keď vedúci oddelenia strany nariadil, aby na titulnej strane obálky bol aj portrét „veľkého vodcu, učiteľa, otca a dobrodinca národa“ s odôvodnením, že fotografia Mátyása Rákosiho nemôže chýbať v slovenskej sedliackej izbe.

Autor kresby, na úkor vlastného odborného presvedčenia a osobnej prestíže, umiestnil fotografiu na vyznačené miesto a až potom mohla ročenka vyjsť.“ (Fotografia obálky bola uverejnená v Ludových novinách roku 2006, 35. číslo.)

V spojitosti s prvými krokmi Zväzu by som chcel poukázať aj na dvojité pomenovanie organizácie a podať vysvetlenie, ktoré poznajú iba málokto. V maďarskom názve (Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége) je „zväz demokratický“ a v slovenskom zasa „Slováci“. Juraj Bielik na túto otázku s rozhodnou istotou tvrdil, že je to jednak následok nedostatočnej znalosti materinského jazyka a azda aj politickej zaujatosti. Zmienil sa aj o tom, že kompetentné osobnosti ani tesne pred odoslaním žiadosti o registráciu novej organizácie neboli ochotné zmeniť slovenský názov, ktorý nebol presným prekladom maďarského.

Každá doba, od tej tvrdej diktatúry proletariátu až po demokraticky zriadenú spoločnosť, veru poznačila činnosť Zväzu. O tomto hádam rukolapne svedčí aj fakt, že názov organizácie počas jej doterajšieho trvania bol v slovenčine trojaký. Už v prvých rokoch existencie Zväzu vysvitlo, že teória a prax ani v oblasti národnostného diania nie sú v súlade. V roku 1951 režim jediným silným úderom oslabil našu spoločenskú organizáciu, ktorá zastupovala záujmy Slovákov na politickom, kultúrnom i hospodárskom poli, zrušil jej dovtedy vytvorenú členskú základňu a postupne museli zaniknúť jej miestne pobočky, vrátane budapeštianskej, pri ktorej bola aj knižnica so stálymi členmi a čitateľmi. Z masovo-spoľošenskej organizácie sa takto stal úrad so svojím niekoľkočlenným aparátom, ktorého činnosť sa obmedzila výlučne na kultúrny úsek, vyjmúc školstvo. Zväz, napriek tomu, že mal obrovské zásluhy na organizovaní slovenského národnostného školstva, do školských záležitostí nemohol zasahovať. Vďaka nadšeným a oddaným členom aparátu i redakčnému kolektívu

Našej slobody i za takýchto okolností našiel priestor svojej činnosti. Vytvoril širokú sieť aktivistova referentov, s ktorými spoločne organizoval po celej krajine kultúrne zájazdy a iné osvetové podujatia. Dobrá spolupráca i osobné kontakty s aktivistami, slovenskými učiteľmi a vedúcimi činiteľmi slovenských osád a so širokými vrstvami Slovákov boli zárukou úspešných akcií a celej činnosti Zväzu.

Nemôžeme však zamlčať ani tie tiesnivé, až krízové obdobia v živote organizácie. V čase revolučných udalostí r. 1956 zväz prežíval najťažšie obdobie svojej existencie. Aparát ostal bez vedenia, poverený generálny tajomník opustil Maďarsko. Vydávanie Našej slobody bolo zastavené a redakčný kolektív rozpustený. Za takýchto okolností v júli 1957 patričné orgány vedením aparátu poverili najstaršieho pracovníka Zväzu Juraja Bielika. Nastalo obdobie znovuoživenia činnosti organizácie, respektíve vytváranie podmienok pre jej normálnu činnosť a pre znovuvydávanie slovenského týždenníka. Prvoradou požiadavkou Zväzu bolo, aby organizácia patrila pod dozor Rady ministrov, teda pod štátny orgán, a aby mu bolo povolené vytvoriť širšiu spoločenskú bázu, pravda, bez členstva, lebo o tom naďalej nemohla byť ani reč. Patričné orgány sa vôbec neponáhľali reagovať na požiadavky Zväzu, ktorého úsilia – aj to iba čiastočne – sa splnili iba priebehom dlhšieho času. Aj povolenie na vydávanie periodika prišlo až po dlhých mesiacoch. Týždenník, ktorý začal vychádzať 4. októbra 1957, dostal nové meno, Ľudové noviny, a vedením redakcie poverili čabianskeho rodáka Jána Hanku, ktorý, žiaľ, nás vlani v októbri tiež navždy opustil.

Nasledujúce, už konsolidované obdobie Kádárovej éry, prinieslo určité možnosti na rozšírenie činnosti Zväzu, o ktorých sa zmieňuje aj bulletin, ktorý ste tu dostali. V ňom sa môžete dočítať o jeho nových aktivitách, o jeho nových výboroch a sekciách,

o ním založenom prvom národnostnom vedeckom výskumnom ústave krajiny, o nadácii a pod. Ja by som sa chcel zaoberať aj s mimoriadne dôležitou otázkou, respektíve s okruhom otázok týkajúcich sa stykov Zväzu s materskou krajinou, v prvom rade s Matiou slovenskou.

Po ukončení výmeny obyvateľstva dlhé roky v živote Slovákov v Maďarsku nezohrávala naša materská krajina, Slovensko, žiadnu úlohu. Táto situácia sa nezmenila ani po roku 1951, kedy sa konečne podpísala maďarsko-československá kultúrna dohoda. V tejto dohode sa však nedostalo také miesto Slovákom v Maďarsku, aké by sa právom bolo mohlo predpokladať. Preto nie je náhodné, že ani zo strany Slovenska, ani zo strany našej Slovače sa nevzbudil záujem o druhú stranu. A navyše naše krajiny sa pevne držali zásady, podľa ktorej (citujem): „Národnostná politika je vnútropolitickou záležitosťou každej krajiny.“ Dokonca pracovníkom Zväzu a redakcie jej novín stránicke a štátne orgány zakázali nielen nadväzovanie stykov so slovenskými orgánmi a organizáciami, ale aj prijímanie hocakej pomoci zo Slovenska. Zmeny v tejto oblasti začali prichádzať spoza hraníc. Demokratizačné úsilie „socializmu s ľudskou tvárou“ v Československu priniesli oživenie snahy venovať pozornosť kultúrnym potrebám zahraničných Slovákov. Vtedy sa začala zdôrazňovať skutočnosť, že Slováci patria medzi tie európske národy, ktorých vysoké percento, zhruba jedna štvrtina alebo až jedna tretina, žije mimo svojho materského etnika, za hranicami svojej vlasti. Život značnej časti slovenského národa sa takto odvíjal mimo územia Slovenska, v inonárodnom prostredí. Dokiaľ sa však u nej uchováva vedomie národnej či etnickej príslušnosti, alebo aspoň vedomie slovenského pôvodu, materská krajina ju začala chápať ako organickú súčasť slovenského národného spoločenstva. V tomto čase sa na Slovensku začalo uvažovať o obnovení Krajanského odboru Matice slovenskej, ktorý zrušili

DEMOKRATICKÝ ZVÄZ SLOVÁKOV V MAĎARSKU
MAGYARORSZÁGI SZLOVÁKOK DEMOKRATIKUS SZÖVETSÉGE
BUDAPEST, VI. NAGYMEZŐ U. 49.
TELEFON: 323-163
62. Postakiváltó Pf.: 624
Irányítószám: 1299

Dr. Ján Botík

Bratislava
Astrová 15.

Vážení súdruh Botíki!

Náš zväz plánuje zozbierať a vydať materiál súvisiaci s ľudovým krojom Slovákov žijúcich v Maďarsku. V tejto práci počítame aj s účasťou odborníkov zo Slovenska. Náš tohoročný národopisný tábor sa tiež bude zaoberať výskumom ľudového kroja. Tábor bude usporiadaný medzi 19. a 25. júnom. Ubytovanie a stravovanie účastníkov bude zabezpečené v budapeštianskom slovenskom žiackom domove. Výskum plánujeme v slovenských obciach okolo Budapešti, kde sa účastníci dostanú dopravnými prostriedkami.

S vašou výskumnou prácou aj naďalej počítame a touto cestou Vás pozývame do nášho národopisného tábora.

Prosíme Vás, aby ste nám oznámili, či sa v tábore zúčastníte.

Budapešť, 3. 3. 1983

So súdružským pozdravom:

ALT
Dr. Július Alt
#ajomník

ešte v r. 1954. Napokon sa Slovenská národná rada rozhodla vytvoriť profesionálnu inštitúciu pre krajanú problematiku. Takto vznikol v júni 1968 Ústav pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej s dvoma oddeleniami – pre vedecký výskum a pre kultúrne styky. Riaditeľom ústavu sa stala tá najpovolanejšia osoba, historik slovenského vystahovalectva, rodák z Báčskeho Petrovca Ján Sirácky. Toho času nikto na Slovensku nepoznal krajanú problematiku lepšie ako on.

Za zástupcu si zvolil nášho pitvarošského rodáka Martina Čemana. Rodáci z Dolnej zeme začali kráčať po nevyšliapanej ceste, ktorá ich napriek rôznym prekážkam priviedla aj k nám, k Slovákom v Maďarsku. Ján Sirácky a Martin Čeman ako predstavitelia Matice slovenskej chceli prvýkrát navštíviť sídlo Zväzu na Ulici Nagymező v lete r. 1968, ale pre už spomínané zákazy to nemohli urobiť. Nevolaných hostí generálny tajomník nemohol prijať, ale stretli sa s nimi pracovníci zväzu Štefan Lami a Ján Kušňár – v neďalekej krčme. Toto neoficiálne stretnutie, o ktorom sme vtedy ani netušili, sa stalo priam historickým stretnutím, aspoň čo sa týka spolupráce Zväzu a Matice slovenskej. Po tomto stretnutí pozvala MS dva naše súbory na folklórny festival do Východnej. O niekoľko týždňov neskôr predstavitelia redakcie Ludových novín tiež na neoficiálnom stretnutí v trošku zasmradenej pivárni oproti Západnej stanici nadviazali spoluprácu s Ústavom pre zahraničných Slovákov a s redakciou Matičného čítania. Po tomto naše styky s Maticou slovenskou a vôbec s materskou krajinou postupne nadobúdali oficiálny ráz. Ústav pre zahraničných Slovákov nás toho času priam zaplavoval knihami, krásnou literatúrou, dodával nám gramofónové platne, magnetofónové pásky a rôzne osvetové materiály, ktoré Zväz potom rozosiela našim školám, kultúrnym domom, ochotníckym súborom i knižniciam. Našu radosť z týchto kultúrnych pokladov však schladili opatrenia vtedajšieho ve-

dúceho národnostného oddelenia na ministerstve kultúry. Vyslal svojich pracovníkov, aby skontrolovali, či nám Matica neposielala materiály zhotovené v slovenskom nacionalistickom protimaďarskom duchu. Aj kontrolóri, aj my sme sa hanbili, hoci hanbiť sa mal niekto iný. Preto nás ani veľmi neprekvapilo, keď redaktor *Ludových novín* spolu s členom Predsedníctva Zväzu, poslancom maďarského parlamentu Pavlom Kováčom, boli účastníkmi valného zhromaždenia Matrice slovenskej v Martine a tam prítomných, na žiadosť organizátorov, pozdravil aj redaktor našich novín. Pre jeho vystúpenie ho spomínaný vedúci oddelenia chcel odstrániť z redakcie. Zachránilo ho Predsedníctvo Zväzu a hlavne náš čabiansky parlamentný poslanec. Spomínané nepríjemné epizódy zo života Zväzu uvádzam preto, aby si aj predstavitelia mladších generácií vytvorili nejaký obraz o tom, ako sa v tomto období spolupracovalo s materskou krajinou. Vďaka stykom Zväzu a Matice slovenskej odvtedy sa stali už pravidelnými jazykové kurzy našich pedagógov na Slovensku, zájazdy našich súborov, nehovoriac o bezprostredných stykoch našich osád s obcami i mestami na Slovensku. O pestrosti a mnohostrannosti týchto stykov by určite mohli viac povedať predstavitelia Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Matice slovenskej, Slovenského inštitútu v Budapešti, Zväzu Slovákov v Maďarsku, Celoštátnej slovenskej samosprávy a rôznych iných orgánov i organizácií u nás i na Slovensku.

Záverom nemôžem zamlčať ani to, že činnosť Zväzu od jeho založenia bola právom či neprávom kritizovaná, často i podceňovaná. V rokoch transformácie spoločnosti táto kritika vyústila do tvrdých útokov hlavne zo strany novozaložených, takzvaných slovenských alternatívnych organizácií s celoštátnou pôsobnosťou. Tieto organizácie, s výnimkou jednej, nadnes zanikli. Isté však je, že Zväz Slovákov v Maďarsku mal toho času, v r. 1994, najväčšie zásluhy aj na vytvorení Celoštátnej slovenskej samosprávy, o čom

svedčí skutočnosť, že prvú zostavu samosprávy s výnimkou niekoľkých osôb tvorili aktivisti zväzu. Obnovený Zväz Slovákov v Maďarsku aj v súčasnosti je nezlomne prítomný v našom slovenskom verejnom a kultúrnom živote a aj v zmenených podmienkach je v podstate jedinou permanentne fungujúcou celoštátnou spoločenskou organizáciou Slovákov v Maďarsku.

A nakoniec mi ostalo už iba zaželať nášmu jubilujúcemu Zväzu, aby sa aj naďalej podieľal na záchrane Slovákov v Maďarsku, veď aj po troch storočiach ešte sme tu a citujúc slávneho básnika Pavla Országha Hviezdoslava: „Sme tu, a Boh dá, že i strváme...“
Nech sa teda darí nášmu Zväzu aj nasledujúcich šesťdesiat rokov!

*Odznelo na oslavách 60. výročia založenia ZSM
v Osvetovom stredisku Attilu Józsefa v Budapešti (23. januára 2009)*

Náš politik a diplomat Juraj Bielik (1926 – 2008)

„Robili sme čo sa dalo, často aj napriek zákazom.“

Rodiskom významnej osobnosti Slovákov v Maďarsku, niekdajšieho generálneho tajomníka DZSM Juraja Bielika (1926 – 2008) je Békešská Čaba, presnejšie jej najslovenskejšia štvrť nazývaná Jaminou. V chudobnej robotníckej rodine 2. septembra 1926 tu uzrel svetlo sveta. Toho času väčšina v tejto mestskej štvrti žijúcich obyvateľov hovorila iba po slovensky.

Dokonca tu, v Jamine, bola jedna z mála slovenských škôl v celej krajine. Bolo teda samozrejmé, že ho rodičia zapísali do tunajšej slovenskej evanjelickej školy, kde mu uvedomelí slovenskí učitelia vstepovali lásku k materinskému jazyku. J. Bielik spomedzi svojich učiteľov s láskou spomínal autorovi týchto riadkov Pavla Kováča, ktorý ho naučil čítať a písať v jeho slovenskom materinskom jazyku. Nezamlčal ani skutočnosť, že vo vytváraní jeho životnej dráhy rozhodujúca bola aj známosť s čabianskym slovenským ľudovým spisovateľom Jánom Gerčim, ktorý býval v ich susedstve. Jeho veselé a ironické historky si, pochopiteľne, vždy prečítal a netajil, že vplývali naňho a upevňovali jeho slovenské povedomie. Prostredníctvom Jána Gerčiho sa dostal potom do styku aj s ďalšími členmi čabianskych slovenských národovcov. Ako dvadsaťročný na ich podnet sa stal r. 1946 pracovníkom Sekretariátu Antifašistického frontu Slovanov (AFS) v rodnom meste a neskôr, keď sa zakladali pobočky organizácie po celej krajine, odišiel pracovať do jej budapeštianskeho ústredia. Táto organizácia vznikla z iniciatívy Srbov a Slovákov Békešskej župy, ale po krátkom čase slovenská časť Antifašistického frontu sa osamostatnila a pod názvom

Zväz Slovanov v Maďarsku si založila novú organizáciu. (Preto Slovanov a nie iba Slovákov, lebo zastupovala aj záujmy príslušníkov málopočetnej českej národnosti, ktorí žili v okolí Pécsu.) Táto organizácia i jej týždenník Sloboda sa potom stali nástrojom presídľovacej akcie našich Slovákov na Slovensko. Napriek tomu väčšina našich Slovákov, ktorí sa nechceli presídliť, túto organizáciu považovala za ochrancu svojich národnostných práv. Že tomu tak bolo, svedčí aj jej známosť a popularita po celej krajine. V roku 1947 mal AFS ústredie v Budapešti a po celej krajine 16 obvodných sekretariátov s platenými obvodnými tajomníkmi. Organizácia mala vtedy 121 pobočiek s 19 tisíc 430 členmi. Pre Juraja Bielika tie tri roky, ktoré ho viazali k tejto organizácii, znamenali nenahraditeľnú školu v rozšírení horizontu jeho myslenia a znalostí týkajúcich sa slovenského národnostného diania a tu sa naučil bojovať za národnostné práva svojich rodákov. Počas tých troch rokov tu sa mu naskytla možnosť oboznámiť sa takmer so všetkými Slovákami obývanými osadami krajiny. V budapeštianskom ústredí organizácie, vo vzdelanom kolektíve, mal možnosť si zdokonaľiť aj znalosti spisovnej slovenčiny. Boli to teda preňho roky prípravy zastávať vysokú vedúcu funkciu v slovenskom národnostnom verejnom živote.

Juraj Bielik stál pri kolíske založenia Zväzu demokratických Slovákov v Maďarsku, o čom svedčí aj jeho členský preukaz s poradovým číslom 9. Od jeho založenia v decembri roku 1948 zastával v ňom rôzne funkcie od radového pracovníka až po najvyššiu funkciu generálneho tajomníka. Definitívne vymenovanie za generálneho tajomníka Zväzu sa mu dostalo až v r. 1960.

Pri našom stretnutí pred desiatimi rokmi, keď pisateľ týchto riadkov ho požiadal o rozhovor k jeho osemdesiatke, s netajeným sklamaním hovoril o počiatkových rokoch Zväzu. „Už v prvých rokoch činnosti organizácie, v čase tiesnivého kultu osobnosti,

S.D.S.M.

**SVÄZ DEMOKRATICKÝH SLOVÁKOV
V MAĎARSKU**

**MAGYARORSZÁGI SZLOVÁKOK
DEMOKRATIKUS SZÖVETSÉGE**

ŐLENSKÝ PREUKAZ TAGSÁGI KÖNYV

Org.: Budapest 9

Meno: Jusaj Poelik
 Név: Jusaj Poelik

Dáta narodenia: 2. IX. 1926.
 Születési év és hely: Békéscsaba

Zamestnanie: úradník
 Foglalkozás: úradník

Adresa: Budapest V,
 Lakcím: Kádor u. 6.

Preukaz vydaný: 15. I. 1949.
 Az igazolvány kiadása: 15. I. 1949.

nám bolo jasné, že teória a prax sa ani v oblasti národnostného diania nedostali na tú istú koľaj, – povedal s trpkým úsmevom. Dovtedy Antifašistickým frontom Slovanov a Zväzom Slovanov v Maďarsku vytvorenú členskú základňu politické vedenie vyhlásilo za zbytočnú a už založené a dobre fungujúce pobočky boli postupne zrušené. Z masovo-spoločenskej organizácie sa po zrušení pobočiek Zväz stal jednoduchým úradom bez akejkoľvek právomoci. Robili sme čo sa dalo, často aj napriek zákazom.“

Podľa neho organizácia najťažšie obdobie prežívala v čase revolučných udalostí v r. 1956. Aparát Zväzu ostal bez vedenia, poverený tajomník opustil krajinu, vydávanie týždenníka Naša sloboda bolo zastavené a redakčný kolektív rozpustený. Za takýchto okolností bol Juraj Bielik poverený v júli 1957 vedením aparátu. Jeho najdôležitejšou úlohou bolo vytvoriť podmienky pre vhodnú činnosť Zväzu a pre znovuvydávanie jeho týždenníka, čo sa mu podarilo po ťažkom boji s vtedajšími vrchnosťami. Periodikum s novým názvom Ľudové noviny začalo vychádzať až po niekoľkomesačných tvrdých bojoch s mocenskými orgánmi. Juraj Bielik sa aj osobne vo veľkom pričínal o to, že Zväz mal obrovské zásluhy na zorganizovaní slovenského národnostného školstva, na vytvorení širokej siete kultúrnych aktivistov a referentov, na sprostredkovaní slovenskej ľudovej kultúry v rámci kultúrnych zájazdov po celej krajine, na zorganizovaní slovenskej publikačnej činnosti, na zakladaní slovenských klubov a literárnych scén, na otváraní stálych výstav národopisných zbierok, na organizovaní celoštátnych i miestnych festivalov a na iných, z národnostného života tak prepotrebných veciach.

Na historickom IV. zjazde Zväzu r. 1969 ho zvolili na ďalšie štyri roky za generálneho tajomníka. Vyplniť toto obdobie vo zvolenej funkcii a pracovať na realizácii zjazdom stanovených uznesení sa mu však už nedoprialo. O necelý rok sa musel vzdať svojej

funkcie, ktorú vrchnostné orgány potrebovali pre iného. Pre neho nasledovali roky diplomatickej služby v Československu. Najprv sa dostal do Bratislavy, kam ho vymenovali za generálneho konzula a o štyri roky neskôr sa stal riaditeľom Maďarského kultúrneho a informačného strediska v Prahe. Po rokoch služby svojej národnosti v zahraničí, v materskej krajine všetkými svojimi silami slúžil šľachetnej úlohe: nezlomne sa usiloval o zblížovanie a upevňovanie priateľstva dvoch krajín a ich národov, o prehlbovanie maďarsko-československých stykov v oblasti politiky a kultúry.

Juraj Bielik po odchode do dôchodku v roku 1987 sa vrátil opäť medzi svojich rodákov. Ako aktivista Čitateľskej služby Podniku vydavateľstva časopisov sa podieľal na propagovaní a rozširovaní nášho slovenského týždenníka Ľudových novín. Svoje bohaté životné skúsenosti potom od roku 1995 až do svojej smrti uplatňoval aj ako poslanec a podpredseda slovenskej samosprávy svojho bydliska, XIII. obvodu Budapešti.

O bohatom, prácou naplnenom živote Juraja Bielika svedčí aj viacero štátnych vyznamenaní a ocenení spoločenských orgánov, medzi nimi i najvyššie uznanie našej Slovače, vyznamenanie celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku „Za našu národnosť“. Tomuto vyznamenaníu sa zvlášť veľmi tešil, videl v ňom uznanie svojej dlhoročnej svedomitej práce medzi svojimi rodákmi.

Juraj Bielik zomrel 13. mája 2008. Svoj večný sen odpočíva na budapešťianskom cintoríne na Mederskej ulici.

Týmito spomienkami vzdávame hold významnej osobnosti našej Slovače, národnostnému politikovi, diplomatovi Jurajovi Bielikovi a týmito spomienkami si pripomíname jeho nedožité deväťdesiate narodeniny.

Predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová Baráneková

Folkloristka a kultúrna pracovníčka Ruženka Egyedová Baráneková (narodená 27. mája 1951 v Detve) zastáva post predsedníčky Zväzu Slovákov v Maďarsku, najväčšej slovenskej spoločenskej organizácie v Maďarsku, nepretržite od roku 1996. V celej svojej činnosti sa angažuje a významne sa zaslúžila o uchovanie a posilnenie národnostnej identity Slovákov žijúcich v Maďarsku. Ruženka Egyedová-Baráneková bola zakladajúcou členkou FS Podpoľanec, v ktorom dlhé roky tancovala. Do Maďarska sa dostala po vydaji za Dr. Ferdinanda Egyeda a začala aktívne rozvíjať činnosti týkajúce sa národnostného a kultúrneho života Slovákov v Maďarsku. Spočiatku pôsobila v Novohradskej župe, no čoskoro sa jej aktivity rozšírili v rámci celej krajiny. Poslaním ZSM pod jej vedením je spájať, motivovať a aktivizovať Slovákov, prispievať k posilňovaniu ich národnostnej identity. Na to slúži množstvo kultúrnych aktivít, ktoré zväz organizuje a ktoré sú spojené s jej menom, kde v zásadnej miere participuje, usmerňuje ich a koordinuje. Spomedzi nich uveďme: celoštátnu súťaž detí a mládeže v speve slovenských ľudových piesní a v prednese slovenskej poézie a prózy Slovenské spievanky a veršovačky (3 CD-platne finalistov súťaže s názvom Slovenské spievanky), celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku v Banke – prehliadku speváckych a tanečných skupín slovenskej národnosti, výstavy krojovaných bábik (kroje Slovákov v Maďarsku) na Slovensku, v Maďarsku i v Rakúsku, Deň detí na Veľvyslanectve SR v Budapešti, národopisný tábor pre deti, súťažnú prehliadku speváckych a folklórnych

skupín Slovenský škovránok, stretnutie Slovenská gazdinka na Veľvyslanectve SR v Budapešti, podujatie pre slovenskú mládež Slovenské lipky a vytvorenie Slovenského lipového hája v matranskom Alkári. Každoročne sa podieľa na organizovaní jazykových táborov na Slovensku pre slovenskú mládež z Maďarska a na organizovaní konferencií o situácii slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku. Je umeleckou riaditeľkou Novohradského medzinárodného folklórneho festivalu, ktorý sa uskutočňuje v dvoch štátoch – v Maďarsku i na Slovensku. Úzko spolupracuje s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí v Bratislave a ďalšími inštitúciami na Slovensku. Je pravidelnou aktívnou účastníčkou Stálej konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí, ktorú organizuje ÚSŽZ. Ruženka Egyedová-Baráneková je autorkou projektu Škola v prírode na Slovensku pre deti a študentov slovenskej národnosti v Maďarsku „Poznaj svoje korene“ a od jej realizovania r. 2006 aj jej hlavnou organizátorkou. Je taktiež organizátorkou celoštátnych stretnutí Slovákov v Maďarsku a hlavnou iniciátorkou účinkovania Štátnej opery Banská Bystrica pre Slovákov v Šalgótarjáne a vo Vacove.

(slovenskezahranicie.sk)

Ruženka Egyedová Baráneková

Ako zostať Slovákom v Maďarsku?

Možnosti občianskej sféry v boji za udržanie slovenského povedomia

Ako zostať Slovákom v Maďarsku? Odpoveď na túto otázku je na prvý pohľad jednoduchá.

Zostať Slovákom sa dá, len treba chcieť a využívať ústavné práva Maďarska. A prečo teda boj a prečo občianska sféra? O tom boji trochu neskôr, začnime občianskou sférou. V Maďarsku ako v jedinej krajine existuje a funguje v národnostnej oblasti nielen občianska, ale aj samosprávna sféra.

Len na vysvetlenie pojmov: samosprávna sféra predstavuje sieť miestnych a regionálnych (župných) volených zborov príslušníkov tej-ktorej národnosti, ako aj jednu celoštátnu samosprávu. Miestne štvorčlenné – v našom prípade slovenské – samosprávy si zvolili občania, ktorí sa dali registrovať, ktorí sa prihlásili na tzv. listiny slovenských národnostných voličov. Členovia miestnych slovenských samospráv potom ako elektori volili regionálne 7-členné samosprávy a 29-člennú Celoštátnu slovenskú samosprávu v Maďarsku. Voľby regionálnych a celoštátnej samosprávy sa konali na základe kandidačných listín, ktoré zostavili naše registrované občianske organizácie. Všetky typy národnostných samospráv majú určitú, štátom zabezpečenú finančnú podporu a – čo je tiež dôležité – za určitých podmienok môžu prevádzkovať vlastné inštitúcie, no a v neposlednom rade majú právo veta pri rozhodovaní miestnej samosprávy v otázkach týkajúcich sa národnostných inštitúcií.

Tu je vhodné vysvetliť, že v Maďarsku termín „slovenská národnostná škôlka / škola“ je zavádzajúci, skrášľujúci, keďže napríklad

pod „slovenskou národnostnou materskou školou“ sa rozumejú (aj) škôlky, v ktorých celý týždeň iba jedna hodina, jedno zamestnanie sa koná v slovenčine, no a „slovenská národnostná škola“ je tá, v ktorej sa vyučuje slovenčina iba ako predmet – týždenne v štyroch hodinách. Žiaľ, počet škôl, v ktorých prebieha výučba slovenčiny, v posledných rokoch, resp. dvoch desaťročiach drasticky klesol.

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku je partnerom pre všetky štátne inštitúcie. Ako ona, tak aj štátne orgány by v podstate mali prizývať pri vypracovaní určitých podkladov, návrhov, uznesení, atď. aj predstaviteľov našej občianskej sféry, veď tá ich zvolila. Pravda, prax je však iná...

A ako je na tom slovenská národnostná občianska sféra v Maďarsku? Máme viac riadne registrovaných občianskych organizácií, ktoré pôsobia na celoštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni, resp. sú zaregistrované aj tzv. volebné zoskupenia. Ja budem hovoriť konkrétne o Zväze Slovákov v Maďarsku, najväčšej a najstaršej slovenskej občianskej organizácii u nás, ktorá počas svojej 64-ročnej existencie urobila mnohé veľmi závažné kroky. Spomeniem aspoň tie najdôležitejšie: ZSM založil Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku; vytvoril sieť miestnych organizácií, pobočiek Zväzu a odborné výbory či sekcie; vybudoval štruktúru celoštátnych súťažných prehliadok – Slovenský škovránok pre spevácke, folklórne a hudobné skupiny, Slovenské spievanky a veršovačky pre deti a mládež; pravidelne usporadúva jedinečné, nadnes už legendárne stretnutia v slovenskom Hronci; je organizátorom takých dôležitých, významných podujatí ako napríklad konferencie pod názvom „Ako ďalej, Slováci v Maďarsku?“, odborné školenia pre pedagógov i vedúcich ochotníckych kultúrnych súborov, atď...

Kto a za akých podmienok v organizácii pracuje? ZSM má kanceláriu v Budapešti, ktorú prenajíma od Celoštátnej slovenskej

samosprávy v Maďarsku a platí v podstate len náklady za používanie elektriny, plynu, vody a telefónu. Naša celoštátna organizácia platených zamestnancov nemá. Celá práca prebieha na báze dobrovoľnosti. Nakoniec volení predstavitelia si boli a sú toho aj vedomí. Lenže: financie na vyššie uvedené, často skutočne veľkolepé aktivity a akcie a získavajú na základe žiadostí k fondom, a tie rozhodujú podľa neznámych, resp. nie dosť transparentných pravidiel a z časového hľadiska tak, že aj v minulom roku ZSM získal financie až koncom novembra. V čase, keď nám už dávno vypli všetko, čo sa vypnúť dalo a celý chod sme zabezpečovali z vlastných financií – na úkor vlastného i rodinného rozpočtu.

Možno ani tento fakt nie je najdôležitejší, odzrkadľuje však postavenie slovenskej národnostnej občianskej sféry v Maďarsku. Jej existencia je ozajstným bojom o prežitie a bojom s vlastnými psychickými i fyzickými silami. Prečo psychickými? Sústavné ponížovanie, arogancia, ignorovanie je príliš častým javom. Veď ako možno nazvať fakt, že Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku nás ani raz nepozvala na spoločné rokovanie, že na konferencii v maďarskom parlamente o národnostiach žijúcich na území Maďarska boli predsedovia jednotlivých sekcií výlučne Maďari zo zahraničia, že financie na fungovanie sú z roka na rok podstatne nižšie, články o činnosti ZSM v jedinom celoštátnom slovenskom periodiku, „týždenníku Slovákov v Maďarsku“ sú čoraz zriedkavejšie, atď, atď...

Toto je naozaj boj, tvrdý boj o prežitie. A to sa už netýka „iba“ ďalšej existencie ZSM. Hovorím a slovenskej národnosti v Maďarsku. Ako prežiť, keď nielen medzi Maďarmi, ale aj medzi Slovákami panuje nie integrujúca, ale rozdeľovacia politika; keď okrem Slovenska nie sme – ani v politickej rovine – považovaní za partnerov; keď sa vedie voči nám tzv. vyhľadzovacia politika; keď v štátnych médiách sa hovorí len o Maďaroch v zahraničí a o domácich

národnostiach len výnimočne; keď vysielanie slovenského magazínu verejnoprávnej Maďarskej televízie Domovina je v najnevýhovujúcejšom vysielacom čase; keď ešte aj zasadnutia samospráv musia byť (nie z vôle slovenských poslancov) v maďarskom jazyku; ako teda prežiť, keď vládne neistota a obavy z budúcnosti...

Tých problémových „keď“ je tu veľmi veľa. Snáď najväčším problémom je predsa to, že nato neupozorňujú tí kompetentní. Radšej sa tvária, že „situácia je vážna, nie však kritická“.

Hovoria skôr o pozitívach, ktoré sa, pochopiteľne, tiež nájdú, lenže ich je vzhľadom na reálnu situáciu neporovnateľne menej. Čo nám teda zostáva? To, čo doteraz: každodenný boj o slovenský jazyk, o slovenské kultúru, o každého človeka, ktorý sa nielen cíti byť Slovákom, ale ktorí si uvedomuje, že je pre svoju národnosť dôležitý, potrebný a je ochotný pre ňu niečo aj urobiť. Staršia generácia to ešte takto cíti, mladšej to však musíme prízvukovať, že slová o budúcnosti v ich rukách nie sú len akýmsi staromódnym sloganom, ale tou najrealistickejšou realitou. Vieme, že ani oni to nemajú ľahké, veď zvonku odmalička počujú veľké reči takmer výlučne iba o Maďaroch, maďarskej histórii, maďarskej ceste a podobne. Musíme ich presvedčiť, že existuje aj naše cesta, cesta Slovákov, Slovákov v Maďarsku. K tomu však musí prispieť aj Slovensko. Starostlivosť o svoju (našu) národnosť nie je len vnútroštátnou záležitosťou, je záležitosťou aj materskej krajiny.

Na príslušných fórach a úradoch sa tiež konštatuje, že Slováci skoro vo všetkých štátoch, v ktorých žijú, sú rozhádanými komunitami. Konštatovanie je málo. Bolo by treba vypracovať program na prekonanie tohto stavu, počnúc reálnymi situačnými správami po riešenie vnútrošlovenských problémov. Nie direktívnym spôsobom. Mala by predsa existovať nejaká inštitucionalizovaná forma, kde by sa aj o našich slovensko-slovenských problémoch malo hovoriť, diskutovať a hľadať riešenie. Výsledky takéhoto spoločné-

ho a otvoreného uvažovania by potom mali slúžiť aj ako podklad pre medzinárodné rokovania v oblasti starostlivosti o národnosti.

Ako veľmi pozitívny príklad musím uviesť finančnú podporu, ktorú na základe medzinárodnej slovensko-maďarskej dohody v oblasti starostlivosti o národnostné menšiny v oblasti kultúry a vzdelávania poskytuje každoročne vláda SR Verejnoprospešnej nadácii ZSM. Presná polovica finančnej podpory je venovaná deťom a mládeži slovenskej národnosti. V rámci školy v prírode pod názvom Poznaj svoje korene celé triedy vo viacerých turnusoch sa v Hronci na Slovensku intenzívne zdokonaľujú v slovenskom jazyku, spoznávajú históriu, kultúru a prírodné krásy Slovenska. S jediným cieľom: získať, resp. prehĺbiť ich citový vzťah k Slovensku a slovenskosti vôbec, uvedomiť si a byť hrdí na svoju príslušnosť k slovenskej národnosti. Ide o ojedinelý a mimoriadne dôležitý projekt, výsledky ktorého sú viac ako pozitívne. Možno by bolo treba uvažovať aj o zapojení detí z iných krajín do tohto projektu.

Ak by som mala zhrnúť podstatu do jednej vety: Našou šancou na prežitie (nielen v Maďarsku) je súdržnosť, spolupráca, tolerancia a nekompromisnosť v presadzovaní svojich práv.

*Odznelo na Stálej konferencii
Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí
v Bratislave 31. októbra 2012*

O kľúčových aktivitách Zväzu

Ojedinelá konferencia Zväzu nestráca lesk

Zväz od roku 2011 usporiada konferenciu s názvom Ako ďalej, Slováci v Maďarsku, ktorá voľne nadväzuje na stretnutie spred roku v Békešskej Čabe. Tam si predsedníctvo uvedomilo, že o takýto druh spoločenskej udalosti je veľký záujem. Konferencia je preto venovaná nielen slovenskej kultúre a jazyku v Maďarsku, ale aj ďalším aktuálnym otázkam samosprávnej a občianskej sféry očami vedúcich a známych predstaviteľov slovenskej národnosti. Cieľom dvojdňového podujatia je zhodnotenie súčasnosti a načrtnutie perspektívy života slovenskej národnosti v Maďarsku, spoločné hľadanie odpovedí na najpálčivejšie otázky. Dôležitým bodom programu je, že účastníci majú možnosť pýtať sa. Konferencia sa do roku 2017 konala každý rok v priestoroch doškolo- vacieho strediska Ministerstva spravodlivosti Maďarska v Mlynkoch. V roku 2018 a 2023, kvôli jubilejným oslavám vzniku Zväzu, sa neuskutočnila, lebo usporiadať dve veľké podujatia v jednom mesiaci, v novembri, je pre organizátora finančne i časovo náročné. V roku 2020 sa aj v Maďarsku začala šíriť pandémia a štát zakázal usporiadať hromadné akcie. Medzi ľuďmi uznávané, očakávané a obľúbené stretnutie sa vrátilo v roku 2022. Uskutočnilo sa v penzióne Gápeľ v Nízkyh Tatrách, lebo v Maďarsku bola vyhlásená kríza a verejné budovy boli zatvorené.

Spievanky a veršovačky 26 rokov s nami

Talentová súťaž slovenské Spievanky a veršovačky sú určené pre mladých nádejných spevákov a recitátorov. Od roku 1997 ich Zväz organizuje nepretržite, každý rok. Do roku 2008 ročne boli usporiadané tri regionálne a jedno celoštátne kolo. Dovtedy svoj talent ukázalo 3600 žiakov z národnostných škôl v Maďarsku. Od roku 2008 až dodnes Zväz organizuje dve regionálne a jedno celoštátne kolo. Od toho času v súťaži vystúpilo 2800 nádejných talentov v recitácií a v speve. Za 26. rokov sa teda Spievaniek a veršovačiek zúčastnilo 6200 mladých zo základných, stredných a vysokých škôl. 1. ročník sa konal v Níži, Veňarci, Alkári a celoštátne kolo v Orosláni. Keďže je zvykom, že regionálne kolá usporiada vždy iná národnostná škola, za 26 rokov dejiskom Spievaniek a veršovačiek, okrem spomínaných osídlení, boli: Békešská Čaba, Budapešť (škola i Slovenský inštitút), Čabačud, Čemer, Čív, Dabaš, Ďurk, Irminčok, Kardoš, Kondoroš, Lucina, Mlynky, Nové mesto pod Šiatrom, Pišpek, Pitvaroš, Santov, Sarvaš, Síleš, Slovenský Komlôš, Sudice, Šalgótarján, Šáпов, Šárišáp, Tardoš, Telekgerendáš, Veľký Bánhedeš.

Cesta Slovenského škovránka

Celoštátna súťažná prehliadka speváckych, hudobných a folklórnych skupín o zlatého, strieborného a bronzového Slovenského škovránka sa prvýkrát konala v roku 2004. Odvtedy Zväz Slovákov v Maďarsku ju usporiada dvojročne. V roku 2004 prehliadku hostili dve slovenské národnostné osídlenia v Maďarsku, Tatabáňa-Bánhida a Slovenský Komlóš. Slovenský škovránok je jeden z mála súťaží, ktorú nevedela zmyť ani pandémia koronavírusu v roku 2020. Prehliadka sa síce presťahovala do virtuálneho sveta, ale nebola o nič ochudobnená. Za desať rokov sa spevácke, hudobné a folklórne skupiny „otočili“ na mnohých miestach. Okrem spomínanej Tatabáni-Bánhidy a Slovenského Komlóša súťažné kolá usporiadali v Čabačude, Dunaedháze, Kétšoproni, Pálháze, Poľnom Berinčoku, Santove, Sejdi, Šárišápe a v Telekgerendáši. Slovenského škovránka Zväz už niekoľko rokov (od roku 2018) usporiada v odbornej spolupráci s Celoštátnym združením speváckych zborov, hudobných kapiel a folklórnych súborov (KÓTA).

(ar)

Bohatnút v Banke

Nie, vôbec nemusíme byť dobre platení zamestnanci banky, dokonca ani bankovní lupiči. K tomu, aby sme zbohatli, presnejšie, aby sme sa obohatili v tom krajšom zmysle slova, stačí oveľa menej – čosi, na čo bankári, zloději a ďalší „finančníci“ možno ani nemyslia. Úplne postačí s čistou dušou, s úprimnými úmyslami raz do roka navštíviť BANKU. Pravda, nie centrálnu a ani žiadnu obchodnú, ale tú naozajstnú a výsostne našu. Banku, ktorá sa už polstoročie zapisuje do novodobých kultúrnych dejín Slovače v Maďarsku s veľkými písmenami. Áno, samozrejme, ide o náš tradičný Celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku, už desaťročia spojený s Novohradským národnostným stretnutím. Ide o bohatstvo našej Slovače, o kapitál v tom najkrajšom... Potešenie v prírodnom amfiteátri pri banskom jazere pramení v úcte k našim predkom a predstavuje jedinečné vzdávanie holdu pestovateľom našich folklórnych tradícií. Tieto klenoty, duchovné hodnoty, teda tento potenciál ani zo strany tých, ktorí rozhodujú o podporách na národnostné kultúrne aktivity, by v žiadnom prípade nemal byť ignorovaný. Predsa boli roky, keď sa na Banku nijako nenašla ani župná, ani celoštátna finančná podpora. Škoda, lebo zato boli časy, boli... aj oveľa lepšie. Ako vedením župy, tak aj tzv. ústrednými orgánmi kedysi riadne financovaný festival v Banke bol nielen župný a zároveň celoštátny, ale aj multikultúrny. Napríklad ľudoví speváci a tanečníci z dvoch nemeckých osád župy, ale aj účinkujúci zo zahraničia tiež vždy radi prišli. Vedenie župy však už pred piatimi rokmi prestalo podporovať

tento festival, podobne ako župné osvetové stredisko, ktoré odtedy patrí pod Národný osvetový ústav, už tiež nepomáha.

Napriek tomu, že vydarené podujatie dlhé roky spoluorganizovalo. „Znárodnené“ inštitúcie medzičasom zmenili nielen filozofiu, ale aj zriaďovacie dekréty (ako inak?) pre nás veľmi nepriaznivo: môžu a nemusia sa starať o národnostnú kultúru. Pedig hááát, investovať do BANKY by sa oplátilo aj im.

Imrich Fuhl (2015)

Z činnosti ZSM v roku 2023

Činnosť najstaršej a najpočetnejšej občianskej organizácie Slovákov v Maďarsku sa vlni niesla v znamení pokračovania začatej cesty v slovenskom národnostnom kultúrnom a spoločenskom živote. Zväz Slovákov v Maďarsku (ZSM) 28 rokov úspešne vedie Ruženka Egyedová Baráneková. Predsedníctvo zasadá pravidelne a raz ročne zvoláva Valné zhromaždenie (VZ), ktoré sa vlni konalo 21. apríla v Slovenskom inštitúte v Budapešti. Zo 72 delegátov miestnych pobočiek sa na VZ zúčastnilo 65. Grémium rozhodlo aj o zostave kuratória Verejnoprospešnej nadácie ZSM, ktoré bolo dovtedy sedemčlenné. Na podnet Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí ho rozšírilo o dvoch členov, aby v ňom boli zastúpené všetky spoločenské organizácie, ktoré majú zastúpenie v Celoštátnej slovenskej samospráve v Maďarsku (CSSM) – teda Slovenský spolok Identita a Únia slovenských organizácii v Maďarsku.

Zväz, ktorý 1. júla v rámci Dňa Slovákov v Maďarsku prevzal od CSSM vyznamenanie Za našu národnosť, aj v roku 2023 uskutočnil tradičné, medzi Slovákami v Maďarsku obľúbené podujatia. Prostredníctvom nadácie, ktorej je zriaďovateľom, a vďaka oduševneným aktivistom organizácie sa mohlo uskutočniť veľa slovenských akcií doma i v zahraničí. My spomenieme tie, ktoré sú celoštátneho významu. Po dvoch regionálnych kolách v Níži a Slovenskom Komlóši sa finále celoštátnej súťaže detí v speve a recitácii Slovenské spievanky a veršovačky konalo 1. júna v Pút-nickom dome a osvetovom stredisku v Dabaši-Šáre. Do súťaže sa

prihlásilo celkovo 283 žiakov, do celoštátneho kola postúpilo 115 detí.

Ďalším veľkým projektom Zväzu bol Celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku v obci Banka. 27. ročník sa uskutočnil 30. júla. V programe Spievankovo vystúpili víťazi Slovenských spievaniek. V časti Tanečné spomienky folkloristi, speváci a hudobníci z Čemera, Ečera, Veňarca, Malej Tarče, Kerepeša, Budapešti, Malého Kereša, Šalgótarjánu a Jače vzdali poctu zosnulej choreografke a učiteľke tanca Eve Szilágyiovej Šubovej. V treťom programovom bloku Jubilanti sa predstavili Folklórny súbor a spevácka skupina Veľká Bukovinka z Répašskej Huty a Tanečná skupina Dúha z Malého Kereša. Podujatie uzatvoril galaprogram Medzinárodného novohradského festivalu s hosťami z Turecka, Španielska, Slovenska a Maďarska. Sprievodným programom bola Galéria na plote s názvom Dnes účinkujeme my, výstava svadobných koláčov a ochutnávka tradičných slovenských jedál. Banský folklórny festival sa radí k najväčším slovenským národnostným akciám v krajine. Jeho význam možno prevyšuje škola v prírode na Slovensku Poznaj svoje korene, ktorá sa tradične koná na začiatku školského roka. V poradí 17. ročník prebiehal od 4. do 30. septembra v Penzióne Tále, uprostred tatranskej prírody, pod južnými svahmi Chopku a Ďumbiera s 197 účastníkmi. V prvých troch turnusoch bolo 147 žiakov 6. až 8. ročníka z 12 základných škôl, ako aj pedagógovia – slovenčinári z inštitúcií, ktoré sa zapojili do programu (z Békešskej Čaby, Kétsoproňu, Slovenského Komlóša, Dabaša-Šáre, Tardoša, Tatabáne-Bánhidy, Pišpeku, Ďurky, Čabačudu, Mlynkov, Santova a Pálházy), v štvrtom turnuse boli gymnazisti z Budapešti a zo Srbska.

V kultúrnej oblasti má svoje nenahraditeľné miesto celoštátna súťažná prehliadka speváckych, hudobných a folklórnych skupín o zlatého, strieborného a bronzového škovránka. Súťaž Slovenský

škovránok každý druhý rok na jeseň usporadúva Zväz v odbornej spolupráci s Celoštátnym združením speváckych zborov, hudobných kapiel a folklórnych súborov. Vlni sa prehliadky konali v Santove a Telekgerendáši, dovedna sa prihlásilo 20 skupín.

Ďalšou dôležitou akciou Zväzu býva konferencia Ako ďalej, Slováci v Maďarsku, ktorú 18. novembra 2023 nahradí oslava 75. výročia založenia organizácie v Osvetovom stredisku Attilu Józsefa v Budapešti.

Nemožno ani len vymenovať všetky podujatia, ktorých spoluorganizátorom bol Zväz, nadácia ZSM prostredníctvom ÚSŽZ z prostriedkov poskytovaných Vládou Slovenskej republiky ročne finančne zabezpečuje nielen organizovanie školy v prírode na Slovensku, ale na základe súbehu udeľuje podporu aj na projekty školských a vzdelávacích inštitúcií, študentov vysokých škôl, pedagógov, spoločenských organizácií, slovenských samospráv i fyzických osôb. Jej cieľom je prispieť k zachovaniu a rozvíjaniu kultúrnej a jazykovej identity osôb patriacich k slovenskej národnosti v Maďarsku, ako aj slovenských kultúrnych hodnôt, podporovaniu slovenskej záujmovo-umeleckej a výchovno-vzdelávacej činnosti. Kuratórium nadácie uprednostňuje žiadosti zamerané na programy prebiehajúce v slovenskom jazyku, prispievajúce k posilňovaniu slovenského národnostného povedomia, slúžiace na zachovanie slovenského jazyka a oživovanie slovenských tradícií usporadúvané v spolupráci s miestnou alebo regionálnou slovenskou občianskou sférou, ako aj na vydavateľskú činnosť a na jubileá kultúrnych telies. Vlni podali do súbehu rekordných 138 projektov. Kuratórium 30. júna z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov zamietlo 43 žiadostí, 95 projektov podporilo celkovou sumou 13 973 440 forintov.

(ar-nk)

CSSM udelila ZSM vyznamenanie „Za našu národnosť“ – Laudácia

**1. júla 2023 v Níži na oslavách Dňa Slovákov v Maďarsku
predstavitelia ZSM prevzali najvyššie ocenenie Celoštátnej
slovenskej samosprávy v Maďarsku (CSSM)
„Za našu národnosť“**

Právny predchodca Zväzu Slovákov v Maďarsku, Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku vznikol 19. decembra 1948, po ukončení výmeny obyvateľstva medzi Maďarskom a Československom. Stal sa prvou slovenskou spoločenskou a kultúrnou organizáciou s celoštátnou pôsobnosťou na území dnešného Maďarska. Vďaka jeho činnosti zo slovenských jazykových ostrovov, ktoré existovali po stáročia izolovane, vznikla skutočná národnostná komunita. Od 1. januára 1949 mal Zväz aj svoj vlastný týždenník, ktorý vychádzal pod titulom Naša sloboda a od 4. októbra 1957 pod menom Ľudové noviny. Organizácia budovaná na báze miestnych pobočiek, bola začiatkom roku 1951 spolu s ostatnými spoločenskými organizáciami v Maďarsku zrušená, a oblasť jej pôsobenia sa obmedzovala výlučne na kultúru.

Už koncom 50. rokov Slováci v Békešskej župe navrhli zakladanie miestnych organizácií, ale tieto nároky sa v praxi začali uplatňovať až o jedno desaťročie neskôr. Na kongrese v roku 1969 bol zvolený Celoštátny výbor a založili sa výbory pre tri základné oblasti slovenského života: školský, kultúrny a tlačový. Popri výboroch následne vznikali nové sekcie: začiatkom 70. rokov Vlastivedná a národopisná sekcia, ktorá v roku 1977 začala organi-

zovať národopisné tábory v slovenských osadách a v roku 1981 Slovenská literárna sekcia, z ktorej v období spoločenských zmien vyrástlo Združenie slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku. Na kongrese v roku 1983 bola tajným hlasovaním zvolená za generálnu tajomníčku organizácie predstaviteľka mladšej strednej generácie, odchovankyňa slovenských inštitúcií založených po roku 1948 Mária Jakabová Šingelová. Požiadavka zmeny sa prejavila aj v tom, že v roku 1988 bolo zvolené vedenie nového typu: predsedom sa stal genetik Matej Šipický. V tomto období vedenie Zväzu iniciovalo viacero reforiem, napr. obnovenie miestnych organizácií a zakladanie siete slovenských inštitúcií. V Békešskej Čabe v roku 1990 vznikol Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, ktorý bol prvou národnostnou vedeckou inštitúciou v Maďarsku. Zväz v roku 1990 založil aj nadáciu Lipa, ktorá poskytovala štipendiá pre žiakov základných a stredných škôl a pre vysokoškolských poslucháčov.

Po spoločenských zmenách organizácia vytvorila svoju novú organizačnú štruktúru na báze slovenských klubov, pávič krúžkov a množiacich sa miestnych slovenských organizácií. Veľkú zmenu v spoločenskom živote Slovákov v Maďarsku znamenalo prijatie národnostného zákona v roku 1993 a vznik menšinových samospráv. Nové podmienky vyžadovali od Zväzu hľadanie miesta občianskej sféry v tomto systéme. Od roku 2005 sa ZSM zúčastňuje volieb do národnostných samospráv ako nominačná organizácia. Od roku 1996 je jeho predsedníčkou Ruženka Egyedová Baráneková.

Tradičnými podujatiami Zväzu sú súťaž pre deti a mládež Slovenské spievanky a veršovačky, kvalifikačná prehliadka speváckych a folklórnych skupín Slovenský škovránok, Celoštátny slovenský folklórny festival v obci Banka a medzinárodné konferencie Ako ďalej, Slováci v Maďarsku?

Verejnoprospešná nadácia ZSM, ktorú v súčasnosti vedie Dr. Matej Šipický, z prostriedkov poskytovaných vládou Slovenskej republiky na podporu kultúrno-vzdelávacej činnosti, uskutočňuje Školu v prírode na Slovensku. Poznaj svoje korene, ktorej sa každý rok zúčastňuje vyše 300 detí.

Činnosť Zväzu Slovákov v Maďarsku, ľudí, ktorí v ňom počas uplynulých 75 rokov pôsobili v prospech slovenskej komunity. Valné zhromaždenie Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku ocenilo vyznamenaním Za našu národnosť.

Správa o činnosti ZSM za rok 2022

Zväz Slovákov v Maďarsku cieľavedome a systematicky za svoje najdôležitejšie poslanie, resp. za svoj hlavný cieľ považuje prostredníctvom svojich miestnych organizácií upevňovať slovenské národnostné povedomie, zachovávať slovenský jazyk a kultúrne dedičstvo príslušníkov slovenskej národnosti v Maďarsku. Naš Zväz zjednocuje, spája a motivuje.

Tieto vety sú slovenskej národnostnej verejnosti v Maďarsku určite známe a povedomé. Oprávnené, pretože je to podstata našej existencie, naše presvedčenie, naše krédo, ktoré sa rokmi nielen nemení, ale sa potvrdzuje a uplatňuje. Potvrdzuje sa aj fakt, že vedenie a aj aktívna činnosť v národnostnej občianskej organizácii je čoraz náročnejšia a zložitejšia. Lebo povedzme si úprimne, práca s ľuďmi je mimoriadne náročná. Vedúci musí mať dobré osobné kontakty s ľuďmi, musí mať organizačné, komunikatívne, technické zručnosti, musí byť tak trochu aj psychológom, aj účtovníkom a musí mať aj prehľad o národnostnom právnom systéme, o dianí v slovenskom národnostnom živote, jednoducho byť v obraze. A to všetko popri svojom zamestnaní alebo už na dôchodku. A to všetko bez finančnej odmeny a veľakrát aj bez uznania. Vo svete, keď je každodenný život čoraz drahší, je ťažko odvolávať sa len na citové väzby a oduševnenosť. A možno aj to je jeden z dôvodov, prečo bude generačná výmena v radoch našej slovenskej národnostnej občianskej sfére mimoriadne náročná. Preto terajšia generácia, ktorá svoje národnostné presvedčenie a z toho vyplývajúce konanie za celé desaťročia považovala za absolútne

prirodenú súčasť svojho života, pretrvala, nevzdávala sa, dosiahla nevyčísliteľné hodnoty na miestnej i celoštátnej úrovni, zaslúži si teda to najväčšie uznanie, hlbokú úctu a vďaku. Zdôrazňujem toto všetko zámerne, pretože v tomto roku si pripomíname 75. výročie existencie Zväzu Slovákov v Maďarsku.

Ako najzávažnejší problém je nízke percento mladej slovenskej národnostnej inteligencie v zapájaní sa do aktívnej činnosti. Staršia a stredná generácia tvorí veľmi silný pilier našej slovenskej národnosti. Otázka je len, že dokedy. Treba si sebakriticky priznať, že sa nám nedarí tak zapájať mladú generáciu do slovenského národnostného života, akoby sme chceli. Slovenské národnostné povedomie u detí – vychádzajúc z vlastných skúseností zo školy v prírode – je naozaj na nízkej úrovni. A na tomto mieste jedna poznámka: každá múdra národnostná samospráva podporí miestnu občiansku organizáciu či spolok, lebo to je vlastne jej živná pôda a mala by byť medzi nimi veľmi silná vzájomná spolupráca.

Spolu so zápisnicami z volebných schôdzí ste nám poslali aj vyhodnotenie činnosti za minulý rok a plán činnosti na tento rok. Je naozaj úctyhodné, koľko akcií a nakoľko rôznorodé podujatia naše pobočky organizujú. Treba však podotknúť, že je veľmi veľký rozdiel v ich aktivite. Chcem však vyzdvihnúť tie miestne organizácie, ktoré aj v tomto roku získali nových členov. Faktom je však aj to, že máme aj také miestne organizácie, ktoré sú skôr formálne. Pritom otázkou je naďalej aj používanie jazyka. Som presvedčená, že v zachovaní našej slovenčiny je aj budúcnosť našej slovenskej národnosti. Hovorme preto vždy, keď môžeme po slovensky. Pretože to je to naše najsilnejšie puto, ktoré nás zaväzuje, ale aj posilňuje.

Osobitnú kapitolu si zaslúži financovanie činnosti ZSM. Máme dva zdroje: Správa fondov Gábora Bethlena a členské príspevky.

Aj touto cestou chcem poďakovať miestnym organizáciám, ktoré včas preposielajú na účet ZSM zo stanov vyplývajúce členské príspevky. Veľmi nám to pomáha. Ďakujeme.

Činnosť jednotlivcov, spolkov, speváckych a folklórnych skupín sa vedenie ZSM snaží vždy vyzdvihnúť osobne na slávnostných podujatiach. Náš Zväz v rámci plnenia svojich cieľov v roku 2022 uskutočnil:

- Valné zhromaždenie ZSM v priestoroch Slovenského inštitútu, ktoré zvolilo Predsedníctvo, kontrolný výbor a predsedníčku ZSM. Členovia Predsedníctva aktívne pracujú vo svojich regiónoch, sú aktívni, zodpovední a oduševnení. To isté sa vzťahuje aj na tajomníčku ZSM.

- Celoštátnu súťaž Slovenské spievanky a veršovačky.

- Regionálne kolá súťaže – Mlynky, Čabačud.

- Celoštátne kolo – Dabaš. Obrovská vďaka patrí organizátorom. Súťaž mala dobrú úroveň a zúčastnilo sa jej 250 žiakov a študentov.

- Víťazka súťaže Slovenské spievanky Petra Ponyikaiová a harmonikár Budai sa v sprievode Ruženky Komjáthiovej a Imricha Fuhla zúčastnili prestížnej prehliadky v speve slovenských ľudových piesní vo vojvodinskej obci Selenča. Ohlasy boli mimoriadne pozitívne.

- Sviatok slovenského folklóru v rámci 26. Celoštátneho slovenského folklórneho festivalu v Banke a 56. Novohradského národnostného stretnutia – Programy: „SPIEVANKOVO“, „Z úcty k Vám“ a „Medzinárodný novohradský folklórny festival“. Už sa síce stalo tradíciou, že niektorý program zmokne, vlni však dažď znemožnil všetky programy na javisku a konal sa len vo veľkom stane. Pôvodné dramatické zámery sa nedalo zrealizovať. Napriek tomu za obrovský úspech považujem vystúpenie detskej hudobnej skupiny Naša kapela, kde účinkovali mladí muzikanti zo Sloven-

ského Komlóša, Čemeru, Mlynkov, Pišpeku, Šámšonu, Veňarcu a Nového mesta Pod Šiatrom. Neskutočne krásny zážitok, a to všetko vďaka obrovskej zanietenosti Márii Krčmeriovej, Lienky Sudiovej, Zuzky Laukovej, Emese Sokolovej Gimešiovej, Moniky Szabovej a Katky Krafčenkovej.

– Celoštátnu konferenciu „Ako ďalej, Slováci v Maďarsku?“ sme po prvý raz uskutočnili na Slovensku, konkrétne v penzióne Gápeľ. Zaujímavé a hodnotné prednášky, vynikajúce ubytovanie, perfektná atmosféra charakterizovala toto výnimočné podujatie.

– Veľmi náročný, ale ojedinelý projekt štyroch turnusov Školy v prírode na Táloch (od septembra do októbra). Asi najnáročnejší ročník školy v prírode, ktorý však prináša očividne pozitívne výsledky, zároveň však nastavuje zrkadlo aj jazykovým znalostiam žiakov našich slovenských národnostných škôl, resp. ich prístupu k učeniu sa slovenského jazyka.

– Výstava Svadobné kroje Slovákov v Maďarsku v Nitre sa uskutočnila v septembri 2022 na pozvanie Osvetového strediska v Nitre. Výstava bola poctená mimoriadnym záujmom širokej verejnosti. A znovu obrovské poďakovanie aktivistom Ondrejovi Agárdimu, Monike Szabovej, Katke Szivekovej, Betke Szabovej, Juditke Fábriovej, Ruženke Komjáthiovej, ale pomohla nám aj Katka Tóthová Szabová a dopravou i CSSM.

ZSM aj v uplynulom období pokračoval v tradícii nadštandardne dobrých vzťahov s Veľvyslanectvom SR a so Slovenským inštitútom v Budapešti. Vďaka patrí predsedníčke CSSM Alžbete Hollerovej Račkovej a slovenskému hovorcovi maďarského parlamentu Antonovi Paulikovi za ich ústretovosť a spoluprácu. Verím, že tomu tak bude aj naďalej.

*Ruženka Egyedová Baráneková
predsedníčka ZSM*

Oslavy 50. výročia založenia ZSM (1998)

Zväz Slovákov v Maďarsku oslávil 18. decembra 1998 50. výročie svojho vzniku. Našu najpočetnejšiu slovenskú občiansku organizáciu, ktorá združuje viac ako 8 tisíc členov, pozdravili pri príležitosti tohto významného jubilea poprední predstavitelia štátu a vlády Maďarska a Slovenskej republiky. Maďarský prezident Árpád Göncz, podpredseda slovenskej vlády Pavol Hamžík a minister kultúry SR Milan Kňažko sa prihovorili delegátom a hosťom podujatia plní optimizmu. Nikto sa však nesnažil účastníkov učičkať nesplniteľnými sľubmi. Účastníkov jubilejných osláv pozdravili aj bývalí predsedovia ZSM Michal Mata, Matej Šipický a niekdajší generálny tajomník Juraj Bielik.

Založenie Zväzu demokratických Slovákov v Maďarsku (DZSM) sa uskutočnilo na podnet dolnozemskej Slovákov – Komlóšanov, Čabanov a Sarvašanov. Teda vonkoncom nie zhora, ako to tvrdili podaktorí neprajníci v rokoch transformácie spoločenského zriadenia. Napriek kritikám a navzdory osočovaniu treba priznať, že po desaťročia bol jedinou zjednocujúcou silou slovenskej národnosti v Maďarsku a vlastne jediným hovorcom tunajšej Slovače. Hrdiť sa môže tým, že Zväz Slovákov bol zakladateľom prvého národnostného výskumného ústavu v Maďarsku, ktorý vedie Dr. Anna Divičanová a prostredníctvom čabianskej organizácie vlastní Dom slovenskej kultúry, ktorý je tiež prvou inštitúciou takéhoto charakteru. Okrem toho získal doškolovacie centrum v Banke.

V roku 1996, na desiatom zjazde Zväzu, delegáti potvrdili regionálne rozdelenie organizácie. V súčasnosti pracujú aktivisti v ôsmich regiónoch – v Komárňansko–Ostrihomskej župe, v Peštianskej a Báčsko-Kiškunskej župe, v Novohradskej a Hevešskej župe, v Bukových horách, v Zemplíne, na Sarvaši a v jeho okolí, Békešskej Čabe a okolí a v Slovenskom Komlóši a okolí. ZSM združuje 63 pobočiek – slovenských klubov. Okrem toho v jeho rámci pôsobia rôzne slovenské kultúrne telesá a osobitne zaregistrované miestne spoločenské organizácie.

– Časom Zväz rástol a silnel – povedala vo svojom úvodnom vystúpení na oficiálnej časti osláv 50. výročia založenia ZSM jeho predsedníčka Ruženka Egyedová Baráneková. – Slovenská národnosť je na jednej strane kvalifikovaná ako tancujúca a spievajúca národnosť. Za to sa netreba hanbiť, veď ľudová pieseň upevňuje pocit, že táto národnosť je súčasťou slovenského národa a napomáha zachovať slovenský jazyk. Preto môžeme spevnému dedičstvu za veľa ďakovať. Na druhej strane napriek tomu, že Zväz nemá aparát, jeho aktivisti sú zapálení ľudia, ktorí pre túto národnosť veľa urobili. Je veľmi náročné byť príslušníkom národnosti a zápasíť o uznanie. Od koho by bola milšia pomocná ruka ak nie od materskej krajiny, od Slovenska. Vytvoríť všetky podmienky pre to, aby slovenská národnosť mohla žiť plnohodnotným životom, je však povinnosťou vlasti. Veľa sa urobilo, veľmi veľa sme dostali a uznávame finančné problémy, ale veľmi ťažko sa znášajú subjektívne problémy a najmä neochota. Slovenská menšina by bola nesmieme rada, keby riešenia problémov boli rýchlejšie a efektívnejšie. Slovač v Maďarsku má pred sebou dve cesty – jednou je mlčať a potom s nami nikto nebude mať problémy, a nebudeme ich mať ani my s nikým. Druhou možnosťou je hlásiť sa k životu a presadzovať svoje požiadavky. Nie na úkor niečoho a niekoho, ale v záujme niečoho, budúcnosti – povedala R. Egyedová Baráneková.

PREAMBULUM

Zväz Slovákov v Maďarsku oslávil 18. decembra 1998 50. výročie svojho vzniku. Najpočetnejšiu slovenskú civilnú organizáciu, ktorá združuje viac ako 8 tisíc členov, pozdravili pri príležitosti tohto významného jubilea poprední predstavitelia štátu a vlády Maďarska a Slovenskej republiky. Maďarský prezident **Árpád Göncz**, podpredseda slovenskej vlády **Pavol Hamšík** a minister kultúry SR **Milan Kňažko** sa prihovoriť delegátom a hosťom podujatia plní optimizmu. Nikto sa však nesnažil účastníkov učičkať nespĺniteľnými sľubmi.

Účastníkov jubilejných osláv pozdravili aj bývalí predsedovia Zväzu Slovákov v Maďarsku **Michal Mata**, **Matej Šipický** a niekdajší generálny tajomník **Juraj Bielik**.

Založenie Zväzu demokratických Slovákov v Maďarsku sa uskutočnilo na podnet dolnozemských Slovákov – Komlóšanov, Čabánov a Sarvašanov. Teda vonkoncom nie zhora, ako to tvrdili podoktóri nepravici v rokoch transformácie spoločenského zria-

Prezident MR Árpád Göncz

Vicepremiér vlády SR Pavol Hamšík

Nájdime spoločný hlas

Prihovor P. Lauka na XI. zjazde ZSM

Vážené dámy, vážení páni!

Sme na kongrese Zväzu, ktorý by mal za cieľ zastupovať práva a požiadavky tu žijúcich Slovákov. Veď už aj na začiatku storočia sa naša národnosť snažila o to, aby si vedela zachrániť svoj maticinský jazyk, ako to uvádza aj Pavel Závada v knihe *Jadvinin vankúš*. Už aj tam sa píše, ako bolo treba vyzvať ľudí, aby si zachovali jazyk predkov, aby mu boli verní a aby boli hrdí na svoj národ. „A zachráňte sa od tých, čo na vás útočia!“ – znela výzva už aj v tých časoch.

Nazdávam sa, že sa nemáme čo hanbiť za to, že vieme o jeden jazyk viac, ba vlastne ani nie iba o jeden, veď sa dorozumieme so všetkými slovenskými národmi!

Už **Ludovít Štúr** nás vyzýval: „*ktorý národ žiť chce, ten sa nemôže na druhý národ spoliehať, ale on sám musí... na nohy sa postaviť, bo inakšie k pravdivému životu nikdy nepride, ba ani života nie je hoden.*“

Práve preto by sme sa mali poobzerať okolo seba, pre koho je to výhodné, ak sa medzi sebou škriepime, hryziem, kto má z toho zisk! Isteže nie my. Aj porokadko vraví, že „*Kde sa dvaja bijú, tam tretí víťazí.*“ Je teda najvyšší čas, aby sme sa porozu-

meli, aby sme odložili protiklady, aby sme konečne v našej kapele hrali spolu jednohlasne, lebo len tak budeme môcť úspešne napredovať ku spoločnému cieľu.

Ďalšia téma, o ktorej by som tu chcel hovoriť, sa týka vysielania *Slovenského rozhlasu a Slovenskej televízie*. Je smutné, že my, dolnozemskí Slováci, nemôžeme sledovať rozhlasové a televízne vysielania z našej materskej krajiny. Na príjem satelitných televíznych programov sme si kúpili ten lavór, chceme povedať satelitnú anténu. Zčas sme chytali VTV, ale po istom čase vysielanie zmizlo. Preložili ho na iné miesto. Museli sme prestaviť anténu, horko-ťažko sme to aj našli, ale obraz bol slabší a čoskoro nám zase zmizol. Teraz sme na tom tak, že po večeroch môžeme chytať čo sa nám zapáči, len nie slovenskú televíziu. Bolo by veľmi potrebné urobiť kroky, aby nám Slovensko v tejto veci malo dôležitej veci vyšlo v ústrety.

Prihádza mi na um naša krásna pieseň: „*Materská moja reč, srdcu môjmu milá... Každý človek má rád svoju materskú reč. Tou našou je reč slovenská. Tak radi by sme ju počúvali!*“

Pavel Lauko,
Slovenský Komlós

My, nadstranícka a nadkonfesionálna organizácia slovenskej menšiny v Maďarsku, sa chceme stať celoštátnou samosprávnou. Prihliadajúc aj na súčasné spoločensko-politické pomery v Európe sa snažíme zachovať svoju etnickú identitu, kultúrne tradície, d'alej ich rozvíjať a zabezpečiť nepretržitosť našej svojbytnosti.

Princípy, z ktorých vychádzame sú: dodržiavanie medzinárodných dohôd a dodržiavanie práva byť chránený, pretože každá národnosť má svoje osobitné hodnoty.

Ako zodpovední občania našej vlásti sme tej mylienky, že oporu musíme hľadať sami v sebe. Musíme si však prehlbiť vzťah aj k materskej krajine a to takým spôsobom, aby sme nemohli byť manipulovaní na nijaké politické ciele.

Žiadame, aby väčšinový národ a jeho výkonné orgány zabezpečili vhodné podmienky na zachovanie národnostného bytia a na bezkonfliktové hlásenie sa k národnosti.

ŠTATÚT ZVÄZU SLOVÁKOV V MAĎARSKU

I.

1. § ZSM pracuje podľa stanov, ktoré prijal Mimoriadny kongres v dňoch 10-11. novembra 1990.
2. § Organizačné a prevádzkové predpisy obsahujú podrobný rozpis práv a povinností členstva zborov a výborov (sekcí).

II.

Členstvo ZSM

3. § *Individuálnym* členom ZSM môže byť maďarský štátny príslušník, poľaže taký jednotlivec nemaďarskej štátnej príslušnosti, ktorý sa usadil v Maďarsku, pod podmienkou, že nemá zakázanú činnosť spojenú s výkonom funkcie verejného činiteľa.
4. § *Kolektívny* členmi ZSM môžu byť kluby, spolky a kolektívy, ktoré majú aspoň 3 členov, poľaže združenia, ktoré boli založené na základe II. zákona z roku 1989.
5. § *Za čestných* členov ZSM môžu byť zvolení jednotlivci, ktorí svojou kultúrnou, vedeckou činnosťou, činnosťou vo verej-

Árpád Göncz: Slováci majú niečo navyše

Pozvanie na oslavy polstoročnice Zväzu prijal aj maďarský prezident Árpád Göncz, ktorý nám ochotne odpovedal na otázku, aké šance majú tunajší Slováci na prežitie?

– Presne také, ako tunajší Maďari, – odvetila hlava maďarského štátu. – Žijeme v spoločnej krajine, zdieľame spoločný osud. Slováci majú však niečo navyše – od narodenia ovládajú o jeden jazyk navyše. Obe kultúry navzájom na seba vplyvajú, ctia si jedna druhú, potrebujú sa. Prítomnosť pána prezidenta ocenili účastníci podujatia dlhotrvajúcim potleskom. Nikto neočakával, že jeho prejav bude trvať hodiny a že nám znesie modré z neba, avšak jeho príchod sa rovnal obrovskému vianočnému darčeku. Z tleskajúcich dlaní a žiariacich očí prýštila radosť a hrdosť – radosť z pocitu, že nie sme až takí zbytoční a hrdosť z dojmu, že patríme k národnosti, ktorá je bohatšia než väčšinový národ. Preto slová Árpáda Göncza, ktoré adresoval slovenským babičkám, našli odozvu: – Rodný jazyk sa deti vždy učia od starých mám. Babičky sú istá inštitúcia, prepotrebná pre zachovanie nasledujúcich pokolení. Preto vás, staré mamy, prosím, naučte svoje vnúčatá po slovensky, aby mohli byť hrdé nato, že sú Slováci. Aby chodili po svete so vztýčenou hlavou, pyšné na svoje dedičstvo.

Podpredseda slovenskej vlády Pavol Hamžík odovzdal účastníkom slávnostného kongresu vrelý pozdrav od slovenského premiéra Mikuláša Dzurindu. Vicepremiér hodnotil vzťahy s Maďarskou republikou ako veľmi otvorené, ktoré sa dostali na úroveň, keď si obaja partneri uvedomujú svoje spoločné záujmy. Tieto záujmy sa týkajú ďalšieho rozvoja našich štátov, prehlbovania ekonomických kontaktov a integrácie. Presadiť ich však môžeme len spoločnými silami.

– Ja som sem neprišiel robiť prázdne sľuby – povedal Pavol Hamžík. – Myslím, že bude nutné sa vrátiť k tomu, o čom sme si povedali, o pol roka, o rok. Budeme mať možnosť stretnúť sa a hodnotiť, čo sa urobilo. Slovenská vláda podporí rozvoj vzťahov, podporí menšinu. Vieme, že je v zložitej situácii, ale je tu priestor na rozvoj spolupráce. Chcem vás ubezpečiť, že máte v Slovenskej republike, v súčasnej slovenskej vláde zázemie, že vás chceme počúvať a podporíme, aby sa v tejto novej situácii prehodnotili vaše predstavy o vašom postavení, ale aj predstavy o tom, ako vám vaša materská krajina, Slovenská republika, predovšetkým slovenská vláda môže pomôcť. Na otázku Ľudových novín vicepremiér P. Hamžík skonkretizoval oblasti možností: zabezpečenie slovenských duchovných pastierov, výučba slovenského jazyka a posilnenie práce slovenských samospráv, aby priniesli taký výsledok, s ktorým by bola aj samotná menšina spokojná.

Predseda Úradu pre národné a etnické menšiny Tošo Dončev vo svojom slávnostnom prejave okrem iného povedal, že prítomnosť vysokých štátnych predstaviteľov SR dokazuje: Zväz Slovákov v Maďarsku je i naďalej „medzinárodným činiteľom“. Pán Dončev vyjadril svoju vieru v to, že sa to nezmení ani v budúcnosti, ale k tomu je potrebný aktívny podiel organizácie v živote tunajších Slovákov. Aby bol čuteľný hlas ZSM v diskusiách týkajúcich sa slovenskej pospolitosti v Maďarsku, aby Zväz napomáhal prácu CSS a, prirodzene, urobil všetko preto, aby tunajšia Slovač mala nielen minulosť, ale aj budúcnosť.

(Ľudové noviny, č. 2 / 1999)

Oslavy 60. výročia založenia ZSM (2009)

Claude Baláž: Zväz ako vlajková loď Slovákov v Maďarsku

Slováci doma i v zahraničí si vysoko vážia a oceňujú činnosť ZSM, ktorý sa právom môže považovať za vlajkovú loď slovenskej komunity v Maďarsku.

ZDRUŽENIE NEZÁVISLÝCH EXPERTOV
PRE OTÁZKY DEJÍN A ŽIVOTA
ZAHRANIČNÝCH SLOVÁKOV (ZNE)
OBČIANSKE ZDRUŽENIE

V Bratislave, dňa 15. januára 2009

Milí krajanovia, Slováci žijúci v Maďarsku, vážené predsedníctvo Zväzu Slovákov v Maďarsku!

Slováci žijúci v Maďarsku tvoria jednu z najstarších slovenských diaspór, ktorá si už skoro tri storočia uchováva národné povedomie a svoju vlastnú identitu.

Slováci v Maďarsku sa stali nielen neoddeliteľnou súčasťou a obohatením slovenskej i maďarskej kultúry, ale aj prirodzenou súčasťou života celého dolnozemskeho priestoru. Slovensko vždy vnímalo a vníma Slovákov žijúcich v tomto priestore ako súčasť národného spoločenstva, ktoré napriek tomu, že žije roztrúsené po celom svete, citovo i bytostne je stále pevne ukotvené v starej vlasti svojich predkov.

Slováci doma i v zahraničí si vysoko vážia a oceňujú činnosť Zväzu Slovákov v Maďarsku, ktorý sa právom môže považovať za vlajkovú loď slovenskej komunity v Maďarsku. V jeho radoch

pôsobili a pôsobia mnohí významní jednotlivci, ktorí svojou obetavou a nezištnou prácou prispeli k udržaniu národného povedomia a k obrane legitímnych záujmov a potrieb Slovákov žijúcich v Maďarsku. Za to im patrí veľká vďaka všetkých, ktorým je drahá slovenskosť vo všetkých jej podobách.

Dovoľte aj nám, aby sme sa pri tejto vzácnej príležitosti pripojili ku gratulantom, zaželeli Vám všetko najlepšie, veľa entuziazmu a popriali veľa úspechov vo Vašej neľahkej, ale o to záslušnejšej práci.

S krajanským pozdravom a úctou

*PhDr. Claude Baláž
predseda ZNE*

60 rokov spolu

ZSM oslávil koncom januára 2009 60. výročie svojho vzniku. Na slávnosti nazvanej 60 rokov spolu sa zúčastnili nielen súčasní, ale aj bývalí vedúci predstavitelia Zväzu, hostia z domova i zo zahraničia, verejní činitelia a početní členovia organizácie. V priestoroch Osvetového strediska Attilu Józsefa sa 23. januára 2009 zišli ľudia zo všetkých kútov Maďarska, ale aj spoza hraníc, aby si spoločne uctili najstaršiu spoločenskú organizáciu Slovákov v Maďarsku. Na privítanie dostal každý darček jubilanta v podobe malých hodínok a bulletinu o organizácii. Medzi hosťami sedel aj jeden zo zakladateľov zväzu Imrich Szabó zo Slovenského Komlóša. Po vzájomnom zvitání si všetci našli svoje miesta v divadelnej sále a začal sa program. Po maďarskej a slovenskej štátnej hymne hymnickú pieseň Daj Boh šťastia zaspievali výherkyne najpopulárnejšej súťaže ZSM Slovenské spievanky a veršovačky:

Monika Jámbořová a Žofia Komjáthyová spievali slovenské strofy, kým Aliz Agóđová a Tímea Teješová spievali strofy po maďarsky. Po povznášajúcich chvíľach začalo premietanie dokumentu s názvom Obrázky z nášho života. Boli to vlastne fotografie z podujatí a iných aktivít, ktoré premietali na plátno za hudobného sprievodu citaristky Timey Teješovej. Po nej na javisko vystúpili Juraj Dolnozemský a študent békeščabianskeho slovenského gymnázia Norbert Schuster a zarecitovali báseň nášho dolnozemskeho básnika, ktorú napísal jubilujúcej organizácii.

Po tomto lyrickom úvode privítala hostí úradujúca tajomníčka ZSM Monika Szabová, ktorá uviedla predsedníčku Zväzu Ruženku Egyedovú Baránekovú a požiadala ju, aby predniesla svoj slávnostný prejav. Pani predsedníčka prirovnala Slovákov v Maďarsku k rodine, voči ktorej nás zaväzuje zodpovednosť, aby sme si vedeli spolu sadnúť k jednému stolu. „Nesmieme zabudnúť na to, čo naši predkovia pre nás urobili,“ pokračovala a hovorila o tom, ako sem pred 300 rokmi prišli Slováci, aby znovuosídlili spustošenú krajinu a hoci si našli nový domov, nikdy nezabudli na to, odkiaľ pochádzajú a zachovávali si svoju kultúru. Slováci v Maďarsku – ako povedala R. Egyedová Baráneková – majú radi svoju krajinu a chcú urobiť všetko, aby tu obstáli, ale zároveň cítia zodpovednosť aj voči vlastnému národu. Zmienila sa aj o najvýznamnejších podujatiach a aktivitách Zväzu, ako aj o cieľoch spoločenskej organizácie. „Naším mottom, ktoré sme prevzali od predchádzajúcich zväzáckych pokolení, je spájať, združovať, motivovať, aktivizovať,“ povedala a týmto štyrom slovám sa podľa nej podriaďujú všetky podujatia ZSM. Najväčším sú Slovenské spievanky a veršovačky, na celoštátnom kole sa zúčastnilo skoro 500 detí z celého územia Maďarska a boli vydané aj dve CD-platne s finalistami tejto súťaže. Na súťaži Slovenský škovránok sa objavujú také piesne, ktoré nie sú známe ani na Slovensku, pričom ich

predvádzajú také súbory, ktoré uznáva aj odborná porota. Na tradičnom stretnutí v Hronci majú aktivisti ZSM možnosť spoznávať našu materskú krajinu, ale aj trochu sa zahĺbiť do rozhovorov. Ako povedala, veľký význam majú aj medzinárodné konferencie, ktoré organizácia usporiadala, podobne ako aj vytvorenie Lipového hája v Alkári, kde podľa plánov by mala mať svoj strom každá slovenská osada. Na podujatí Slovenská gazdinka, ktoré usporadúvajú spolu s veľvyslanectvom, sa slovenské ženy z Maďarska mali možnosť stretnúť s prvými dámami SR a MR pani Gašparovičovou a pani Sólyomovou. Folklórny festival v Banke sa za dlhé roky stal pojmom Slováci v Maďarsku tam radi chodia, podobne ako do Detvy a na rôzne folklórne slávnosti na Slovensko. Napokon nezabudla spomenúť ani najdôležitejšiu aktivitu Verejnej nadácie Lipa: usporadúvanie Škôl v prírode, na ktorých sa zúčastnili nielen jednotlivci, ale aj celé školy. Na konci svojho prejavu sa pani predsedníčka zmienila o tom, že systém samospráv a občianska sféra sú závislé od seba. „Je v našom záujme, aby obidve sféry veľmi úzko spolupracovali,“ povedala.

„Potrebujeme k tomu istotu, že bude slovenčina, že budú slovenské súbory. A hlavne, že tento náš vzťah odovzdáme ďalšej generácii,“ povedala R. Egyedová Baráneková.

Následne sa ujal slova vicepremiér pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a národnostné menšiny SR Dušan Čaplovič, ktorý k svojmu pozdravu pripojil a všetkým prítomným, osobitne jubilujúcemu Zväzu, tlmočil srdečný pozdrav od predsedu vlády Slovenskej republiky Roberta Fica a od ostatných členov vládneho kabinetu. Čo sa týka 60-ročnej organizácie dodal, že práve Zväzu môžu Slováci ďakovať za Ľudové noviny, Združenie slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku a Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, ktoré sú fundamenty, na ktorých stavíme svoju budúcnosť.

„Len nezodpovední ignoranti a zadubení neprajníci spoločnej cesty zblížovania a priateľského susedského spolunažívania tárajú o nadradenosti jedného národa nad druhým, o historickom práve na vlasť a tým ničia tolerantnosť, vzájomnú empatiu a ľudskosť medzi nami, medzi prevažnou väčšinou občanov štátov na oboch brehoch Dunaja,“ konštatoval podpredseda vlády SR a dodal výzvu na rozvíjanie ľudskosti, národnej a národnostnej empatie, ako aj na solidaritu väčšiny s menšinou a menšiny s väčšinou. Podpredseda vlády SR potom odovzdal Zväzu pamätnú plaketu.

Rozvíjanie ľudskosti a empatie vo vzťahu SR s Maďarskom

Na oslavách 60. výročia založenia ZSM prítomným sa prihovril aj štátny tajomník Úradu predsedu vlády Maďarskej republiky Ferenc Gémesi, ktorý zdôraznil význam menšín žijúcich v Maďarsku pre Maďarskú republiku. Zmienil sa o spoločnej minulosti, ale aj o spoločnej budúcnosti tunajších Slovákov a Maďarov, nakoľko žijú v jednej vlasti. Nezabudol pripomenúť sľub, podľa ktorého menšinové projekty získajú zvýšené body v rozvojovej politike. „To, že my uvažujeme v rovine zodpovedného vlastenectva, že chceme praktickými skutkami slúžiť nášmu národu a našej republike, nie je v protiklade s tým, že s rovnakým odhodlaním a s rovnakou vážnosťou musíme aj naďalej napomáhať existenciu menšín v Maďarsku,“ zdôraznil. Štátny tajomník odovzdal predsedníčke Zväzu pamätnú plaketu. Prítomným sa prihovrila aj predsedníčka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Vilma Prívarová. Ako povedala, ZSM je rovnocenným a spoľahlivým partnerom, ktorý sa organizovaním už spomenutých podujatí vydal správnym smerom, čo viedlo k nárastu kvantity aj kvality.

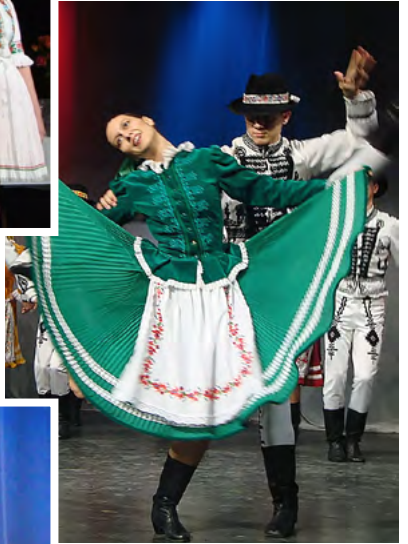
Predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy, bývalý podpredseda ZSM, zakladateľ slovenskej redakcie Maďarskej televízie Ján Fuzik začal svoj prejav tým, že prvýkrát boli Slováci rozdelení na dve časti po druhej svetovej vojne: jedna časť chcela z Maďarska odísť a druhá tu chcela ostať. Spomedzi tých, ktorí tu zostali, 150 založili predchodcu terajšej spoločenskej organizácie. ZSM dnes už spolupracuje so samosprávnym systémom a založilo sa aj 30 miestnych a regionálnych spoločenských organizácií. Pán predseda vyjadril svoju nádej, že Zväzu sa podarí nájsť svoje miesto aj v zmenených podmienkach. Na koniec svojho prejavu citoval slová J. Dolnozemskeho, podľa ktorého musíme pretrvať. Štátny tajomník Ministerstva kultúry SR Augustín Jozef Lang hovoril o tom, že v rámci daných možností ministerstvo bude spolupracovať so Zväzom. Mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec SR v Budapešti Juraj Migaš hovoril o úcte, potešení a nádeji. Ako uviedol, za štyri roky, ako je v Maďarsku, sa naučil viac si vážiť kultúru a jazyk svojej matky, a to práve vďaka podujatiam Slovákov v Maďarsku. Na konci svojho prejavu vyslovil nádej, že tu bude panovať radosť a spokojnosť.

Bývalá predsedníčka a tajomníčka zväzu Mária Jakabová Šingelová pripravila pre súčasných aktivistov tri otázky: či sa ešte robia školské nábory na vidieku, či sme presvedčení, že životoschopnosť treba dokazovať denne a či na pracoviskách Slovákov v Maďarsku sa ešte hovorí po slovensky v dennom styku. Záverom porosila každého, aby si podali ruky, „lebo môžeme stratiť nielen jeden druhého, ale aj seba,“ povedala. Ďalší bývalý predseda Zväzu, prvý predseda CSS Michal Mata hovoril o dôležitosti kontaktov a o uchovaní rodnej reči. Pilišska aktivistka Gizela Molnárová spomínala na začiatky svojej učiteľskej dráhy, keď ju ako čerstvú absolventku učiteľského ústavu poslali do Slovenského Komlóša, odkiaľ sa vrátila do Mlynkov vyučovať slovenčinu. Zmienila sa

aj o dôležitosti rovnoprávnosti medzi sebou a jednotnosti. „Tak sme sa mali radi, ako keby sme boli jedna veľká rodina,“ povedala. Z pohľadu historických faktov predstavil ZSM bývalý šéfredaktor Ludových novín Zoltán Bárkányi. „Už v prvých rokoch existencie Zväzu vysvitlo, že teória a prax ani v oblasti národnostného diania nie sú v súlade. V roku 1951 režim jediným silným úderom oslabil našu spoločenskú organizáciu, ktorá zastupovala záujmy Slovákov na politickom, kultúrnom i hospodárskom poli, zrušil jej dovedy vytvorenú členskú základňu a postupne museli zaniknúť jej miestne pobočky, vrátane budapeštianskej, pri ktorej bola aj knižnica so stálymi členmi a čitateľmi. Z masovo-spoločenskej organizácie sa takto stal úrad so svojím niekoľkočlenným aparátom, ktorého činnosť sa obmedzila výlučne na kultúrny úsek, vyjmúc školstvo,“ dodal. Zmienil sa aj o zaujímavých príhodách.

Po slávnostných príhovoroch nasledovalo odovzdanie vyznamenaní. Zväz Slovákov v Maďarsku pri príležitosti svojho okrúhleho jubilea udelil vyznamenanie tým osobám a inštitúciám, ktoré veľa vykonali v prospech našej národnosti. Diplom a kryštálovú vázu, na ktorej je nápis Za slovenskú národnosť, prevzali Ružena Izingová-Pružinová z Tatabáne-Bánhidy, Ruženka Komjáthiová z Veňarcu, Mária Nagy-Győryová zo Santova, Anne Bačkaiová z Baňačky pri Novom Meste pod Šiatrom, Elena Somogyiová z Békešskej Čaby, Alžbeta Nobiková zo Sarvaša, Csilla Petőfiiová z Répáškovej Huty, veľvyslanec SR v Budapešti Juraj Migaš, slovenská redakcia Maďarskej televízie Domovina, Týždenník Slovákov v Maďarsku Ludové noviny a portál luno.hu.

Jubilujúcu spoločenskú organizáciu listom pozdravili predseda Slovenskej samosprávy Peštianskej župy Dr. Július Alt, predseda Združenia nezávislých expertov pre otázky dejín a života zahraničných Slovákov Claude Baláž, predseda Trnavského

samosprávneho kraja Tibor Mikuš a predseda Banskobystrického samosprávneho kraja Milan Murgaš.

Po dojímavých chvíľach nasledovala krátka prestávka, po ktorej prítomných zabavili členovia Umeleckého súboru Lúčnica. V programe nazvanom Jubilant jubilantovi zatancovali a hudobníci predviedli výber najúspešnejších programov najcharakteristickejších folklórnych oblastí Slovenska. Repertoár súboru zachytáva rozmanité umelecké prejavy bohatej ľudovej tradície v tanci, hudbe a kroji, od jemných ženských tancov cez hravé a vtipné, až po temperamentné párové a virtuózne mužské tance. Nechýbala ani hudobno-spevácka vložka vďaka orchestru Zlaté husle, ktorý sprevádza tanečníkov.

(ef-luno.hu)

Vyznamenání ZSM Za slovenskú národnosť

Na oslavách 60. výročia ZSM odovzdali vyznamenanie Za slovenskú národnosť kolektívom (slovenskej redakcii Maďarskej televízie Domovine, týždenníku Slovákov v Maďarsku Ľudovým novinám a portálu luno.hu) aj jednotlivcom.

„Vyznamenáním si Zváz uctil aj pamiatku môjho otca, ktorý sa tiež zaoberal s ľudovým tancom a aj mňa on vyslal na túto dráhu. Veľa pút ho viazalo ku Zväzu,“ povedala vedúca Tanečného súboru Veľká Bukovinka z Répašskej Huty Csilla Petófiová. Za svoj najväčší prínos považuje to, že už viac ako dvadsať rokov vyučuje tanec vo svojej rodnej obci. Jej obľúbená choreografia je, samozrejme, domáca, zostavená na základe miestneho zberu.

Prezradila nám, že nič by nerobila inak, skôr ju občas trápi otázka, čo bude robiť, keď už nebude vyučovať tanec.

Evanjelická farárka Alžbeta Nobiková je toho názoru, že všetko robila z celej svojej duše a s veľkou radosťou. Teší ju, že slová a výchovu, ktoré dostala doma, môže odovzdať ďalej. „Ešte viac sa zhovárať s ľuďmi a presvedčiť ich o tom, že našim najväčším hriechom je, ak zatajíme Boha, alebo ak zatajíme korene, ktoré sme si nevybrali. Nie náhodou sme sa narodili Slovákmí. Korene treba chrániť,“ odpovedala na našu otázku A. Nobiková zo Sarvaša.

Santovská aktivistka, bývalá vedúca pávieho krúžku Mária Nagy-Győryová je hrdá na svoj slovenský pôvod a na svoj mate-rinský jazyk, ktorý používa aj doma. Napriek tomu, že pred niekoľkými rokmi sa odsťahovala do Budapešti, našla aj v hlavnom meste Slovákov a slovenské podujatia, ktoré navštevuje vo svojom obvode aj mimo neho. „Čo som mohla, to som spravila,“ tvrdí. „Sama by som však veľa neurobila. Veľmi mi pomáhali moji rodá-ci, s ktorými som spolupracovala. Som i m za to vďačná.“ Na našu otázku, čo by zmenila, nám povedala, že by rozdávala viac lásky. Chcela by presvedčiť ľudí, aby nepestovali hnev voči druhému a aby sa naučili robiť všetko zo srdca.

Vedúca Folklórnej skupiny Rozmarín, učiteľka slovenčiny z Veňarcu Ružena Komjáthiová je najaktívnejšou organizátorkou zväzáckych podujatí na miestnej a regionálnej úrovni. Najviac sa teší tomu, že vo Veňarci je vyučovanie slovenčiny a slovenské ak-tivity samozrejmosťou a slovenská samospráva sa stal dôležitou súčasťou života dediny. „Bolo by treba posilniť jazyk. Mali by sme rozmyšľať nad tým, ako podchytiť deti aj dospelých na posilnenie jazyka,“ vyznamenaná Veňarčanka.

Helena Somogyiová z Békešskej Čaby 40 rokov pracovala na slovenskom poli: vyučovala, organizovala a zachovával tradície a pod. „Som verná Zväzu, táto organizácia nás spájala,“ tvrdí pani Somogyiová a dodá: „sú tu známe tváre, viem o nich, že každý na svojom mieste urobil veľa za slovenskú vec. To ma uspokojí, poteší

a dá mi príjemný pocit“. Veľký dôraz kladie na zachovávanie a odovzdávanie materinského jazyka. „Človek si musí chrániť svoju minulosť. Nielen osobnú, ale aj slovenskú,“ priznala sa.

Riaditeľka Kultúrneho domu A. S. Puškina v Tatabáni-Bánhede, členka miestnej slovenskej samosprávy Ružena Izingová Pružinová za svoj najväčší prínos považuje vybudovanie Slovenského domu. „Vykonyvala som takú prácu, ktorú ľúbim. Zbieram naše bánhidské zvyky, starodávne piesne,“ prezradila nám.

Mária Hajtmanová z Veľkého Bánhedešu je bývalou repatriantkou, ktorá sa vrátila z Čiech naspäť do rodnej obce. Dodnes rada pomáha starším. „Staršiemu človeku treba dať nielen lásku, ale aj porozumenie,“ tvrdí. Veľmi zle znáša vulgárnosť, ktorá podľa nej v súčasnosti prevláda medzi mladými.

Predsedička slovenskej samosprávy v Baňačke pri Novom Meste pod Šiatrom Anna Bačkaiová sa zo zdravotných príčin nemohla osobne zúčastniť na oslavách, vyznamenanie prevzala za ňu jej sestra. Vyznamenanie ZSM Za slovenskú národnosť odovzdali aj mimoriadnemu a splnomocnenému veľvyslancovi SR v Budapešti Jurajovi Migašovi, ktorý – ako povedala predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová Baráneková – počas svojej štvorročnej diplomatickej misie navštívil skoro všetky Slovákmi obývané osady v Maďarsku.

60 rokov spolu – Príhovor podpredsedu vlády SR Dušana Čaploviča

Milí hostia, dámy a páni, chcel by som najprv vysloviť úprimné poďakovanie za pozvanie na túto milú a významnú slávnosť a spolu s tým vyjadriť potešenie z toho, že môžem byť opäť medzi

Vami, v kruhu drahých a vzácných Slovákov žijúcich v Maďarsku. A je v tom aj pekná a zaujímavá symbolika: prvé významné krajské stretnutie na začiatku vlaňajšieho roka 18. januára som mal práve s Vami, Slovákami v Maďarsku, a to hlavne s pedagógmi, tu v Budapešti na pôde slovenského veľvyslanectva – nuž a tohtoročné prvé dôležité krajské stretnutie mám opäť s Vami tu v Maďarsku. Pričom obe tieto podujatia patria takpovediac do portfólia jednej a tej istej organizácie – Zväzu Slovákov v Maďarsku a jeho nesmierne agilnej predsedníčky Ruženky Egyedovej – Baránekovej. Takže úprimná vďaka, pani predsedníčka.

Dovoľte mi k môjmu osobnému pozdraveniu pripojiť a tlmočiť Vám všetkým tu prítomným a osobitne jubilujúcemu zväzu srdečný pozdrav od predsedu vlády Slovenskej republiky Roberta Fica, ako aj od ostatných ministrov – členov vládneho kabinetu. Ani sa nechce veriť, že Vaša jubilujúca organizácia – s predchodcom Demokratickým zväzom Slovákov v Maďarsku – má už 60 rokov. Poniektorí krajanovia s ním spojili celý svoj život. Jubileum je vždy príležitosťou pozrieť sa nielen späť, ale aj na prítomnosť a budúcnosť. Ja skôr k tomu súčasnému a k tomu, čo si predstavujem ďalej. Chcem zdôrazniť aj tu pred Vami, Slovákami žijúcimi v Maďarsku, že mojím krédom je nová kvalita vo vzťahu Slovenskej republiky k celému slovenskému zahraničiu. Vo vzťahu ku kolektívnemu orgánu – vláde by som to uviedol v množnom čísle: jednoducho, chceme byť lepší, otvorenejší, ústretovejší, dôveryhodnejší – než boli politici pred nami. A myslím si, že slovenská diaspora to za dva a pol roka pôsobenia terajšej vlády aj pocítila.

Som takisto veľmi rád, že dnes máme k dispozícii dokument, podľa ktorého môžeme takto postupovať, a síce Koncepciu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015, ktorú schválila vláda i parlament. Táto vízia vytyčuje a rozpracováva zámery a určuje nástroje na realizáciu štátnej politiky

vo vzťahu k Slovákom žijúcim a pôsobiacim v rôznych častiach sveta. Práve ich inštitúcie a organizácie vrátane Zväzu Slovákov v Maďarsku a Celoštátnej slovenskej samosprávy sa v značnej miere podieľali na príprave tohto strategického materiálu, podľa ktorého môžeme odteraz pomáhať slovenskému zahraničiu nielen lepšie, keďže sa nám podarilo finančne podstatne zvýšiť grantový systém Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ale aj koncepčne. Patrí za to aj Vám naša úprimná vďaka.

Takže toto je pre mňa prítomnosť a budúcnosť.

Dnešnú slávnosť pri príležitosti krásneho okrúhleho jubilea Zväzu Slovákov v Maďarsku, tejto prvej slovenskej spoločenskej a kultúrnej organizácii s celoštátnou pôsobnosťou, samozrejme, s potešením a veľmi rád využijem aj na to, aby som Vám všetkým členom i funkcionárom organizácie: terajšej predsedníčke Ruženke Egyedovej – Baránekovej, ale i jej predchodcom Michalovi Matovi, Anne Divičanovej, Márii Jakabovej Šingelovej, Matejovi Šipickému – prosím o prepáčenie, že nemenujem ďalších, lebo ich je dosť – nemôžem pravdaže vynechať Ľudové noviny, ktoré v rokoch 1957 – 1996 patrili Vašej organizácii, ako ani Združenie slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku a prvú národnostnú vedeckú ustanovizeň v Maďarsku – Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, predtým Slovenský výskumný ústav – vyjadril svoju hlbokú úctu a poďakovanie za Vaše slovenské národné cítenie a vlastenectvo, ktoré v neľahkých podmienkach asimilačných tlakov, prejavujete, za udržiavanie a rozvíjanie slovenskosti, slovenskej kultúry a našej materinskej reči.

Rovnako tak za Vašu obetavú, činorodú a vysoko záslužnú prácu, ktorú v krajských spolkoch, školách a kultúrnych organizáciách, umeleckých súboroch, médiách, ale aj v cirkevných spoločenstvách vykonávate v prospech všetkých Slovákov v Maďarsku. Ale zároveň aj v prospech celého slovenského zahraničia i samot-

nej, zvrchovanej, suverénnej a demokratickej Slovenskej republiky a slovenského národa a jeho kultúry, ktorých ste neoddeliteľnými súčasťami. Ďakujem Vám zo srdca v mene svojom i v mene predsedu a členov vlády Slovenskej republiky. A takisto vysoko oceňujem snahu Zväzu Slovákov v Maďarsku – teraz mám na mysli otvorený list – výzvu z vlaňajšieho novembra podpísanú pani Ruženkou Egyedovou – Baránekovou a pánom Imrichom Fuhlom, vedúcim koalície Zväz – Piliš – Novohrad (Celoštátna slovenská samospráva) – adresovanú tunajším zodpovedným štátnym a zákonodarným orgánom na zastavenie provokácií, štvania a rozdúchavania nenávisť. „Slovákom v Maďarsku ide nielen o neraz veľmi ťažký boj za zachovanie si svojej identity, ale aj o priateľské spolunažívanie oboch národov. Po historickom spolužití sme odkázaní na spolužitie a spoluprácu aj v súčasnosti a v budúcnosti.“ Vybral som zámerne tento citát, lebo je súzvučný s mojím zmýšľaním, o realizáciu ktorého sa snažím vo svojej politickej praxi.

Slovenská republika a Maďarská republika sú dnes zvrchované a suverénne štáty a každá je vlasťou pre všetkých svojich občanov. Jasne sa prihlásili aj k hodnotám európskej jednoty, ktorú stelesňuje Európska únia a ktorej sú rovnocennými členmi. Len nezodpovední ignoranti a zadubení neprajníci spoločnej cesty zblížovania a priateľského susedského spolunažívania tárajú o nadradenosti jedného národa nad druhým, o historickom práve na vlasť a tým ničia tolerantnosť, vzájomnú empatiu a ľudskosť medzi nami, medzi prevažnou väčšinou občanov štátov na oboch brehoch Dunaja.

Pridám slová, ktoré hovorievam aj doma na Slovensku: Zachovajme si to, čo je odskúšané dejinami, čo pomáhalo v zblížovaní v rôznosti. Konkrétne – v spoločnom nachádzať jednotu, v rozdielnom slobodu a vo všetkom – toleranciu. To je recept k úspešnému obojstrannému zblížovaniu. Neexistujú totiž vyvolené dejiny,

kultúry, národy a štáty. Na tento postulát by sme mali neustále pamätať. Avšak nielen pamätať, ale zároveň aj rozvíjať ľudskosť, národnú a národnostnú empatiu – tak v nás, ako aj vo vzťahu k tomu druhému. Navzájom solidarizovať – väčšina s menšinou, menšina s väčšinou.

Na záver chcem vyjadriť pevné presvedčenie, že vzájomnou súčinnosťou a obojstranne prospešnou spoluprácou medzi Slovenskou republikou a Vami, Slováckmi v Maďarsku, dokážeme naďalej naplňovať ušľachtilé ciele upevňovania a rozvíjania ducha slovenskosti, národnej a kultúrnej identity, slovenskej vzájomnosti.

Prajem Vám z celého srdca veľa energie, tvorivosti, trpezlivosti, pevné zdravie, spokojnosť v pracovnom i osobnom živote.

Daj Boh šťastia a ďalšie úspešné desaťročia jubilujúcemu Zväzu Slovákov v Maďarsku! Daj Boh šťastia a požehnania všetkým Slovákom v Maďarsku!

Ďakujem Vám za pozornosť.

Jozef Havelka (1948 – 2014)

Na margo narodenín Zväzu: Sme v rovnakom veku

Áno, sme rovesníci, narodili sme sa v tom istom roku. Pravda, ja som zato predsa len o čosi starší, veď som bol už dvojmesačný, keď si sa narodil. Žijeme ako vrstovníci, i keď naše životné dráhy sa poberali inými smermi. Kým ja som nastúpil na svoju cestičku v slovenskej rodine v podpilišskej národnostnej dedinke Mlynkoch, zatiaľ Ty si sa vybral na svoju nemenej ľahkú cestu vďaka spoločnému predsavzatiu mnohých našich Slovákov, ľudí dobrej vôle z rôznych kútov krajiny. Mňa moji rodičia nazvali Jožkom, Ty si ale dostal hneď pekné dlhé, dospelácky zrelé meno. Na mňa dávali pozor, pripravovali ma na život moji rodičia, učiteľky materskej a základnej školy, Teba formoval súdržný kolektív roľníkov, robotníkov a príslušníkov inteligencie z rôznych našich dedín a miest. Naše životné cesty v uplynulých dlhých desaťročiach sa viackrát stretli, postupne aj prelínali. Neraz sme sa borili – či už zvlášť alebo spolu – za tie isté ciele: za náš drahý materinský jazyk, za zvelaďovanie kultúrneho dedičstva našich predkov a za zachovanie zvykov, tradícií. Tých styčných bodov bolo raz viac, inokedy menej. Napríklad v časoch, keď som si zakladal rodinu, Ty si musel čeliť vážnym ťažkostiam, viesť ťažký každodenný boj o prežitie. Neskôr nás čoraz častejšie vychvalovali, aby nám potom – zo závidi a rôznych iných pohnútok – kládli pod nohy prekážky. Občas sa našiel niekto, kto chcel nastúpiť na naše miesto, prevziať od nás to poverenie, poslanie, ktoré sme dostali pred šesťdesiatimi rokmi. Zostalo pri pokusoch. Približne pred dvadsiatimi rokmi sme uzavreli úzke priateľstvo tým, že som sa aj oficiálne stal Tvojím členom. Dokument o tomto akte, trochu ožltnutý členský preukaz, dodnes hrdo uchovávam. Milý môj rovesník! Tvojich

šesťdesiat rokov predstavuje krásnu životnú dráhu. Oslávenec si zaslúži, aby si pri tejto vzácnej príležitosti mohol pripíť so svojimi najbližšími a najdrahšími. Ja si dnes už môžem dovoliť, aby som žil svoj život trochu uzavreto, medzi svojimi, v užšom kruhu. Ty však musíš žiť tak, ako keby si mal iba dvadsať rokov. Musíš žiť s plným nasadením a elánom, lebo ešte na dlhé desaťročia zostáva Tvojím poslaním združovať tisíce našich dobrých ľudí, oddaných nezištne konať v záujme toho, aby slovenský jazyk a kultúrne dedičstvo našich predkov mali šancu na prežitie. Potrebujú, potrebujeme Ťa, s Tebou dokážeme presvedčiť tých, ktorí majú pochybnosti, s Tebou vieme dokázať svojim neprajníkom, že našu legitimitu dokazuje práca vykonaná v prospech našej národnosti. Zväz Slovákov v Maďarsku, blahoželám Ti k šesťdesiatke, nech Ťa Pán Boh živí! Tvoj spoločník: Jozef Havelka (2008).

Oslavy 65. výročia založenia ZSM (2013)

Zväz Slovákov v Maďarsku, ktorý je najväčšou slovenskou spoločenskou organizáciou v krajine, oslávil 30. novembra 2013 v Budapešti 65. výročie svojho založenia. Predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová Baráneková v tejto súvislosti o. i. povedala, že najdôležitejšou vecou, ktorú zväz vo svojej histórii urobil a stále ešte robí, je združovanie, spolčovanie a udržiavanie slovenskej národnosti v Maďarsku. „To znamená udržiavanie slovenského národnostného povedomia prostredníctvom tých najrôznejších podujatí. Ja si myslím, že my máme zásluhy aj na tom, že vznikli slovenské národnostné samosprávy, lebo my sme vytvorili vlastne základ terajšieho samosprávneho systému. My sme tie živé bunky slovenského organizmu, ktorý v Maďarsku je,“ dodala. ZSM v súčasnosti v rámci občianskej sféry plní stále významnejšiu úlohu v spoločenskom daní. Najväznejšou výzvou pre budúcnosť ZSM podľa jej slov je úpadok slovenského národnostného školstva, vyučovania a povedomia. „Preto my robíme maximálne pre to, aby sme sa zaoberali slovenskými deťmi, slovenskou mládežou, ktorá je budúcnosťou pre slovenskú národnosť v Maďarsku,“ zdôraznila R. Egyedová Baráneková. Na slávnostnom podujatí vystúpili slovenský spevokol a detská spevácka skupina z Mlynkov, žiaci z Dabašu, Čívu a Kestúca a folklórny súbor Železiar z Košíc. ZSM má v súčasnosti vyše 3000 členov v 85 miestnych pobočkách zväzu po celom území Maďarska.

(tasr/oslovma.hu)

Anna Komjáthiová:
Zväz nám dal možnosť byť hrdým Slovákom

Vážené obecnstvo, milá pani predsedníčka, dovoľte mi, aby som v mene slovenskej mládeže pozdravila Zväz Slovákov v Maďarsku a vyjadrila jej poďakovanie.

Keď som bola po prvýkrát v Detve, mala som desať rokov, boli sme v tanečnom tábore. Toto sa stalo v júni, vtedy práve nebol festival, ale sme išli pozerať miesto podujatia. Stáli sme na obrovskom javisku a počúvali sme, ako teta Ruženka rozpráva o folklóre, o folklórnom festivale v Detve, o tom, čo znamená pre folkloristu Detva. „Možno, že raz aj vy budete spievať a tancovať na tomto javisku“ – hovorila nám. Stála som v tej letnej horúčave, pozerala som miesto obecnstva, a nevedela som si predstaviť, ako by som sa sem mohla dostať. A po pätnástich rokoch, keď som ako účinkujúca čakala, aby nás konferovali na javisko folklórneho festivalu pod Poľanou, prišla mi na um tá druhá horúčava, vtedy dávno, a že áno, som tu, a áno, cítim, čo to znamená...

Čo k tomu bolo treba? Samozrejme, veľa vecí. Sám človek, rodina, škola, kamaráti. A ešte niečo: jedna organizácia, ktorá je vždy okolo nás, na ktorú sa dá vždy opierať, ktorá nám pomáha orientovať sa. A táto organizácia pre mňa (a pre veľa mladých ľudí v krajine) bola vždy Zväz Slovákov v Maďarsku. Pre tých mladých, ktorí vždy, alebo skoro vždy chodievali do táborov v Hronci, ktorí sa zúčastnili na súťažiach Slovenské spievanky a veršovačky, ktorí sa učili v rámci Školy v prírode, ktorí spievajú a tancujú na festivaloch, na národnostných stretnutiach v celej krajine.

Vieme, že je to obrovská práca, a chcela by som teraz poďakovať túto prácu. Bez týchto podujatí, bez týchto zážitkov, čiže bez Zväzu Slovákov v Maďarsku by sme sa nepoznali tak dobre, ne-

mohli by sme byť takí Slováci, takí ľudia, akí sme teraz. Zväz Slovákov v Maďarsku nás, mladých vždy spájal v našej slovenskosti, a dal nám možnosť byť hrdým Slovákom. Ďakujeme!

Matej Šipický: Zdemokratizovať našu menšinovú spoločnosť

Vážená pani predsedníčka a vážené slávnostné zhromaždenie, aj mne sa dostalo tej cti byť medzi prvými, ktorí môžu zagratulovať, blahoželať pani predsedníčke a cez jej osobu všetkým členom a aktivistom Zväzu Slovákov v Maďarsku k tomuto krásnemu jubileu. K jubileu slovenskej organizácie s najdlhšou históriou na území Maďarska. K jubileu organizácie, ktorá bola po dlhé desaťročia jediným združením Slovákov v našom spoločnom štáte maďarského národa a viacerých národnostných menšín.

Uplynulo šesť a pol desaťročia od založenia Zväzu Slovákov v Maďarsku. Nevieť, a bol by som zvedavý, či niekto zo zakladateľov tušil, že zakladá organizáciu na takúto dlhú dobu, či tušil, že zakladá organizáciu, ktorá dokáže prežiť toľko rokov a toľko politických zmien. Asi každý uzná, že 65 rokov je už dlhšie obdobie, je to už kus histórie.

Málokto v tejto miestnosti je autentickejšie ako ja hovoriť o dĺžke 65 rokov, lebo v tom istom roku, v ktorom vznikol Zväz, prišiel som aj ja na svet. Takže aj ja som mal 65. jubileum v tomto roku, ale kým som ja nič neoslavoval, skôr som bol z tých mojich narodenín hodne smutný, zatiaľ na tomto podujatí máme všetky dôvody na radosť a na oslavu.

So Zväzom ma spája nielen spoločný vek, ale aj kus spoločnej histórie, lebo istú dobu, len takú veľmi krátku, kratulinkú dobu

som zastával funkciu predsedu Zväzu a potom som bol aj jeho podpredsedom. Boli to krásne časy, samozrejme, veď sme boli všetci oveľa mladší a plní očakávania, oduševnenia. Je už tomu možno aj viac než 25 rokov, že ma zvolili za predsedu Zväzu. V čase, keď Maďarsko opúšťalo ľudovú demokraciu a spolu s ostatnými krajinami celého regiónu sa vybralo smerom k demokracii bez prívlastku, k demokracii západného typu. Krátko po týchto politických zmenách, ešte som bol vo funkcii podpredsedu, keď tak z ničoho nič sa vyhútať tam hore, niekde okolo parlamentu, že menšinám treba dať zákon. Aj sa dal, aj ho máme. Nevybojovali sme ho, dostali sme ho. Prečo? Nuž, o tom by sa dalo povedať všeličo, ale nie teraz, lebo teraz oslavujeme.

Hlavné je, že ten zákon sme dostali, že ten zákon máme. Ten zákon nám poriadne zmenil celú situáciu. Jednak vďaka tomu zákonu sa rozšírili možnosti na menšinové aktivity, a to aj v takých osadách, kde predtým už dávno neboli. A to je v každom prípade veľké pozitívum toho zákona. Pritom vznikla tzv. menšinová autonómia, ktorej nositeľmi sú zvolené miestne menšinové samosprávy a zvolené celoštátne samosprávy. Nuž, že do akej miery je tá autonómia ozajstnou autonómiou, a do akej miery slúži aj iné ciele, nuž aj to sú otázky, o ktorých by sa dalo veľa rozprávať, ale nie teraz.

Teraz sa obmedzujem len na to, že aký dopad tieto politické zmeny, tento nový zákon mal na tzv. menšinovú občiansku sféru. Občianske organizácie, akou je aj náš Zväz, sa zrazu ocitli na periférii, na okraji udalosti. Stratili význam, atraktivitu pre tzv. vysokú politiku. Politici pomaly prestali chodiť po funkcionároch Zväzu. Zaujímavé je, že boli časy, keď sme mali takú akciu, na ktorú prišiel aj prezident Maďarskej republiky, ale to bolo dávno, ešte pred zákonom. Občianske združenia sa zrazu, ako som povedal, dostali na okraj udalosti, stratili význam, stali sa veľmi vzdialené,

takmer neviditeľné pre štátnu správu. Štátna správa totiž berie za partnerov v týchto časoch len menšinové celoštátne samosprávy a nie občianske združenia. Povedal by som pritom, že aj tie menšinové samosprávy len mierou.

Vznik menšinových samospráv síce drasticky zhoršil možnosti občianskej sféry na tzv. participáciu, na účasť v politike, ale to samo o sebe by nemalo byť veľký problém, lebo podľa spomenutého zákona a v zmysle osobitnej, tzv. strategickej dohody, ktorá sa uzavrela (tuším vlani) s ministerstvom verejnej správy, celoštátne menšinové samosprávy by mali reprezentovať aj občiansku sféru, mali by fungovať ako sprostredkovatelia záujmov celých menšinových komunit a nielen záujmov vlastných. Tento model by mohol fungovať aj veľmi dobre, keby tá ochota na takéto sprostredkovanie bola silná na strane toho sprostredkovateľa, ktorého berie za partnera štátna správa. Ale čo, ak táto ochota oslabne? Niečo také môžeme vidieť v nasej komunite. Koľko prstov by som potreboval na to, aby som spočítal konzultácie Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku s občianskou sférou pred svojimi rokovaniami s predstaviteľmi vlády alebo pred rokovaniami v rámci medzivládnej zmiešanej komisie? Obávam sa, že aj jedna ruka by bola veľa.

Ak sa pozrieme na západ, ktorým smerom sa pustil tento náš región pred 25. rokmi, môžeme vidieť, že tam je samozrejmosťou dialóg medzi politikmi a občianskou sférou. Niekedy je ten dialóg hádam príliš hlučný. Ale v každom prípade je jednou z najdôležitejších záruk, ktoré zaručujú dobré fungovanie demokracie západného typu, ktorá sa nazýva aj konsenzuálnou demokraciou. Konsenzuálna, lebo sa zakladá na hľadaní konsenzu v širšej spoločnosti. Oproti tej konsenzuálnej existuje tzv. väčšinová demokracia, v ktorej veľmi často sa nehľadá konsenz. Politológovia tvrdia, že ten konsenzuálny prvok je najsilnejší v západnej Európe,

najmä v Škandinávii, a najslabší v stredoázijských post-soviet-ských republikách, na čele ktorých stoja demokraticky zvolení autokrati, preslávení vysokými príjmami zo štátnych zdrojov, ro-dinkárstvom a absolútnou kontrolou tlače.

Bolo by poučné pokúsiť sa uložiť celoštátne samosprávy tunaj-ších menšín medzi týmito pólmi. Paleta by bola určite veľmi pes-trá. A potom by sme sa mohli zamyslieť nad tým, či máme v nasej menšinovej spoločnosti dostatočné garancie na to, že sa nedosta-neme veľmi rýchlo a veľmi blízko k tomu stredoázijskému mo-delu. A či sme si vytvorili dostatočne účinné spoločenské brzdy a protiváhy, ktoré by nám zaručili, že menšinová samospráva sa nedá zmonopolizovať, vyvlastniť, a že nikto nemá mať strach o svoj chlebiček, keď sa opováži povedať kritické slovo.

Som presvedčený, že občianska sféra by mohla veľa urobiť v tomto smere, pre demokratizáciu našej menšinovej spoločnos-ti. Len sa treba ozvať. Nebojme sa ozývať, ak sa nám niečo ne-pozdáva. Treba iniciovať verejné diskusie, zvolať verejné diskusné fóra, na ktorých každý názor dostane priestor na prejavenie sa, ale pozor, na takýchto fórach by mala existovať možnosť aj na to, že každý názor môže byť pokritizovaný predstaviteľmi ostatných názorov. Hovorím o kritizovaní, nie o umlčaní súdnou cestou ale-bo inými praktikami.

Je to, samozrejme, nová výzva nových čias pre občiansku sféru a na to nie sme zvyknutí, iné aktivity sme mali v minulosti. Ale teraz tieto časy vynútiť, aby sme začali byť aktívni aj v tomto smere, lebo každý musí uznať, že rezignovaním sa svet nedá zme-niť. Som presvedčený, že náš Zväz dokáže nájsť adekvátne odpo-vede na túto novú výzvu nových čias. Dobrým príkladom toho je už tradičná konferencia Zväzu v Mlynkoch s názvom „Ako ďalej, Slováci v Maďarsku?“. Aj včera sme mali takúto konferenciu, na ktorej sme si mohli vypočuť prednášky a mali sme možnosť na to,

aby sme nesúhlasili s prednášateľmi. Bola tam zaujímavá diskusia, v rámci ktorej sme sa viacerí prihlásili z obecnstva a povedali vlastné mienky a názory, pritom veľmi často bolo aj také, že prihovoriaci nesúhlasil s tým, čo povedal predtým prednášateľ.

Na záver ešte raz úprimne blahoželám všetkým „Zväzákom“ k tomuto krásnemu výročiu a chcel by som vyjadriť poďakovanie všetkým, ktorí vlastnou účasťou na akciách a programoch Zväzu prispeli k jeho úspechom. Lebo určite nepreháňam, ak tvrdím, že úspech Zväzu je úspechom celej nasej slovenskej komunity v Maďarsku. Teda: drahí „Zväzáci“, len tak ďalej po tejto ceste, smerom k 130. výročiu, ktoré oslávime tiež spolu, ak s tým súhlasíte.

Ludo Pomichal (1957 – 2022)
Súvislosti, impulzy, nádeje
– Ako ďalej, omladina...

Ako sa vyvíjajú nové generácie Slovákov v Maďarsku? Dostávajú do vienka slovenskosť v širšom ponímaní od kolísky? Je hybnou silou slovenského sebauvedomovania sa rodinné prostredie? Alebo všetko zostáva na pleciah učiteľov, školy? A keď už, ako zvládajú túto ťarchu zodpovednosti?

Je symbolické, že práve v jednom z emblematických centier Slovákov v Maďarsku, v kraji pod Pilíšom, sa každoročne stretávajú Slováci zo všetkých kútov, obcí, miest a žúp Maďarska. Zväz Slovákov v Maďarsku, ktorý tu nastoľuje široko uchopiteľnú tému s otázkou Ako ďalej, Slováci v Maďarsku?, si na tieto a im podobné dišputy vybral náležité miesto. S odstupom siedmich rokov poučného príbehu „Starého a Nového Slovenského domu“ sa totiž spája aj s novou kapitolou slovensko-maďarských vzťahov. Inak povedané – Mlynky a udalosti dovŕšené symbolickým štamprlíkom premiérov krajín počas otvorenia nového Strediska pilíšskych Slovákov v októbri 2012, sa stali istým priesečníkom vzťahov dvoch štátov k lepším časom. Zostáva veriť, že aj vo vzťahu domovskej krajiny našej Slovače v Maďarsku a jej štátnych orgánov k autochtónnej slovenskej menšine.

Zároveň sa stal Pilíš a Mlynky aj symbolom otvorenej, priamej a nebojácnej (vo všetkej „želateľnej“ lojálnosti) slovenskosti. Slováci v Mlynkoch vtedy pred siedmimi rokmi ukázali zomknutosť vo viere, že to, čo činia, je spravodlivé a správne. Prejavili sebauvedomie v hájení svojich záujmov, charakter sebauvedomovania sa Slovákov v Maďarsku. Za to im i dnes patrí uznanie a vďaka,

zároveň ale aj apel, aby aj v budúcnosti v podobnej vehementnej príčinnivosti a zásadovosti boli v otázke nastolovania ich záujmov vo všetkej zodpovednosti k sebe samým v takomto oduševnení zodpovední a vytrvalí.

V kontexte toho, čo v Mlynkoch odznelo spoza rokovacieho stola, ale aj v kuloároch, sa mi ako jednému z účastníkov konferencie, sledujúc obsah a vystúpenia rečníkov aj počas jej predchádzajúcich ročníkov, predsa len žiada čosi dopovedať, nastoliť. Ak sú moje myšlienky v objemnejšom rozsahu, než je to zvyčajné, nech mi to čitateľ prepáči. Tak to cítim, inak mi nedá.

Vždy je príjemné a navzájom inšpirujúce ocitnúť sa medzi krajanmi, ktorých domovský štát susedí na najdlhšej hranici z pohľadu Slovenska – domoviny predkov a materskou krajinou Slovákov v Maďarsku. Práve dobré susedské vzťahy oboch našich štátov – Slovenska a Maďarska, pričom aj podľa politických lídrov označované za najlepšie za ostatné desaťročie, sú sľubnou východiskovou pozíciou, aby tamojší Slováci adekvátne zúročovali všetko doteraz na krajanskom poli dosiahnuté. A bolo toho nemálo. Tolerantné a vzájomne sa ľudsky, kultúrne i duchovne obohacujúce susedské národy Slovenska a Maďarska, vnímajúc skrze ne pupočnou šnúrou prepojené naše stáročné spoločné dejiny, v ktorých dozrel čas aj na vyzdvihovanie, pripomínanie a akceptáciu prínosu viacerých našich výnimočných slovenských predkov v mozaike cností – vrátane spoločných slovensko-maďarských väzieb v Uhorsku, by v tomto duchu mali byť pre reprezentantov slovenskej menšiny v Maďarsku motivujúcim a mobilizačným faktorom. Sami najlepšie vedia, na koho, na aké osobnosti a udalosti politického, kultúrneho, duchovného, literárneho, ale aj vedeckého a vzdelanostného či vynálezcovského života Slovákov na území dnešného Maďarska, majú a môžu byť právom hrdí. Bolo ich neúrekom. S ich menami v prostrediach, v ktorých Slováci na území súčasného

Maďarska významne prehovorili do života a histórie v rôznych oblastiach, by akiste vyrástli impozantné tabule slovenskej cti a slávy. Nech aj toto vedomie Slovákov v Maďarsku posilňuje a oduševňuje ich kroky i snahy.

Prečo to pripomínam? V nadväznosti na viaceré prospešné, ale historicky vzaté často, žiaľ, aj negatívne skúsenosti, je pre slovenské zadostučinenie v Maďarsku nevyhnutné, aby s ešte väčšou odhodlanosťou uchopili tamojší Slováci ľudský a intelektuálny potenciál naakumulovaný v tomto časopriestore v desiatkach generácií Slovákov. A hrdý odkaz predkov a zároveň i bremeno zodpovednosti za nespreneverenie sa ich jazykovým, kultúrnym a duchovným posolstvám pretavili do ľudského, hodnotového i emotívneho efektu – hmatateľných prejavov prítomnosti a hlavne budúcnosti ich slovenskosti.

Mám na mysli obsah a formy jej prezentácie, rozmer jej prínosu v prvom rade pre Slovákov v Maďarsku, ale zároveň aj pre väčšinový maďarský národ. Ten, ako z viacerých pozitívnych príkladov súžitia Maďarov a Slovákov vieme, vníma (možno až na niektoré „vybočenia“ z tejto normy vzájomného akceptovania sa...) slovenskú menšinu s pochopením. Navyše, ako vzájomne sa obohacujúci občiansko-spoločenský, ľudsko-hodnotový a kultúrno-duchovný fenomén. Z hľadiska spolužitia a „spolu sa cítenia“ Slovákov – lojálnych občanov Maďarska, v dynamike vzťahov väčšinových národov voči národnostným či krajanským komunitám v Európe národov je to prirodzené, životne potrebné. Tak ako akceptácia väčšinovým maďarským národom „životaschopnej Slovače“ v Maďarsku prostredníctvom jej aktivít v živote spolkov, organizácií, inštitúcií a vzdelávacích zariadení, v kultúrnej a mediálnej sfére či spoločenskom prínose jednotlivcov z radov Slovákov. Obojstranná ústretovosť bude preto len na prospech skvalit-

ňovania vzťahov Slovenska a Maďarska pri plnení medzištátnych dohôd v oblasti podpory národnostných menšín.

Slovenská republika, rodná hruda predkov Slovákov v Maďarsku okrem plnenia celého radu dvojstranných zmlúv a dohôd s Maďarskom, je prostredníctvom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí s čo najväčším porozumením pripravená podávať Slovákom v Maďarsku v rámci dotačného systému a ďalších zákonných a inštitucionálnych pravidiel pomocnú ruku. Teda priamo materiálnu, ale aj ľudskú a morálnu, vyplývajúcu z našej spoločnej národnej, jazykovej a kultúrnej identity, z genofondu našich predkov. Tak, aby zužitkovanie tejto pomoci pozitívne ovplyvňovalo rozvoj krajažského života Slovákov v Maďarsku. Či ide o naplnenie vzdelanostno-intelektuálnych a spoločensko-kultúrnych či duchovných ambícií, potrieb v záujmovom mimoškolskom živote detí a mládeže, aktivít na úrovni samosprávnych, zväzových a spolkových či kultúrno-umeleckých, ale aj dôležitosti podpory a vytvorenia možností pre individuálne tvorivé prejavy v živote Slovákov v Maďarsku.

Kvalitu krajažského života Slovákov v Maďarsku ovplyvňujú aj priame formy rozvíjania cezhraničného a susedského, predovšetkým slovensko-slovenského dialógu, formujúceho národné povedomie a citový vzťah k Slovensku ako k materskej krajine. Kľúčovú rolu tu okrem spolkových aktivít miestnych samospráv, Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, organizácií Zväzu Slovákov v Maďarsku a ďalších spolkov a inštitúcií, zohráva spolupráca v oblasti vzdelávania detí a mládeže či doškoloovania pedagógov škôl v pôsobnosti Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, ako aj pedagógov zo škôl, v ktorých sa slovenčina vyučuje ako predmet. A to nielen s relevantnými inštitúciami zastrešenými Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR,

ale aj priamo so školami na Slovensku. Potenciál rozvoja slovenskosti predstavujú aj projekty kultúrneho, informačného a mediálneho charakteru, spoločné zámery partnerských miest a obcí Maďarska a Slovenska či zintenzívnenie takejto spolupráce vďaka ústretovosti slovenských samosprávnych krajov. Viaceré organizácie a spolky Slovákov v Maďarsku a miestne samosprávy majú v tejto oblasti pozitívne skúsenosti. Veď spoznávanie Slovenska, každá jeho návšteva čo i len na pár dní, možnosť stretnúť sa s rodákmi, pohovárať sa s nimi, prežiť vzájomnosťou naplnené okamihy – to je, nazdávam sa, pre našich krajanov z Maďarska zakaždým sviatok, pri ktorom najväčšmi pookrejú.

Čo je podstatné, prichádza k emotívnemu prepojeniu, možno natrvalo sa zakladá pozitívny vzťah ku všetkému slovenskému. Pocitovosť, ktorá sa rozvíja individuálne, v miere potrieb i túžob každého Slováka z Maďarska, ktorý cíti vzťah k materskej krajine, je fundamentom k umocňovaniu slovenskosti a k jej prirodzenému šíreniu v rodine, v kruhu priateľov. Nás na Slovensku teší, že v stále väčšom počte prichádzajú Slováci z Maďarska organizovane i individuálne na rôzne folklórne slávnosti, kultúrne podujatia počas celého roka, vrátane Folklórnych slávností pod Polanou v Detve s programovou účasťou krajanov v organizačnej pôsobnosti Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Ale aj návštevy krajanov z Maďarska k potomkom svojich rodinných príbuzných, ešte z rokov repatriácie 1946 – 1948, stretnutia s blízkymi a často aj novými priateľmi – to je cesta, ktorá môže byť prímerom aj pre mladé generácie Slovákov v Maďarsku.

Dovolím si preto obrátiť pozornosť na súvislosti udržania slovenskosti práve vo vzťahu k najmladšej generácii. Ide totiž o oblasť, ktorá je určujúcou z pohľadu perspektív životaschopnosti slovenskej menšiny naprieč Maďarskom. Zámerne vravím – naprieč krajinou, od severu na juh, od západu na východ. Poznamenám,

že najmä rozptýlenosť a vzdialenosť, keďže Slováci v Maďarsku žijú dnes vo viac ako stovke miest a obcí v 11 župách krajiny, sú z pochopiteľných časových i finančných dôvodov neraz objektívnou brzdou ich kompaktnosti. Tým aj akcieschopnosti, jazykovej i mentálnej súdržnosti a prináležitosti, vari aj plnohodnotnejšieho obsahu podujatí.

V plnom význame problému sa to dotýka školskej a dospievajúcej – dorastovej generácie Slovákov v Maďarsku. Ak hovoríme o potenciáli slovenskej omladiny v Maďarsku, mám na zreteli už deti predškolského veku, ďalej školskú mládež v základných a stredných školách, ako aj ďalších – študujúcich vysokoškolákov či profesijne sa formujúcich produktívnych mladých ľudí v prostrediach slovenskej menšiny.

Ako sa vyvíjajú nové generácie Slovákov v Maďarsku? Dostávajú do vienka slovenskosť v širšom ponímaní od kolísky? Je hybnou silou slovenského sebauvedomovania sa rodinné prostredie? Alebo všetko zostáva na pleciach učiteľov, školy? A keď už, ako zvládajú túto ťarchu zodpovednosti?

– Kedy a či sa v 21. storočí, poznačenom internetovou skratkou, prítlačivosťou angličtiny a množstvom iných príležitostí a záujmov, prihovárajú deťom matka, otec či starí rodičia aj po slovensky? Zaučť ešte v rodinách slovenskú riekanku, Dobšinského rozprávku?

– Objaví sa kde-tu v knižnici mladých rodín Rúfusova či Smrekova zbierka básní? Kde sa začína a kde končí snaha rodičov, alebo aspoň jedného z nich v jazykovo zmiešaných manželstvách, ohýbať deti, kým sú ešte Janko či Marienka, už tým, že ich zavedú, ak taká možnosť je – do slovenskej škôlky?

– Hľadajú možnosť v širšom zábere počuť mladí ľudia z médií slovenské slovo – okrem národnostného vysielania verejno-

právnej Maďarskej televízie (vôbec nie v prijateľnom vysielacom čase...) a rádia?

– Do akej miery žiaci vyšších ročníkov základných škôl či gymnazisti v Budapešti a Békešskej Čabe vyhľadávajú na internete možnosti načúvať slovenským reláciám, pripútať sa k reči, k textom slovenskej populárnej piesne? Majú na to vôbec možnosť, šancu?

– Objavujú a zabezpečujú si Slováci v Maďarsku dostupnosť programov verejnoprávnej RTVS individuálne, keďže kvôli finančným nákladom a nastaveniam autorských práv im ich materská krajina doteraz nedokázala sprístupniť?

– Prevláda slovenčina pri rodinných stretnutiach v prostrediach, kde ešte v minulej generácii bola samozrejmosťou?

– Zhovárajú sa mladí ľudia z rodín preniknutých slovenskosťou – v jazyku i tradíciách – so snahou držať debatu v slovenčine, nech by bola aj nárečová...? A tak ďalej...

– Aké je vôbec byť mladým Slovákom, ak sa teda Slovákom cítim byť nielen v srdci, ale aj na jazyku, a ako Slovákom sa túžim aj prejavíť – v Maďarsku? Je to iba záležitosť hrdosti, citu, svedomia, úcty k predkom, alebo aj osobného vkladu a záujmu, ambícií skrze slovenský jazyk a ukotvenie sa v slovenskosti budovať si svoj ľudský a intelektuálny obzor, ale neraz aj potenciálne profesijné zázemie?

Veľa otázok k jednej zovšeobecňujúcej téme naraz. Pýtajú si akiste priestor na ďalšie debaty, polemiky, možno samostatné kolokvium. S účasťou tých, ktorých sa to dotýka – rodičov detí, mládeže, pedagógov, učiteľov slovenčiny. V kontexte problematiky zžitia sa nastupujúcej generácie Slovákov v Maďarsku so slovenskosťou, jazykom, kultúrou predkov, ich odkazom, a to tak, že si slovenskosť uchovávajú nielen v srdci, ale pestujú aj na jazyku, možno k tejto nesporne zložitej téme s tým najlepším úmyslom

vyslať skôr apeláciu, výzvu. Už vonkoncom sa nepasovať do role mentora, to mi ani neprináleží.

Ak som aj pred chvíľou postavil niekoľko téz s otáznikmi, žiada sa aspoň na niektoré z nich aj odpovedať. Najmä cez prizmu doterajších skúseností Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a jeho pôsobnosti v rámci podpory projektov Slovákov v Maďarsku. Nepochybne si v nich našli miesto aktivity, ktoré sa stali vlajkovou loďou v systematickej práci s deťmi a mládežou. Za všetko hovorí ohlas rodičov, najmä ale odozva detí zo škôl riadených Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku, ako aj zo škôl, v ktorých sa slovenčina vyučuje ako predmet, na projekt Školy v prírode Poznaj svoje korene. Vďaka projektu Zväzu Slovákov v Maďarsku a jeho Verejnoprospešnej nadácii, financovaného z každoročne pridelennej sumy 99 581,- eur v rámci Dohody medzi vládou SR a vládou Maďarska o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania kultúry z roku 2003, dostáva sa práve najmladšej generácii Slovákov z Maďarska jedinečná možnosť nielen si cibriť vedomosti zo slovenčiny, ale sa aj priamo dotýkať histórie, kultúrnych cenností a prírodných krás Slovenska. A to je mimoriadne užitočné, obohacujúce a aj emotívne prospešné.

Na celoštátnej úrovni v Maďarsku je množstvo podujatí, ktoré majú na zreteli rozvíjanie jazykových návykov, slovenskej reči, a to tak v ústnom, ako aj písomnom prejave. Slovenské spievanky Zväzu Slovákov v Maďarsku sú na vrchole obľúbenosti recitátorov a spevákov, učitelia slovenčiny motivujú žiakov k písaniu prvotín v rámci projektu Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko... Je to iba zlomok z toho, čo spolky, organizácie, inštitúcie a školy pre najmladšie generácie Slovákov v Maďarsku každoročne pripravujú. Ich kolektívne i individuálne nasadenie, obetavosť aj ich tvorivý vklad si zasluhujú ocenenie, pretože bez skúsených a osvedčených organizačných krajských aktivistov by množstvo

pravidelných, cyklických i jedinečných podujatí vrátane tematických táborov školskej mlade organizovaných v Maďarsku, nebolo možné pre školopovinné deti pripraviť. Nevraviac o zachovávaní ľudovej kultúry, folkloristiky, tanca, hudby a spevu, ktorá je pre Slovákov v Maďarsku aj vďaka úcte k tradičným hodnotám obľúbená a mládežou stále vyhľadávaná.

Pravdaže, pozornosť si zasluhuje každý nový počin aj v rámci prezentácie nových voľnočasových a záujmovo-umeleckých aktivít, ktoré hrajú prím v najmladšej, takpovediac internetovej a multimediálnej generácii.

Áká bude ale budúcnosť spomenutých a im podobných snažení a podujatí? O päť, desať, dvadsať rokov? Kto prevezme povestnú štafetu, vrátane pedagogickej, kultúrno-vedeckej, literárnej, umeleckej, manažérskej, organizátorskej, informačno-mediálnej, nevraviac o účastníckej?

Bude kto mať zastúpiť raz miesto po, našťastie, stále, napriek ôsmim krížikom, čiperných ženičkách, už dávno starých a prastarých matkách, v pávích krúžkoch a speváckych zboroch? Kto sa postaví z mladých po boku Gizely Molnárovej, Zuzany Hollósyovej či Tibora Mótyána?

Objavia sa súce mladé talenty pre slovenské divadlo Vertigo? Oživia a potvrdia Sarvašania či Komlóšania ochotnícku divadelnú scénu do podoby nezabudnuteľnej Judity Tomkovej?

A koľko švárnych citaristiek zaujme majstrovstvo hudby a spevu Čabánky Ildiky Očovskej, aby ju nasledovali?

Chytia sa pera noví Papučkovci, Dolnozemskí, Kormošovci, Fraňovci, Hrivnákovci či Fuhlovci? A ďalší a ďalší...

Takto by sa rad za radom dalo vyratúvať. Zostáva veriť, že s nádejou a optimizmom, aby v stopách tých, ktorých som spomenul, ale aj mnohých ďalších nemenovaných a slovenskej veci oddaných osobností kultúrneho a spolkového života, naša Slovač v Maďar-

sku pokračovala s nie menším zápalom a obetavosťou v zachovávaní a upevňovaní národného povedomia Slovákov v Maďarsku a rozvíjania kultúrnej identity vo všetkých prostrediach a župách, v ktorých Slováci žijú. Aj z úcty k predkom a ich dedičným posolstvám by sa k týmto vznešeným cieľom najmä mladé generácie Slovákov v Maďarsku mali s čo najväčším odhodlaním vypraviť.

Prítomnosť a budúcnosť, každodenné radosti, úspechy, ale aj starosti a problémy krajanov roztrúsených po svete, nie sú Slovensku ľahostajné. Naša spoločná vlasť všetkých Slovákov – Slovenská republika si svoju zodpovednosť za osud nášho spoločenstva, teda aj Slovákov v Maďarsku, uvedomuje. Preto s empatiou podporuje aj skrze Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí neodmysliteľný slovensko-slovenský dialóg. Vnímame ho o to nástojčivejšie, že situácia a postavenie Slovákov v Maďarsku boli, sú a budú v popredí pozornosti a záujmov štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcich v zahraničí. Vyplýva to aj z toho, že osobitú pozornosť venujeme okolitým krajinám a Slovákom v tých štátoch juhovýchodnej Európy, v ktorých žijú v právnom postavení autochtónnych menšín a komunít. A nepochybne k najvýznamnejším spomedzi nich patrí slovenská menšina v Maďarsku, ktorá na tomto území žije kontinuálne už pomaly 300 rokov.

V tomto kontexte je akurátne a vhodné úprimne popriať Slovákom v Maďarsku – vrátane mladej nastupujúcej generácie, hlboké nadýchnutie sa a vysúkanie rukávov na zakladanie ďalších nádejných a pevných osnov do dedičných krosien ich a tým aj našej spoločnej slovenskosti!

Mládež naša, aká si? Akí (sme boli) budeme?

Celoštátne stretnutie slovenskej národnostnej
mládeže v Alkári

Zväz Slovákov v Maďarsku v spolupráci s Veľvyslanectvom SR v Maďarsku, obecnou a slovenskou samosprávou v Alkári (Mátraszentimre) usporiadal v dňoch 18. a 19. júla 2008 prvé celoštátne stretnutie slovenskej národnostnej mládeže Slovenské lipky. Program sa začal v sobotu zoznamovacím večierkom pri táboráku. Takmer sto mladých ľudí slovenského pôvodu z rôznych kútov Maďarska v nedeľu predpoludním čakali rôzne športové súťažné hry. Oficiálne otvorenie podujatia – prvého svojho druhu – sa konalo v kultúrnom dome Slováckmi obývanej obce Alkár v pohorí Matra za účasti veľvyslanca Slovenskej republiky v Maďarsku Juraja Migaša, predsedníčky ZSM Ruženky Egyedovej-Baránekovej a predsedníčky miestnej slovenskej samosprávy Judity Kaszalovej-Szabadovej. Účastníci stretnutia Slovenské lipky si v rámci diskusného fóra vymenili názory na tému „Akí sme?“. Potom nasledovalo sadenie lipiek a na záver účastníci prvého celoštátneho stretnutia slovenskej národnostnej mládeže mali radosť z koncertu Tomáša Bezdedu s kapelou.

Mládež naša, aká si, aká môžeš byť, keď už aj tá pred tebou bola taká aká bola a aká bude tá nastávajúca, vôbec bude ešte „slovenská národnostná“? Slovenská v tom zmysle, že ešte má nejaké citové väzby na predkov Slovákov alebo taká, ktorá sa aspoň z času na čas ešte aj prejavuje po slovensky? – Podobné otázky som si položil už cestou na stretnutie do Alkáru, ktoré som si nemohol dovoliť nenavštíviť. Samozrejme, aj ako predstaviteľ starnúcej strednej generácie, ale zato (v roku 1991) spoluzakladateľ, kronikár a

dlhoročný „prvý ideo-logický tajomník“ Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku (OSMM) som bol nesmierne zvedavý, čo a ako... Uplynulo predsa 17 rokov, zmenil sa svet okolo nás, iné sú pomery, podmienky, nič nie je ako bolo. A predsa. Od prvej chvíle oficiálneho otvorenia alkárskeho stretnutia sa ma zmocnil pocit deja vu. Však toto už poznám, veď presne o tomto sme hovorili aj onoho času. Mohol by som byť z toho smutný, zároveň by som ale mohol mať z toho aj radosť. Presne ako s tým poloprázdny či poloplňný pohárom – ide iba o uhol pohľadu. Mohlo by nám byť do plaču nad súčasnou situáciou, ba oplakávať by sme mohli vlastne už niekoľko takpovediac stratených generácií slovenskej národnostnej mládeže v Maďarsku. Na druhej strane sa však môžeme tešiť, že napriek tomu všetkému, čo sme tu počas celého uplynulého storočia prežili, aspoň toľkoto nám zostalo. Desiatky, ak už nie stovky mladých ľudí slovenského pôvodu, ktorí sa síce už ani doma, ani v školách (poriadne) nemohli naučiť po slovensky, ale zato majú záujem prehlbovať si vzťah ku všetkému, čo je slovenské.

Tak či onak, usporiadatelia stretnutia našej mládeže v Alkári si zaslúžia pochvalu a uznanie. Už aj preto, lebo sa nezľakli tvrdého orieška a ani položenia si takých nepríjemných, sebakritických otázok, že „a čo my, kde je naša zodpovednosť?“ Spomeňme aspoň jeden konkrétny príklad toho, že niečo s nami veľmi nie je v poriadku: deti chodia do tzv. slovenských národnostných materských a základných škôl a po toľkých rokoch práce s jazykom, ktorý by im vôbec nemal byť cudzí, nedopracujú sa ani k strednému stupňu štátnej jazykovej skúšky. Nemôže byť všetko iba chybou systému, niečo tu naozaj neštимуje ani s nami.

V rozhovore s účastníkmi alkárskeho stretnutia veľvyslanec Juraj Migaš kládol dôraz o. i. práve na jazykovú stránku: „Hlásiť sa k slovenskosti znamená pokúsiť sa aj slovensky rozumieť a

komunikovať. Viem, je to niekedy ťažké, veď nie všetci ste mali možnosť učiť sa slovenčinu v školách aspoň ako predmet.“ Podľa pána veľvyslanca v prípade slovenčiny ide o veľmi pragmatický jazyk, považovaný za esperanto slovanských jazykov, nehovoriac o tom, že predsa ide nielen o našich predkov, ale aj o susednú krajinu, prítomnú spolu s Maďarskom v tých istých medzinárodných štruktúrach a organizáciách.

Predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová-Baráneková hovorila s mládežou najmä o sile symbolov, vyzdvihujúc slovansko-slovenskú lipu a trojvršie Tatra – Matra – Fatra. Stretnutie sa konalo nie náhodou v prekrásnom prostredí osady blízko najvyššieho bodu krajiny a veľa o ňom prezrádza už aj samotné pomenovanie Slovenské lipky. Sadenie lipiek, založenie slovenského lipového hája, označila predsedníčka ZSM za historický moment. Predstavitelia každej, na stretnutí zastúpenej osady v pekne upravenom teréne v blízkosti alkárskeho cintorína a pomníka vojnovým obetiam zasadili jednu lipku. „Pevne verím, že o niekoľko rokov tu bude viac ako sto líp symbolizujúcich jednotlivé Slovákmi obývané osady v Maďarsku,“ povedala Ruženka Egyedová-Baráneková. Zostáva nám iba spolu s ňou veriť, že počas nastávajúcich desaťročí tie naše lipky (ani tie symbolické) nevyschnú.

Tomuto cieľu malo slúžiť aj diskusné fórum na tému „Akí sme?“, ktoré viedla Anna Komjáthyová z Veňarcu. Dievčatá a chlapci sa prihovorili najmä k téme potreby prehlbovania si jazykových poznatkov a k otázke jazykových skúšok a ďalšieho štúdia či už doma, alebo na Slovensku. Niektorí už majú skúsenosti s usporiadaním menších sociologických prieskumov o slovenskej identite, iní zas jasne vidia výhody ovládania slovenčiny pri získaní výhodných pracovných miest. Snáď najpovzbudivejšie predsa je, že sami si uvedomujú paradoxnosť toho, aby sa iba po maďarsky bavili o tom, že „hát, vlastne sme Slováci, či čo...“ V súvislosti

s plánovanými ďalšími stretnutiami preto odzneli aj také návrhy, aby sa využila možnosť ubytovania v slovenských rodinách, aby boli teda nútení hovoriť po slovensky. Pomoc pre zabezpečenie zmysluplného konkrétneho programu na Slovensku účastníkom stretnutia prisľúbili pán veľvyslanec aj ZSM, a tak o niekoľko mesiacov by to mali mať namierené o. i. na slovenské koncerty, divadelné predstavenia či hokejové zápasy. Nadhodila sa aj možnosť tzv. inštitucionalizovania činnosti, povedzme formou slovenského mládežníckeho klubu, o detailoch ktorej by sa však mali porozprávať nabudúce.

O tom, že bude aj „nabudúce“ sme presvedčení už aj vďaka vydatému, úspešnému koncertu finalistu slovenskej súťaže Superstar Tomáša Bezdedu a jeho kapely. Napriek predbežným obavám z toho, že v Maďarsku sme ho doteraz nie veľmi poznali, účastníci alkárskeho stretnutia ho privítali s nadšením, o čom svedčil aj roztancovaný parket. Tomáš Bezdeda – rodený Žilincan (1985) – odštartoval svoju hudobnú kariéru v prvom kole súťaže Slovensko hľadá Superstar (2004), keď obsadil bronzovú priečku. Do súťaže ho prihlásil spolužiak, takže pozvánka na casting ho prekvapila možno ešte viac ako následné postupovanie v súťaži až do semifinále večera. Masový ošial okolo súťažiacich postupne utíchol a tí si, rovnako ako Tomáš, začali hľadať svoje miesto na hudobnej scéne. T. Bezdeda sa už niekoľko rokov venuje hre na gitare, na klavíri, zdokonaľuje sa v speve. Všetky tieto aktivity mu pomáhajú pri tvorbe hudby. Spolupracuje a vystupuje so skupinou AYA. Vydal zatiaľ dva sólové albumy – Obyčajné slová (2005) a Ostrov (2006). Momentálne žije väčšinou v Bratislave, študuje na Ekonomickej univerzite, no a, samozrejme, naďalej sa naplno venuje hudbe – spieva, hrá na gitare a často koncertuje.

Imrich Fuhl

(Ludové noviny 33/2008)

Každý deň sa snažiť byť Slovákom

Spomienkové zasadnutie ZSM v Békešskej Čabe

V rámci Celoštátneho stretnutia vedúcich predstaviteľov slovenských národnostných organizácií v Maďarsku Čabianska organizácia Slovákov (ČOS) usporiadala 13. februára 2015 spomienkové zasadnutie Zväzu Slovákov v Maďarsku. Moderátorkou podujatia bola Helena Somogyiová, ktorá poznamenala, že síce zväz nemá okrúhle výročie – bol založený pred 67 rokmi, napriek tomu si iniciátorka a organizátorka Alžbeta Ančinová myslela, že by bolo dobré si zaspomínať aj na regionálnej úrovni na začiatky najväčšej spoločenskej organizácie Slovákov v Maďarsku. Podujatie sa začalo hudobnou vložkou, Ján Šutinský zahral niekoľko slovenských ľudových piesní, a pokračovalo básňou, ktorú napísal a aj zarecitoval Juraj Dolnozemský.

Pozvanie na podujatie prijala aj predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová Baráneková, ktorá vo svojom úvodnom prejave načrtla pohľad do života organizácie, na čele ktorej stojí od roku 1996. Zmienila sa o začiatkoch, o prvých organizáciách Slovanov na území Maďarska, ale aj o tom, ako sa Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku rozvíjal a nakoľko bolo dôležité založenie jednotlivých odborných sekcií, ktoré potom viedli kultúrny a spoločenský život našincov. Po vzniku samosprávneho systému sa zdalo, že činnosť ZSM sa vyprázdnila, avšak rýchlo sa zistilo, že spoločenská sféra má opodstatnenie aj za nových okolností. Prípadom aj finančný stav organizácie, ktorá síce má celoštátnu pôsobnosť, má množstvo pobočiek vo všetkých Slováckmi obývaných regiónoch Maďarska, avšak finančne a personálne nie je na

tom dobre. Kým v predošlom zložení zväz mal aparát, v súčasnosti nemá platených pracovníkov a takto sa ťažšie vyvíja rôznorodá činnosť. Spomenula aj na najväčšie podujatia, akými sú napríklad podujatie Slovenské spievanky a veršovačky, na ktorom sa zúčastní 4–500 žiakov za rok. Vyslovila nádej, že do súťaže sa už budú zapájať všetky školy, aj tie, ktoré sa doteraz na nej nezúčastnili. „Som presvedčená o tom, že všetky krúžky, kluby, pávie krúžky a každý, kto pracuje – bez ohľadu na to, či je zaregistrovaný vo ZSM alebo v inej organizácii, je mimoriadne dôležitý pre národnostný život. Lebo o to sa opierame všetci, čo robíte vy. Tá vaša aktivita, zanietenosť, láska k tomu, čo robíte, sa nedá zameniť. Žiaden úrad, žiadna petícia to nenahradí. Nám je osudom dané, že sme slovenská národnosť v Maďarsku. V tejto pozícii, alebo danosti si musíme nájsť svoje miesto a musíme vidieť aj úlohu, ktorú v tomto svete zastávame,“ dokončila predsedníčka ZSM.

Po prejave R. Egyedovej Baránekovej sa ujala slova H. Somogyiová a hovorila o mini výstavke, pripravenej z relikvií, ale sa zmienila aj o začiatkoch organizovaného slovenského života v Békešskej Čabe, ako aj o aktivistoch, ktorí boli hnacím motorom. „Napríklad Kendra Jani báči – bol generálnym riaditeľom vodárne, ale každý deň sa snažil byť Slovákom. Chodil po závodoch a podnikoch, organizoval slovenský život,“ povedala. Pri zakladaní slovenského klubu – predchodcu ČOS – boli Ema Kováčová, ale aj Ján Chlebnický či Ondrej Krupa.

Predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková hovorila o tom, že v poslednom období nastali poruchy v komunikácii medzi jednotlivými činiteľmi slovenského života a vyslovila nádej, že v nasledujúcom cykle sa podarí napraviť dialóg medzi občianskou a samosprávnou oblasťou. Pripomenula, že počas práce sa nebudú pýtať ľudí, odkiaľ prichádzajú a za ktorú sú organizáciu, ale to, čo chcú pre nás všetkých urobiť. A dodala, že chcú naladiť atmosféru

dôvery. Zmienila sa aj o tom, že podľa jej mienky vďaka zvýšeným financiám bude možnosť zlepšiť podmienky inštitúcií. „Nie som si istá, že to isté môžem tvrdiť aj o školách, lebo nejakým nedopatrením došlo k zániku jednej z doplňujúcej normatívnej podpory na národnostné školy a cirkvami prevádzkované školy. To znamená, že v prípade škôl sa nám v tomto roku zhoršili finančné podmienky, takže tam to budeme musieť nejako vyrovnávať, resp. upozorníme štátneho tajomníka na túto skutočnosť,“ dodala predsedníčka CSSM.

Po prednáškach nasledovala diskusia, v ktorej účastníci prerokovali svoje postrehy spojené so ZSM a Slovákmí v Maďarsku vôbec.

(ef-luno.hu – 2015)

Otvorená diskusia aj o našom školstve

Zanikajú školy vyučujúce slovenčinu

Začiatkom 90-ych rokov XX. storočia bolo v Maďarsku 80 škôl, kde sa vyučovala slovenčina, teraz, po 20 rokoch ich je 37. Slovenské národnostné školstvo v Maďarsku je ohrozené, povedala 21. marca 2012 pre TASR predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová Baráneková na margo nových zákonov v Maďarsku, ktoré situáciu ďalej zhoršujú. O otázkach vplyvu nových a zmenených právnych predpisov na postavenie slovenskej menšiny v Maďarsku v Budapešti diskutovali slovenskí národnostní aktivisti Maďarska. Predstavitelia občianskej sféry Slovákov žijúcich v Maďarsku sa zaoberali vplyvmi najmä novej ústavy, zákona o národnostiach, zákona o školstve a zákona o samosprávach. „Máme vážne problémy na základných školách, v škôlkach a na vysokých školách. To znamená, že treba urobiť veľmi rýchlo také opatrenia, ktoré oživia naše národnostné školstvo. Je tu potreba pomoci zo strany Slovenska, zo strany slovenských pedagógov a potom vyvinúť tlak na to, aby slovenské národnostné školy neboli sústredované do veľkých maďarských škôl, jednoducho aby bola zachovaná autonómia slovenského národnostného školstva,“ zdôraznila Ruženka Egyedová Baráneková. Ako dodala, problémy majú aj v oblasti metodiky, učebných pomôcok a učebníc. Situáciu v slovenskom národnostnom školstve v Maďarsku označila za mimoriadne kritickú. Podľa predsedníčky ZSM slovenské školy ťažko vyhrávajú boj s národným povedomím, ktoré vstúpajú deťom na maďarských školách. Aj to je jeden z negatívnych vplyvov. Ďalej problémom je aj výchova mladých pedagógov. „Nemáme

študentov na vysokých školách, to znamená, že nebude slovenská národnostná inteligencia, ktorá tie deti bude ďalej viesť. Musíme hovoriť o tom, či sa budú vzdelávať na Slovensku,“ konštatovala. „Podľa nových zákonov hrozí, že budú zriaďované strediskové obce a môže sa stať, že slovenskú školu z ekonomických dôvodov presunú napríklad zo Santova do Pilisvörösváru, kde povedzme nikto nevie po slovensky ani slovo a tam je to nebezpečenstvo, lebo tam ide iba o ekonomický, a nie národnostný pohľad. A keď sa Slováci dostanú do cudzieho jazykového prostredia, je to otázka niekoľkých rokov, kedy sa tá škola a slovenčina zruší,“ podčiarkla.

Genetik a krajanický aktivista Matej Šipický, ktorý je aj bývalým predsedom ZSM, poukázal na nepriaznivý vplyv novej maďarskej ústavy na život slovenskej menšiny. Účastníci stretnutia kritizovali, že nová ústava, ktorá bola prijatá vlani a vstúpila do platnosti 1. januára 2012, je založená nie na občianskom, ale na národnom princípe. Zhodli sa v tom, že základný zákon nemaďarských spoluobčanov diskriminuje a tým vlastne rozdeľuje spoločnosť. Zaznelo, že ústava síce zaručuje práva národnostiam, ale zákon o školstve, či zákon o samosprávach nie je s ním harmonizovaný. „V ústave sa píše, že máme právo na to, aby sme sa vzdelávali v materskom jazyku, lenže chýba tá garancia. Ústava neposkytuje garanciu, že štát zabezpečí aj podmienky,“ povedal pre TASR bývalý predseda ZSM. „Musíme sa spojiť, nielen Slováci, ale aj ostatné menšiny v Maďarsku a spolu vypracovať nejakú stratégiu, aby sme presvedčili parlament, presvedčili politickú väčšinu, že musia venovať viac pozornosti zachovaniu materskej reči, zachovaniu menšinovej národnostnej identity. Tak, ako napríklad za hranicami sa to darí zahraničným etnickým Maďarom,“ načrtnol možné riešenie Matej Šipický.

(tasr – 2012)

Rôznorodosť krojovaných bábik Slovákov v Maďarsku

Bábiky, presnejšie hračky, ktoré sa podobali dnešným bábikám, existovali v každom historickom veku. Hádam aj deti pračloveka sa hrali s dajakými „prabábikami“. Zrejme sa príliš nepodobali dnešným, pravdepodobne boli z kosti, alebo z dreva či z kožušín. Jedno je však isté: účel, na ktorý ich používali, bol podobný – deti sa s nimi hrali, kým rodičia zaobstarávali obživu. Ako čas plynul, rozšírila sa aj výroba, či skôr zhotovovanie bábik. Postupne vznikali hračky pre dievčatá a pre chlapcov (napr. cínoví vojačikovia, autíčka, stavebnice a pod.), ale aj pre jednotlivé skupiny detí: pre ratolesti chudobných jednoduchých ľudí a pre deti zo zámožných rodín. Práve pre tieto zhotovili prvé také bábiky, aké poznáme dnes: zmenšené podoby človeka. Ako povedala na otvorení výstavy krojovaných bábik v Slovenskom inštitúte Budapešť pracovníčka Ústavu etnológie Slovenskej akadémie vied v Bratislave Oľga Dangľová, tieto bábiky slúžili ako ozdoby. Deti sa ich väčšinou nesmeli ani dotknúť. Bábiky zdobili manželskú posteľ. Krojované bábiky sú vlastne mementom ľudového kroja. Zachytávajú také oblečenie, ktoré sa už bežne nenosí, presnejšie nosí sa len veľmi zriedka alebo príležitostne – ako folklórna rekvizita.

Zväz Slovákov v Maďarsku (ZSM) vyhlásil pred dvomi rokmi zbierku slovenských krojovaných bábik. Do zbierky poslali exponáty z 58 slovenských osád – od Novohradu až po Dolnú zem. Na požiadanie zväz poskytol záujemcom bábiky, ktoré šikovné ženy odeli do miestnych ľudových krojov. Etnografka, profesorka Univerzity ELTE v Budapešti Anna Divičanová vo svojom príhovore

vyzdvihla rôznorodosť krojovaných bábik. Kroj totiž vyjadroval sociálne postavenie, vek a rodinný stav jeho nositeľa, iné boli kroje na všedné a iné na sviatočné dni. Krojované bábiky predstavujú prevažne sviatočné kroje, medzi ktorými je niekoľko odevov svadobných. Dozvedeli sme sa aj to, že ľudové kroje našich predkov sa ponášajú na kroje národností, ktoré ich obklopovali. Napríklad v Piliši badať nemecký vplyv. Bábiky oblečené do slovenských krojov budú vystavené najbližšie v Mlynkoch, na Deň Slovákov v Maďarsku, ako aj v ďalších našich lokalitách.

(ef / Ludové noviny, č. 25 / 2002)

Fotoalbum Svadobné kroje Slovákov v Maďarsku

Naši krajanovia – vrátane Slovákov v Maďarsku, ktorí sa nikdy zo svojej bývalej vlasti (Uhorska) ani nevystažovali, ani neemigrovali, to iba ich predkovia zo stolíc Horných Uhier zmenili kedysi svoju adresu v mene nádejnejšej životaschopnosti a starosti o svojej slovenský rod, sa so svojráznou až originálnou príčinnivosťou často prejavujú na obdiv celému slovenskému svetu. Nie inak možno potleskom uznania charakterizovať počin Zväzu Slovákov v Maďarsku, ktorý v adventnom čase ohlásil skvostný titul navracajúci Slovač v Maďarsku k tradícii regionálneho a miestneho vnímania svadby. A to vo výraze vari najautentickejšej hodnoty – svadobných krojoch, ktoré sa stali dokumentmi času, kultúry predkov, ktorá, našťastie, pretrváva, i stále krehkého duchovna. „Kalap“ dolu, hlboký úklon už samotnej myšlienke. Nevraviac o výsledku, ktorý je v tom najvzácnejšom aj poslanstvom. Tkvie v dokumentárnej slovenskej stope v Maďarsku – vo viacerých kľúčových kútoch susedskej krajiny, v ktorej súčasť kultúrneho a duchovného dedičstva – vrátane „paradoxných hungarik“ – a to nemáme na mysli iba „slovenskú kľbasu z Békešskej Čaby“, teda čabajku, po desaťročia až stáročia vytvárajú a formujú práve Slováci.

Za pohnútkou, aj zrodom obrazovky na 145 stranách „svadobného fotoalbumu“ stála predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová Baráneková, dlhoročná folkloristka a rodáčka z Detvy. Okrem iných aktivít rozvíjajúcich slovenskosť v Maďarsku sa Ruženka môže popýšiť hoci aj tým, že úspešne poslovenčila

– asimilovala svojho manželstva Ferdinanda... Hoci k folkloristike krojov, o to viac svadobných, patrí aj podobné „odbočenie“, predsa len pár vetami k veci.

Myšlienka vzniku knihy sa zrodila aj v súvislosti s jubilejným 20. výročím založenia Celoštátneho folklórneho festivalu v novohradskej obci Banka, pričom Novohradské národnostné stretnutie v žičlivom maďarsko-slovenskom pohraničí zapísalo v roku 2016 skvostné 50. výročie svojej existencie. Symbolika viac ako príznačná: rovno 50 mladých párov v svadobných krojoch zo Slovákami obývaných miest a obcí z celého Maďarska sa podieľalo na programe v jedinečnom sprievode obcou.

Kniha doslova očepčená slovenskosťou v Maďarsku je teda tu, putuje k svojim čitateľom i obdivovateľom. Skvelou príležitosťou na to, aby si ju otvorili práve v čase, ktorý symbolizuje v predvianočnej melanchólii stíšenie v rozjímaniach, sa stala udalosť 1. decembra 2017 počas zapálenia adventných sviečok v Stredisku pilíškych Slovákov v Mlynkoch s účasťou žiakov slovenských a národnostných škôl zo všetkých žúp Maďarska.

K želaniu, aby plnofarebná obrazová publikácia s prídanou hodnotou archívnych svadobných fotografií oslovila nielen priaznivcov tradičných svadobných krojov Slovákov v Maďarsku od Novohradu a Pilíša po slovenskú Dolnú zem na Slovenskom Komlóši či Pitvaroši, pridáme vari ďalšiu podstatnú faktografiu: kniha vznikla vďaka vydavateľovi – Zväzu Slovákov Maďarsku, hlavnému podporovateľovi – Ministerstvu ľudských zdrojov v Maďarsku, ako aj spoluautorom – najmä slovenskej etnologicke Anne Ostrihoňovej a fotografovi príjemne štylizovaných svadobných dvojíc z radov aktuálnej generácie Slovákov v Maďarsku Jozefovi Homogovi.

Eudo Pomichal (2017)

Slovenská gazdinka po rokoch... opäť

Zväz Slovákov v Maďarsku, Veľvyslanectvo Slovenskej republiky a Slovenský inštitút v Budapešti usporiadali 25. mája 2019 v rezidencii Veľvyslanectva SR tradičné stretnutie žien slovenskej národnosti v Maďarsku, Slovenská gazdinka 2019 alebo Stretnutie Sloveniek so Slovenkou.

Atraktívne a nesmierne populárne podujatie bolo tradične spojené s výstavou doma pečených koláčikov, dezertov a slaných delikates, spomedzi ktorých porota vybrala – podľa jej názoru – najvydarenejšie. Čestným hosťom podujatia bola jedna z najvýznamnejších herečiek slovenskej divadelnej scény, filmového plátna a televíznej obrazovky Kamila Magálová.

Osobnosť slovenského i českého umenia je však dobre známa aj svojou desať rokov vysielanou televíznou reláciou, v ktorej zavedie divákov do tajov vlastnej kuchyne. O kultúrny zážitok sa postarali recitátori, študenti slovenského gymnázia v Békešskej Čabe a ľudová hudba Šikovní muzikanti z Banskej Bystrice s vedúcim Michalom Gajom.

Vďaka ústretovosti veľvyslanca Slovenskej republiky v Budapešti Pavla Hamžika, sa opäť stretli – po štvorročnej prestávke po 16. raz – v rezidencii dámy, gazdinky zo slovenských rodín v Maďarsku. Boli medzi nimi také slečny a panie, ktoré navštívili Veľvyslanectvo Slovenska v Budapešti po prvý raz, ale aj také, ktoré sa každoročne vypytovali predsedníčky Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženky Egedovej Baránkovej, kedy sa zas zídu slovenské gazdinky na jednej kope. Keďže veľvyslanec Pavol Hamžík

nápad podporil, predsedníctvo ZSM navrhlo, Valné zhromaždenie schválilo akciu a napokon sa 68 žien – aj nejaké pridané súčasti – z rôznych Slováckmi obývaných regiónov Maďarska vydali na cestu, aby priniesli do súťaže Slovenská gazdinka 2019 alebo Stretnutie Sloveniek so Slovenkou dobroty, aké sa kedysi pripravovali a v súčasnosti pripravujú na svadobný stôl. Na úvod stretnutia sa slovenským ženám z Maďarska prihovoril hosťiteľ Pavol Hamžík. „Som veľmi rád, že Slovenky v Maďarsku sú aktívne, nezabúdajú na svoje korene a s láskou pestujú slovenské tradície aj v kuchyni. Dnešné podujatie patrí spolupatričnosti a povestnej slovenskej pohostinnosti, ktorá je citeľná aj tu, za hranicami Slovenska,“ povedal. V mene ZSM všetkých zúčastnených privítala Ruženka Egyedová Baráneková, ktorá obdarila hosťiteľa a herečku Kamilu Magálovú podkutým vajíčkom z dielne Evy Márie Ferencziovej z Veňarcu. Od chuťoviek, slaných paličiek, pagáčikov, zemiakových placiek z Orosláňu, syrových jednohubiek, cez tradičné veľikánske svadobné koláče, tzv. radostníky, pletené, vrstvené a plnené koláče, buchty, krémové, lahodné, ba aj živými kvetmi zdobené, bez múky pečené sladučky, zákusky, rezy, baránky, bábovky, záviny a réteše, sadlové rožteky plnené slivkovým lekvárom, košíčky plné orechového krému, orechové batôžky, snehové gule a orechové loptičky na jedenkrát do úst, boli na pomyslenom svadobnom stole lahôdky typické pre naše kraje. Dokonca aj grilážové jelene sa núkali, ktoré sa dnes už dostanú na slávnostný stôl len výnimočne. Pripraviť ich vedľa len niektoré skúsené a veľmi zručné gazdinky. V červenom vandlíku boli delikátne zabalené batôžky výslužky. V každom obrúsku boli zavnuté plátky makovníka, orechovníka, kakaovo-vanilkovej bábovky a kus koláča ako kedysi v Šárišápe.

Porota, v zložení veľvyslanec Pavol Hamžík, ktorý bol zároveň aj jej predsedom, Zoltán Bárkányi, Imrich Fuhl a Matej Šipický

najprv ochutnali vzorky páleniek. Hádám kvôli tomu, že týchto čírych alkoholických nápojov bolo menej. Degustátori hodnotili len 6 druhov. Možno aj preto začali pravými pálenými, aby si pred košтовaním 68 rôznych výtvorov slovenských gazdiniek urobili v žalúdku podstielku. Medzi domácimi destilátmi boli také zvláštnosti ako orechovica zo zelených orechov z Békešskej Čaby, či ginko-bilobovica z Répášskej Huty. Marhuľovica aj slivovica sú síce bežnejšie na svadobnom obede, aróma, vôňa, chuť a lahodnosť im však dodala na výnimočnosti. Zo Slovenského Komlóša tiež dorazila na stôl Slovenskej gazdinky vynikajúca slivovica, len ju jej tvorca nedal medzi pálenky, ale medzi koláče, a tým vlastne sám seba diskvalifikoval. Porota si jeho pálenku nevšimla. Nie div medzi toľkými oku lahodiacimi kreáciami!

Mimoriadny záujem o účasť na podujatí Slovenská gazdinka 2019 alebo Stretnutie Sloveniek so Slovenkou musel byť, žiaľ, limitovaný. Ako nám povedala predsedníčka ZSM R. Egyedová Baráneková, dokonca vytvorili kľúč, ako to má byť vypočítané: z ktorého regiónu, koľko účastníkov dostane možnosť zavítať do sídla zastupiteľstva Slovenska. Všetkých hostí bolo napokon vyše osemdesiat. Našťastie bolo nádherné slnečné počasie, preto boli využité aj priestory slnecnej terasy. Ale to až po vyhlásení výsledkov. Kým sa porota radila, zatiaľ si hostia vychutnávali umenie ľudovej hudby Šikovní muzikanti z Banskej Bystrice. Trojica chlapov hrajúcich na fujarách, píšťalkách, husliach, harmonike, kontrabasse, ukázala, aký pestrý je slovenský folklór stredného Slovenska, aké čarovné tóny vedia vyčariť z rôznych hudobných nástrojov šikovní muzikanti, ako i smutné balady napokon vyvolajú úsmev na tvárach žien z rôznych kútov Maďarska.

Potom zarecitovali študenti slovenského gymnázia v Békešskej Čabe, ktorých pripravila na prednes literárneho pásma hostujúca učiteľka Zuzana Benková.

Účastníčky podujatia sa nesmierne tešili rozhovoru s očarujúcou členkou činohry Slovenského národného divadla Kamilou Magálovou. Diskusiu moderoval Matej Šipický. Herečka spomínala svoje zážitky z detstva a svoju ómamu, ktorá bola skvelá kuchárka. Slovenky z Maďarska sa s ňou rady podelili o rozdielnosti slovenskej kuchyne na Slovensku a v Maďarsku. Určite by sa boli rozprávali aj dlhšie, len vyhlasovanie víťazov každého zvolalo do „výstavnej“ sály. Ocenených bolo hojne, každý región sa mohol hrdiť darčekom. Aj Ľudové noviny si odniesli odmenu, Cenu riaditeľky SI za Štedráčiky – koláčiky, ktorých recept nájdete v kuchárskej knihe Zoltána Bárkányiho, ktorú pripravuje naše vydavateľstvo.

(et / luno.hu – 31. mája 2019)

Celoštátna súťaž ZSM Slovenské spievanky a veršovačky 2023

Po dvoch regionálnych kolách v Níži a Slovenskom Komlóši sa 1. júna 2023 v Dabaši-Šáre konala celoštátna súťaž Zväzu Slovákov v Maďarsku (ZSM) Slovenské spievanky a veršovačky. Prvý deň meteorologického leta sa v Šáranskom pútnickom dome a osvetovom stredisku zišlo vyše 140 detí. Súťažiaci prišli z Békešskej Čaby, Slovenského Komlóša, Kétsoproňu, Čabačúdu, Kondoroša, Sarvaša, Budapešti, Mlynkov, Santova, Čemeru, Pišpeku, Ďurku, Tardoša, Níže, Alkáru, Dabaša, Veňarcu, Tatabáne, Novej Huty a Répašskej Huty. Medzi prítomnými boli vzácní hostia z rôznych organizácií od Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (CSSM) cez Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, slovenské národnostné samosprávy až po učiteľov a rodičov súťažiacich spevákov a recitátorov.

Slávnostné otvorenie moderoval Tomáš Nagy. Riaditeľ Základnej školy Františka Rákócziho II. v Dabaši-Šáre zdôraznil, že táto súťaž dokazuje, že Maďarsko má svoje slovenské národnostné talenty. Prítomných pozdravili aj primátor mesta Dabaš Zoltán Kószegi a viceprimátor Gábor Sós. Obaja vyjadrili radosť z toho, že môžu byť hosťami tejto veľkolepej súťaže, ktorá je oslavou slovenskej reči a piesne. Hlavná organizátorka, predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová Baráneková, sa vo svojom príhovore poďakovala učiteľom, deťom a rodičom, že si v tomto rýchlym svete dokázali nájsť čas na prípravu a účasť a predstavila jedinečný suvení, ktorý bude pamiatkou na tento deň. Zdôraznila, že kľúčiky so slovenskými motívmi sú symbolom, lebo všetci vo svojom živote

hľadáme kľúč k životu, láske, šťastiu, ale aj k jazyku. Predsedníčka vyjadrila presvedčenie, že Slovenské spievanky a veršovačky prehlbia vzťah detí k slovenskej poézii, próze a k slovenskej ľudovej piesni. Spomenula, že vďaka Slovenskej národnostnej samospráve Novohradskej župy (SNSNŽ) každý prítomný pedagóg dostane dvojjazyčnú publikáciu *Od Tatier k Dunaju*, ktorá obsahuje básne slovenských literárnych velikánov a môže slúžiť ako pomôcka pri vyučovaní. Predsedníčka našej najväčšej občianskej organizácie osobitne privítala bývalú riaditeľku Slovenského inštitútu v Budapešti Ildiku Siposovú a súčasnú vedúcu inštitúcie Michaelu Pániovú Ležákovú. R. Egyedová Baráneková sa poďakovala Šáranskej slovenskej samospráve, vedeniu mesta, vedeniu osvetového strediska a školy za nezištnú pomoc pri organizovaní najväčšej slovenskej národnostnej súťaže. Na záver poprosila Eleonóru Sudiovú, aby rozospievala obecensťvo. Túto „hru“ si užívala celá sála.

Dopoludnia sa súťažilo, poobede sa konal galaprogram ocenených. Kým si deti pochutnávali na pizze, porota v zložení Zuzana Hollósyová, Milína Sklabinská, Stanislava Zvarová, E. Sudiová a Anna Komjáthiová na spievankách, Mária Ambrušová, Erika Zemenová Palečková a Monika Szabová v 1. A 3. Kategórii veršovačiek a Iveta Balogová, Daniela Onodiová a András Nagy v 2. A 4. Kategórii veršovačiek, rozhodovala komu udeliť ceny za vynikajúci a mimoriadny výkon. Okrem toho mali porotcovia za úlohu udeliť aj mimoriadne ceny CSSM, Slovenskej redakcie MTVA, Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku, Slovenskej národnostnej samosprávy Peštianskej a Novohradskej župy, i osobitnú cenu na pamiatku Gizely Molnárovej. Cien aj ocenených bolo neúrekom. Autorkou darčiekov z keramiky je Danká Bakšová z HrnčiarSKých Zalužian.

Galaprogram moderovala R. Egyedová Baráneková. Na úvod odovzdala osobitnú cenu Mórovi Diószegimu zo Santova, lebo

kým jeho trieda bola na výlete v Zánke, on si vybral účasť na súťaži Slovenské spievanky a veršovačky. V kultúrnom programe zazneli 4 prednesy z veršovačiek a 7 výstupov zo spievaniek.

V 1. a 3. kategórii výsledky vyhlásila M. Szabová. Z tých najmladších za vynikajúci výkon diplom a darček dostali Bernát Bánlaki z Budapešti a Boglárka Bükkhegyiová z Répátskej Huty. Diplom za mimoriadny výkon získal Balázs Pintér z Novej Huty.

V 3. kategórii za vynikajúci výkon boli odmenené Nóra Csataiová zo Sarvaša a Anna Patakiová z Békešskej Čaby. Diplom za mimoriadny výkon taktiež získala Novohuťanka Csenge Szepeiová.

2. a 4. kategóriu hodnotila D. Onodiová. Poznamenala, že bolo počuť, že deti si precvičovali svoje texty s učiteľmi. Za vynikajúci výkon boli odmenení Maja Beliczová z Čemera, Bence Turna zo Sarvaša, a za mimoriadny výkon Petra Kováčsová z Békešskej Čaby. V 4. kategórii za vynikajúci výkon boli odmenené Hanna Krajcoviczová a Edina Csajbóková z Békešskej Čaby. Zorka Nagyová z Budapešti si odniesla cenu za mimoriadny výkon.

Cenu CSSM – možnosť zúčastniť sa v tábore na Slovensku – priniesla predsedníčka Alžbeta Hollerová Račková a využiť ju môžu Dusán Birkás, Bianka Nagyová a Melánia Medveová zo Slovenského Komlóša.

Cenu Ľudových novín z rúk šéfredaktorky Evy Fábíanovej prevzala Luca Kováčsová z Budapešti.

Cenu Slovenskej redakcie MTVA odovzdala Zuzana Antalová recitátorom Ambrusovi Vasovi a Árminovi Kabaimu z Békešskej Čaby i Lore Juhosovej z Kondoroša. Zo spevákov šéfredaktorka ocenila Chlapčenské spevácke duo (Krištof Puha, Nikita Palkech) z Budapešti a Spevácku skupinu Tápió (Sára Czirová, Jázmin Mázásová, Éva Sassová).

Výsledky Spievaniek vyhlásila Z. Hollósyová. V kategórii sólo a duo diplom za vynikajúci výkon získali Kata Maraszinová z Pišpeku, Luca Erdélyiová z Alkáru, Nóra Csataiová zo Sarvaša a Stella Styeová z Níže. Za mimoriadny výkon boli ocenení Maja Beliczová z Čemeru, Márk Príbelszki z Békešskej Čaby, Chlapčenské spevácke duo z Budapešti a Petra Ponyikaiová z Veňarca, ktorú na harmonike sprevádzal Pišpečan Bence Bátyi.

Zo skupín boli za vynikajúci výkon odmenení Slovenská spevácka skupina 3. triedy z Békešskej Čaby, Malé škovránky z Čabačúdu a Šoproň trio z Kétšoproňu. Mimoriadny výkon podali spevácke trio z Pišpeku (Fanni Maruszkiová, Eszter Simonová, Jázmin Wetzlová) a Spevácka skupina Tápió.

Cenu Gizely Molnárovej prevzala Petra Ponyikaiová z Veňarca.

Cenu Slovenskej národnostnej samosprávy Novohradskej župy chlapčenskej speváckej skupine zo Sarvaša, ktorá súťažila v 2. kategórii, odovzdal predseda samosprávy Ferdinand Egyed. Cenu Slovenskej národnostnej samosprávy Peštianskej župy speváckej skupine 10. triedy z Békešskej Čaby predsedníčka Emese Gimesiová Sokolová.

Podľa videného a počutého môžem potvrdiť, že zápolenie bolo silné, a ocenení právom skončili na miestach udelených porotou. Mnohí víťazi sa však už teraz tešia ponukám. Do svojho notesu si môžu zaznačiť program Spievankovo Novohradského národnostného stretnutia a Celoštátneho folklórneho festivalu Slovákov v Maďarsku v Banke, Folkový a slovenský deň v Šalgótarjáne, Klenovskú rontouku v Klenovci alebo medzinárodný festival sólistov slovenských ľudových piesní v Srbsku s názvom Stretnutie v pivnickom poli. Celý galaprogram Slovenských spievaniek a veršovačiek a odovzdávanie cien si môžete pozrieť na facebookovej stránke ZSM.

(ar / luno.hu – 10. júna 2023)

Anna Divičanová

Slovenský škovránok srdcom, tradície cez nás (2020)

V roku 2020 sa z objektívnych dôvodov neuskutočnili prehliadky speváckych a folklórnych skupín, ľudových hudieb a ich sólistov Slovenský škovránok. Napriek tomu organizátor tohto obľúbeného celoštátneho podujatia Zväz Slovákov v Maďarsku (ZSM) požiadal súbory, aby nahrali svoje súťažné programy a elektronicky zaslali ZSM podľa kategórií: I. Folklórne spevácke skupiny s hudobným sprievodom; II. Folklórne spevácke skupiny bez hudobného sprievodu; III. Folklórne skupiny; IV. Sólisti v speve slovenských ľudových piesní; V. Hudobné kolektívy (ľudové hudby, dychové hudby, gitarové skupiny) a sólisti v hre na ľudové hudobné nástroje. Vo výzve stálo, aby účinkujúci uprednostnili piesne a programy Slovákov v Maďarsku. Vedenie Zväzu zaslalo nahrávky tejto netradičnej celoštátnej súťažnej prehliadky zohratému zboru odborníkov: Istvánovi Alföldy-Borussovi, Anne Divičanovej a Jurajovi Matiašovi zo Slovenska, ktorí ich ohodnotili. Poznámky porotcov môžu slúžiť ako dobré rady do ďalšieho ročníka prehliadky. Zo všetkých súťažných programov sa plánuje vytvoriť DVD s názvom Slovenský škovránok – srdcom.

„Veľká vďaka a úcta vám patrí za vašu nesmiernu oduševnenosť a lásku k svojim slovenským ľudovým klenotom. Vďaka vám za vaše prihlášky a videonahrávky, ktoré som rozposlala odbornej porote a tá si váš program pozorne pozrela a následne aj vyhodnotila v snahe pomôcť dobrými radami. Mojim zámerom bolo s každým z vás sa stretnúť osobne, poďakovať, odovzdať darček. Žiaľ, nedá sa. Ale vždy, keď je mi z toho smutno, pozriem si vaše na-

hrávky, ktoré potešia. Ale to nie je dôležité. Dôležité je, že prinášate radosť, potešenie a hrdosť stovkám ľudí. A to je obrovský dar,“ poďakovala sa účastníkom mimoriadneho podujatia usporiadaného počas pandémie koronavírusu Ruženka Egyedová Baránková. Predsedníčka najväčšej a najstaršej občianskej organizácie Slovákov v Maďarsku sa v liste rozlúčila s nádejou, že sa v tomto roku konečne podarí osobne stretnúť na regionálnych kolách Slovenského škovránka v Kétsoproni a na Santove nielen s účastníkmi, ale aj porotou i s priaznivcami.

Slovenské tradície prežívajú cez nás

Audio – <http://www.oslovma.hu/Archiv/BorussIs.MP3>

„Hudobne je asi najdôležitejšou vecou čistá intonácia, inštrumentálna aj vokálna. V predložených nahrávkach bola najčastejšie prítomná gitara, azda vo všetkých prípadoch sa dá povedať, že bola starostlivo naladená [...]. Pretože hudobné nástroje boli rozličné, zvuk bol odlišný, ale v celistvosti čistý. V prípade akordeónu nebol problém so zvukom, tam kaziť vystúpenie môže hra na ňom, rytmika a tempo,“ odborne hodnotil renomovaný muzikológ I. Alföldy-Boruss. Poznamenal, že zaujímavý zvuk vznikol kombináciou akordeónu, citary a huslí. „Tento špeciálny sprievod sa dobre prispôbil spevu speváckeho zboru. Okrem sólových nástrojov zvukový zážitok sprostredkoval aj sláčikový orchester, ku ktorému sa pridružil i klarinet. Bol skvelým doplnkom k zborovému spoločnému vokálu a čistotu intonácie vôbec nerušil,“ dodal porotca. Spomenul, že ďalším aspektom jeho hodnotenia bol spev, vokál. „Dá sa povedať, že aj tu bola charakteristická náročnosť. Zreteľná bola snaha o rozmanitý zvuk vzhľadom na

možnosti zvukového materiálu. Ten bol počuteľný takmer všade. Striedavý spev žien a mužov osobitne dodávali farbu a toto znenie robilo vystúpenie kompletným,“ chválil skupiny a jednotlivcov. I. Alföldy-Boruss poznamenal, že sólový spev síce zvyšuje zvukový zážitok, ale nie je každý dobrý sólista, lebo okrem hlasu je dôležitá aj jeho osobnosť. Odporučil, aby pri speve s hudobným sprievodom si dávali skupiny pozor na to, aby neznelo všetko naraz. „Aj tu sa môžeme usilovať o rozmanitý zvuk, napr. aby sme spievali niektoré melódie bez sprievodu, aby bolo počuť aj čistý ľudský hlas,“ zmienil sa porotca. Ďalším nezanedbateľným aspektom pri jeho hodnotení bolo zostavenie kytice, aby zbierka piesní nebola veľmi dlhá a ani krátka a, keď je to možné, bola rozmanitá. I. Alföldy-Boruss sem zaradil aj štýlovú inakosť alebo zmenu tempa. „Piesne pochádzali z danej oblasti a boli v nich zastúpené tamojšie stylistické prvky. Celé desaťročia je témou, ako rozdeliť ľudový folklór od autorského, umelého. Na základe predložených videí možno konštatovať, že málokedy počuť neľudový folklór,“ povedal. I. Alföldy-Boruss ako posledné spomenul javiskové prevedenie, aj keď predložené nahrávky sa nenakrúcali na javisku. „Bez výnimky možno povedať, že zábery vznikli v náročných prostrediach, v krásnych a originálnych krojoch. V prípade speváckych zborov a skupín poznamenávam, že sólisti by nemali byť vzadu. To isté platí aj pre mužov,“ pripomienkoval s tým, že videl náročné a prepracované produkcie skupín a sólistov, čo je dôkazom toho, že aj dnes sa zachováva slovenčina a slovenská národnostná kultúra v Maďarsku cez tradície, hudbu a tanec.

Jedinečná prehliadka vychovala folkloristov

Názor I. Alföldy-Borussa zdieľala aj ďalšia členka poroty Anna Divičanová. „Na základe analýzy nahrávok je pre mňa je jednoznačné, že tie už niekoľko rokov organizované stretnutia pre folklórnych nadšencov mali pozitívny vplyv z hľadiska výberu repertoáru, v ustálení kroja (tu myslím najmä na tie kolektívy, kde sa už jednoznačne nemohol určiť pôvodný ľudový kroj danej society), ale aj o istejšom, uvoľnenejšom vystúpení, prezentovaní. Isteže k tomuto poslednému sa pričínal aj fakt, že si zábery pripravili «medzi sebou», v domácom prostredí. No a, samozrejme, beriem na vedomie aj to, že tu pripomienkujem len 11 nahrávok kolektívov, sólistov, menších skupín,“ začala hodnotenie nahrávok univerzitná profesorka, kulturologička, etnologička, slovakistka, popredná osobnosť z radov našej národnosti Anna Divičanová. Spomenula, že vystupujúci vo väčšine prezentujú svoj domáci materiál, spevný tradičný svet rodnej obce. „Sú samozrejme aj výnimky [...]. Mohli sme sa stretnúť aj s novými pokusmi, napr. spoločné – tak trochu bizarné – používanie hudobných nástrojov (harmoniky, citary, huslí). Osobitne sa zmienim aj ja [...] o figurovaní umelých «sfolklorizovaných» piesní v repertoári spevokolov. Napríklad v kruhu dolnozemsých sú veľmi obľúbené Jánom Sekerkom písané a zhudobnené piesne, ktoré zľudovali podobne ako trebárs zhudobnené piesne veršov Sándora Petőfiho. Samozrejme, právom ich spievajú aj na javisku, pri vystúpeniach, ale hádam v prípade Slovenského škovránka tieto piesne by sa mali ignorovať, vynechať, nemali by byť súčasťou repertoára,“ poradila A. Divičanová.

Niekoľko subjektívnych slov k vystupujúcim

Barnabáš Hajnal Tóth z Maglódu

<http://www.oslovma.hu/Archiv/HajnalTB.mov>

Potešiteľné je jeho vystúpenie ako sólistu, totiž chlapci v jeho veku sú menej náklonní pre vystúpenie ako dievčatá. Barnabáš pekne spieva krásne lyrické, tak trocha „ženské“ piesne. Navrhovala by som, aby – inak tak viem, že bohatý materiál – si vybral tzv. vojenské, regrútske piesne, rozšírené v celej Piešťanskej župe. Barnabáš so svojim vystúpením si zaslúži našu pozornosť. Tešíme sa mu.

Diána Dorina Nagyová z Čabačudu

<http://www.oslovma.hu/Archiv/DoDiNagy.mp4>

Prednesenými piesňami sa pripája k repertoáru Brachnovej, veď je to ten istý areál ľudových piesni. So svojim vystúpením umocňuje význam výstupu najmladšej generácie. Veľmi sa tešíme tomu. Pozorujme ich „spevnú kariéru“.

Boglárka Brachnová zo Sarvaša

<http://www.oslovma.hu/Archiv/BrachnaB.mp4>

Podobne môžem pochváliť Boglárku Brachnovú zo Sarvaša (nielen pre jej zaujímavé rodinné meno, o ktorom sa mi nepodarilo rozlúštiť jeho pôvod a význam), ktorá má mimoriadne krásny, čistý hlas, vlastný „spevácky štýl“. Pozorujme jej „spevácku“ cestu. Spieva domáce sarvašské piesne. Obrátim sa aj na Sarvašánov: dobre by bolo tematicky rozšíriť sarvašský repertoár piesni.

Citarová skupina Malé Škovránky z Čabačudu

<http://www.oslovma.hu/Archiv/CabCudMk.mp4>

Deväť dievčat s citarami mi podčiarkuje predošlú myšlienku o pozitívnom rozvoji, vývoji vystúpenia mladých. Vynikajúce sprevádzanie spevu na gitarách. To, že gitary sú rozšírené v mládežníckych skupinách na Dolnej zemi, môžeme ďakovať Ildike Očovskej, ňou organizovaným gitarovým táborom.

Folklórny spevácky súbor Horenka z Kétsoproňu

<http://www.oslovma.hu/Archiv/Ketsopro.mp4>

Veľká radosť je pozeráť a počúvať zbor s vysokým počtom tejto malej dolnozemskej dedinky. Tak vidím, že od posledného vystúpenia „na Škovránku“ sa aj číselne (personálne) rozšírili. Sú príkladom vynikajúcej kolektívnej kultúrnej komunikácie. Krásne spievajú. Vieme aj to, že spevokol spieva repertoár ľudových piesní z celej Dolnej zeme a niekedy aj z iných slovenských regiónov. (Môžeme o tom diskutovať.) Tu sa nadhodí aj otázka spievania slovenských umelých piesní, väčšinou písaných – skladaných Jánom Sekerkom. Je to všeobecný problém našich folklórnych skupín, ako na to poukáže aj István Alföldy-Boruss. Lenže medzi dolnozemskými Slovákami je veľmi dôležité zachovať aj tieto umelé „malomestské“ piesne, ktorým podobné nepoznáme na Slovensku ani v „malomestskom“ folklóre.

Komorný zbor Furmička z Čemera

<http://www.oslovma.hu/Archiv/CemKomZb.mp4>

Štvorčlenný ženský súbor. Krásne spievajú, ozaj čistým hlasom, ale sa opytujem: odkiaľ je tancovanie? A neviem odkiaľ poznajú typickú pilíšsku pieseň „Není lepší jako zjara“. Navrhovala by som, aby zostali pri domácich, miestnych piesňach, aspoň v tomto „Škovránkovom“ prípade.

Tanečná skupina Furmička z Čemera

<http://www.oslovma.hu/Archiv/CemerTan.mp4>

Je to predstavenie „celodedinské“, kde sa pohybuje v čemerskej svadbe množstvo členov dedinskej society. V súčasnosti ešte domáci Nemci (v Maďarsku) majú na javisku „celú dedinu“. U nás medzi Slovákmi to prezentovali v 1950-tych rokoch Komlóšania a Pitvarošania, a istý ráz silnej kolektivity od rokov 1970-tych mali aj pilišské osady. Vystúpením zvykmi miestnej svadby súbor zachováva najstaršie vrstvy domáceho (ale aj všeobecne slovenského) folklóru. To, že niektoré prvky odznejú aj po maďarsky, je tiež autentické, veď tieto prvky už od rokov 1930 – 1940 vstúpili do slovenského, najmä svadobného folklóru. Dobre je vidieť, počúvať harmóniu vyžarujúci kolektív.

Pávi krúžok z Poľného Berinčoka

<http://www.oslovma.hu/Archiv/PolnyBer.mp4>

Súbor už dlhé roky je na pevnej úrovni. Spievajú domáci repertoár, ale aj dolnozemske umelé piesne, zľudovelý repertoár „mestských“ piesní. Poznám, že Berinčania majú do súčasnosti silné „mestské“ povedomie. Ako som sa už zmienila, mali by sme diskutovať o tomto „mestskom“ repertoári.

Spevokol Veľká Bukovinka z Répáškovej Huty

<http://www.oslovma.hu/Archiv/RepaHuta.MOV>

Teším sa mnohočlennému zboru (ženy – muži). Krásne, dojímavovo spievajú. Terajší spevný repertoár sú hlavne balady, baladistické piesne. Navrhujem, aby k nim boli pripojené krásne lyrické piesne (asi v pomere 50–50 %). Répáška Huta inak bola medzi prvými dedinkami, ktoré od roku 1949 boli zapojené do domáceho slovenského kultúrneho života.

Spevácka skupina Perla Matry z Malej Nány

<http://www.oslovma.hu/Archiv/MalaNana.mp4>

Pred rokmi som si viackrát zaplánovala, že sa do hĺbky zoznámim s piesňovým materiálom Malej Nány a porovnam ho s dolnozemskými piesňami. Nepodarilo sa mi to. Isteže je spoločný ich piesňový materiál. A akú krásnu slovenskú výslovnosť majú. Je to v súčasnosti výnimočné. (Rozprávajú krásnym stredoslovenským nárečím.)

Pávi krúžok zo Santova

<http://www.oslovma.hu/Archiv/SantovPa.mp4>

Od rokov 1970-tych sa rad-radom objavili krásne spievajúce zbory zo slovenských osád v Pilíšskych horách. Medzi ne patrí aj santovský zbor, z ktorého tu vystupuje 6 žien a 4 muži. Výnimočne harmonicky, zosúladiene spievajú. Človeku idú slzy vypadnúť nad tým. Táto „spevácka harmónia“ už veľmi dávno existuje v Santove, ktorej zdrojom je „kostolný“ spev, kolektívne spievanie pašii, krížnej cesty... Dúfame, že sa v budúcnosti (a v prítomnosti) zachová aj širší, viacčlenný spevácky zbor. (Človeka až srdce zabolí od krásoty.)

Zo zasiatého semienka vyrastie unikát

Audio – <http://www.oslovma.hu/Archiv/MatiasJu.MP3>

„Priznám sa, potešil som sa, že sa opäť stretneme na Dolnej zemi. Veľmi rád tam chodím, stretávam sa s ľuďmi, lebo si vážim ich robotu, ktorú vykonávajú a toľké roky udržiavajú slovenské ľudové piesne, zvyky a obyčaje. Mrzí ma, že tentoraz to bolo inak. [...] Dúfam, že pandémie čím skôr prejde a budeme sa naďalej stretávať i pokračovať v začatej práci,“ povedal v rozhovore s redaktorku slovenského vysielania maďarského rozhlasu Zentou Dózsovou folklorista a dlhoročný porotca Slovenského škovránka

J. Matiaš. „Som prekvapený, že toľko ľudí sa do prehliadky prihlásilo. Videl som tam troch sólistov, spevákov, ľudovú hudbu, spevácke skupiny, aj tanečný súbor. Iné je hodnotiť, keď ich človek vidí naživo ako takto, lebo ozvučenie a kamery trochu skresľujú. Som však spokojný, čo sa týka vystúpení a výberu ľudových piesní. Vidno, že speváci si dali záležať, aby piesne boli ich. [...] Všetci prezentovali tie, ktoré si ich predkovia doniesli zo Slovenska a to ma vždy veľmi teší. Chytí ma za srdce, keď počujem aj také piesne, ktoré už nespievajú u nás,“ spomenul s tým, že okrem výberu piesní znamenitá bola aj dramaturgia a interpretácia. „Milo ma prekvapila tanečná skupina Furmička z Čemera. Ten svadobný obraz ma veľmi potešil. Dovolím si tvrdiť, že ani na Slovensku nemajú všetky skupiny tak krásne spracovanú svadbu. [...] Keď som si pozrel všetky videá, bol som nesmierne rozradostený. Verím, že v tomto budete pokračovať ďalej a udržíte si svoje tradície, zvyky a obyčaje. Nemusíme sa teda báť, že slovenská ľudová pieseň zahynie. Ste na veľmi dobrej ceste, lebo máte a zapájate aj najmladších, deti,“ poznamenal porotca J. Matiaš.

(ar-luno/zsm-hl)

Verejnoprospešná nadácia Zväzu Slovákov v Maďarsku

Sumarizácia činností VPN ZSM

v rokoch 2013 – 2020

Kuratórium Verejnoprospešnej nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku (VPN ZSM) každoročne, zvyčajne na svojom zasadnutí koncom júna rozhoduje o udelení podpôr na aktivity zamerané na zachovanie a rozvoj jazykovej a kultúrnej identity slovenskej národnostnej menšiny žijúcej na území Maďarska. Vláda Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ) poskytuje každý rok finančnú podporu vo výške 99 581 € pre VPN ZSM ako súčasť štátnej podpory Slovákov žijúcich v zahraničí na realizáciu Dohody medzi vládou Slovenskej

Rok	Podpora z ÚSŽZ (€)	Škola v prírode (€)	Školské a kultúrne aktivity (€)	Prevádzkové náklady vrátane bankových (€)	Počet podporených súbehov	Počet zamietnutých žiadostí
2013	99 581,76	51 234,25	39 850,06	8 497,45	105	8
2014	99 581,76	50 401,65	40 331,14	8 848,97	112	0
2015	99 581,76	52 740,52	42 484,19	4 357,05	113	23
2016	99 581,76	51 968,42	39 052,17	8 561,17	97	27
2017	99 581,76	53 631,86	37 416,43	8 533,47	92	8
2018	99 581,00	52 919,93	39 745,81	6 915,26	86	5
2019	99 581,76	52 645,66	38 814,65	8 121,45	92	0
2020	99 581,00	1 546,40	88 616,70	9 417,90	131	7

republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry z r. 2003. V zmysle (na každý kalendárny rok zvlášť podpísanej) Zmluvy o poskytnutí podpory uzatvorenej medzi ÚSŽZ a VPN ZSM náročnosť je oprávnená použiť maximálne 10 % zo sumy poskytnutej podpory na vlastné prevádzkové náklady (vrátane bankových), na zabezpečenie organizovania, zverejňovania, realizácie a kontroly pridelenia podpôr žiadateľom. V rokoch 2013 – 2020 prevádzkové náklady VPN ZSM činili minimálne 4 357, maximálne 9 417 €.

Kuratórium vyčleňuje zvyčajne na štyri turnusy Školy v prírode – Poznaj svoje korene viac než polovicu podpory získanej z ÚSŽZ (okolo 50 000 €). V rámci prípravy VPN ZSM vždy vypisuje súbeh pre slovenské národnostné školy v Maďarsku. Školy v prírode sa tradične zúčastňujú žiaci 6.-8. ročníkov základných škôl a pedagógovia-slovenčínari (spolu viac ako dvesto účastníkov) zo škôl, ktoré sa zapájajú do programu. Na základe rozhodnutia kuratória VPN ZSM koordinátorkou, hlavnou organizátorkou programu je už viac ako desať rokov autorka projektu, predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová Baráneková. Cieľom programu Poznaj svoje korene – Škola v prírode na Slovensku je v slovenskom prostredí zabezpečiť pre žiakov slovenských národnostných škôl možnosť zdokonaľovať sa v slovenskom jazyku; prehľbovať si citovú spolupatričnosť k slovenskému národu; pripraviť sa na štátnu skúšku zo slovenského jazyka a spoznávať históriu, kultúru a prírodné krásy Slovenska.

Členovia Správnej rady VPN ZSM každý rok vyhlasujú výzvu na predkladanie žiadostí o podporu slovenskej národnostnej menšiny v oblasti vzdelávania a kultúry. Žiadosti na podporu projektov môžu podávať školské a vzdelávacie inštitúcie, študenti vysokých škôl, pedagógovia, spoločenské organizácie, miestne a regionálne slovenské samosprávy, ako aj fyzické osoby. Cieľom

podpory je prispieť k zachovaniu a rozvíjaniu kultúrnej a jazykovej identity osôb patriacich k slovenskej národnostnej menšine v Maďarsku, k zachovaniu slovenských kultúrnych hodnôt, k podpore slovenskej záujmovo-umeleckej a výchovno-vzdelávacej činnosti. Uprednostňujú sa žiadosti zamerané na vydavateľskú činnosť, jubilujúce kultúrne telesá a rôzne, v danom roku aktuálne činnosti Slovače v Maďarsku (napríklad prípravy na sčítanie obyvateľov, voľby do slovenských samospráv a podobne); uskutočnenie Konceptie rozvoja slovenského výchovno-vzdelávacieho systému v Maďarsku – Akčného plánu Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku; programy, ktoré prebiehajú v slovenskom jazyku a ktoré prispievajú k posilňovaniu slovenského národnostného povedomia; programy slúžiace na zachovanie slovenského jazyka a oživovanie slovenských tradícií, resp. účasť na slovenských regionálnych a celoštátnych podujatiach a (súťažných) kultúrnych prehliadkach a stretnutiach, ako aj spoločenských fórach o aktuálnom dianí v kruhu Slovákov v Maďarsku. Do súbehu prichádza každý rok okolo sto projektov, suma požadovaných dotácií najčastejšie dvojnásobne prevyšuje reálne možnosti nadácie.

Kuratórium sa snaží nikoho neodmietat', ale podporit' – i keď skromnejšou sumou – a pre obmedzené možnosti VPN ZSM, no najmä z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov, resp. z formálnych dôvodov zamietajú v poslednom čase iba niekoľko žiadostí.

Kuratórium VPN ZSM vymenováva ZSM ako zriaďovateľ. V zmysle uznesenia Valného zhromaždenia ZSM kuratórium tvoria: Matej Šipický (predseda), Anna Komjáthiová, Tomáš Nagy, Marta Papučková, Silvia Piššová Hégyeliová, Vlasta Zsákaiová a Ruženka Egyedová Baráneková. Členkami Revíznej komisie VPN ZSM sú Alžbeta Szabová, Žofia Štrbiková a Judita Orliczká, tajomníkom VPN ZSM je Imrich Fuhl. Výzvy a rozhodnutia Kuratória,

vrátane výsledkov rozdelenia dotácií sú z roka na rok sprístupnené najmä na webovej stránke VPN ZSM, ale aj na internetových portáloch Slovákov v Maďarsku (napr. luno.hu a oslovma.hu).

V Budapešti, 29. novembra 2021

Imrich Fuhl
tajomník VPN ZSM

5 dôvodov, prečo VPN ZSM

1. 12. decembra 2003 bola v Bruseli podpísaná Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry.

V zmysle článku 5 ods. 1 „Podpora uvedená v článku 2 ods. 1 a 2 vo vzťahu k občanom Maďarskej republiky sa bude realizovať prostredníctvom nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku v súlade s právnym poriadkom Maďarskej republiky“.

Iný spôsob poskytnutia podpory na uvedené ciele by bol v rozpore s medzivládnu dohodou pokiaľ sa dohoda nezmení.

2. Na základe Dohody a uznesenia vlády SR č. 487 z 26. 5. 2004 sa uzatvorila Zmluva o poskytnutí dotácie medzi Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Verejnoprospešnou nadáciou Zväzu Slovákov v Maďarsku (platná od roku 2012).

V zmysle článku VIII ods. 13 „Túto zmluvu možno meniť alebo dopĺňať len písomnou dohodou zmluvných strán vo forme číslovaných a podpísaných dodatkov.“ Na jednostranné odstúpenie od tejto zmluvy je oprávnený poskytovateľ dotácie (Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí) v prípade (podľa ods. 2) „závažného alebo opakovaného porušenia povinnosti prijímateľa

podľa tejto zmluvy za podmienky, že prijímateľ nevykoná nápravu ani po písomnom upozornení v dodatočne poskytnutej primeranej lehote, ktorá nesmie byť kratšia ako 30 kalendárnych dní“. Ods. 2 definuje, že čo sa považuje za „závažné porušenie povinnosti prijímateľa“ Pravidelné kontroly zo strany poskytovateľa neodhalili žiadne porušenie použitia dotácie, ktoré by opodstatnili odstúpenie Úradu od zmluvy.

3. Mandát Nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku na správu podpory možno odôvodniť nasledovne. Zväz Slovákov v Maďarsku
 - je politicky nezávislá občianska organizácia na rozdiel od samosprávneho systému, ktorý je súčasťou štátnej správy a ako taký je finančne závislý od vlády Maďarska a funguje podľa vládnych nariadení,
 - svojou členskou základňou pokrýva všetky regióny krajiny, v ktorých žijú Slováci,
 - má vyrovnané a usporiadané vzťahy s ostatnými zaregistrovanými občianskymi organizáciami Slovákov ako aj miestnymi kultúrными a spoločenskými organizáciami,
 - spolupracuje v realizácii medzivládnej dohody s Celoštátnou samosprávou Slovákov v Maďarsku a jej inštitúciami,
 - osobitný dôraz kladie na jazykové vzdelávanie mládeže a jej oboznamovanie so slovenskou kultúrou a Slovenskom, ako materskou krajinou (napr. škola v prírode).
4. Podpora poskytnutá Nadácii Vládou Slovenskej republiky je nesmierne dôležitá pre udržiavanie národného povedomia Slovákov žijúcich v Maďarsku a ich komunít v dobe stupňujúcej jazykovej a kultúrnej asimilácie. Už samotne ten fakt, že naše akcie a aktivity si váži vláda materskej krajiny a považuje ich za vhodné aj materiálne podporiť je pre nás nesmierne dôležitý. Do istej miery je záujem SR o nás aj akýmsi orientačným

bodom v spoločensko-politickom prostredí, v ktorom sa naše miesto vyznačuje často veľmi kontroverzne. Podľa základného zákona (ústavy) Maďarska nepatríme k národu (maďarskému), ale sme štátotvornými (spolu)činitelmi.

Do istej miery v protiklade so základným zákonom čelní politici vo svojich vyhláseniach nás často (paternalistickým spôsobom) zaradujú do maďarského národa (spolu s maďarskými krajanmi žijúcimi v susedných krajinách), a našu kultúru do univerzálnej maďarskej kultúry, čo sa prejavuje napríklad aj v tom, že niektoré naše tradičné kultúrne hodnoty sa pridávajú do zoznamu hungarík, špičkových hodnôt maďarského národa. V takejto situácii je pre nás nesmerne cenný každý signál zo strany materskej krajiny, ktorý nás uisťuje o spolupatričnosti so slovenským národom.

Keby sa táto podpora realizovala cez systém samospráv, zmiešane s dotáciami maďarskej vlády, stratila by sa táto morálna hodnota. Pri rozdeľovaní podpory postupujeme v zmysle a duchu pôvodnej medzivládnej dohody, dávame absolútnu prednosť kultúre a vzdelávaniu v slovenskom jazyku a kladieme osobitný dôraz na transparentnosť.

5. Od svojho vzniku podporila Nadácia stovky akcií, podujatí a programov na miestnej, regionálnej ako aj celoštátnej úrovni. Vždy sa snažila poskytnúť finančnú pomoc čo najširšiemu spektru a najväčšiemu počtu žiadostí, často aj za cenu, že podpora postačovala na pokrytie len časti rozpočtu akcie. Vďaka tejto praxi mali žiadatelia možnosť zažiť, že s pomocou grantu SR spravovaného Nadáciou Zväzu sa dá vždy počítať. Veľmi oceňujú túto možnosť a dúfajú, že bude existovať aj v budúcnosti.

Matej Šipický
predseda VPN ZSM

Poznaj svoje korene – Škola v prírode na Slovensku pre žiakov a študentov slovenskej národnosti v Maďarsku

Škola v prírode Poznaj svoje korene pre žiakov a študentov slovenskej národnosti v Maďarsku od roku 2006 až doteraz otvorila svoje brány vyše štyrom tisíckam mladých ľudí z Maďarska a desiatkam žiakov a študentov Slovákov zo srbskej Vojvodiny.

Projekt vznikol ešte v poslednom roku existencie Československa, ale napriek tomu, že bol hodnotený veľmi pozitívne, na tie roky bol príliš „prevratný“ a po finančnej stránke neriešiteľný. Zlom nastal až po podpísaní medzištátnej dohody medzi Maďarskou republikou a Slovenskou republikou o podpore národnostných menšín v oblasti kultúry a vzdelávania.

Finančná podpora zo strany Slovenskej republiky sa uskutočnila prostredníctvom Verejnoprospesnej nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku (ďalej len VPN ZSM). Už hneď na prvom zasadnutí kuratórium VPN ZSM prijalo uznesenie, že polovica poskytnutej finančnej podpory bude určená na uskutočnenie projektu školy v prírode pod názvom Poznaj svoje korene.

Zámer bol jednoznačný: aby každý žiak a študent slovenskej národnosti mal možnosť spoznať krajinu svojich predkov, jej krásu, históriu, kultúru, získať k nej citový vzťah a prostredníctvom toho aj pozitívny vzťah k slovenčine i svojej slovenskej národnosti.

V praxi to znamenalo nasledovné: kuratórium VPN ZSM vypísalo grant na školu v prírode pre všetky slovenské národnostní školy. Kuratórium VPN ZSM potom rozhodlo, ktoré školy v piatich 10 dňových turnusoch sa budú môcť stať jej účastníkmi.

Program turnusov bol a je nasledovný: predpoludním 5 vyučovacích hodín slovenského jazyka – komunikácia s danou ústrednou témou (Spolu, Rodina, Podoby lásky, atď.).

VPN ZSM od samého začiatku metodicky spolupracovala s Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici (ďalej len UMB BB), s ktorou aj uzavrela Dohodu o spolupráci. Spolupráca je najmä zásluhou riaditeľky Metodického odboru pre zahraničných Slovákov PhDr. Zuzany Drugovej na vysokej odbornej úrovni.

Vyučujúci vždy boli vynikajúci učitelia z Banskej Bystrice a zo Slovenska boli aj skúsení animátori.

Popoludnia patria voľnočasovým programom. Večer zas čítaním po slovensky písaným denníkom, zaujímavými stretnutiami prevažne s predstaviteľmi slovenského ľudového umenia, Takže celý čas komunikácia len v slovenskom jazyku.

Súčasťou programu bol vždy celodenný výlet – najobľúbenejší bol výlet do Vysokých Tatier a Bachledovej doliny.

Pedagogický dozor tvoria pedagógovia – slovenčinári zo škôl z Maďarska a Srbska. Poverenou riaditeľkou školy v prírode Ruženka Egyedová Baráneková, autorka projektu. Záver patril napísaniu odborného testu a najlepšie výsledky boli vyhodnotené nielen v škole v prírode, ale aj v predmete slovenský jazyk v domácej škole.

Od roku 2013 sa pobytov školy v prírode zúčastňovali aj slovenské deti zo Srbska. Spolupracovala tamojšia Matica slovenská. Hlavným motívom bolo, aby deti vzájomne komunikovali po slovensky, spoznávali a inšpirovali sa.

Uplynulo už teda 15 rokov, ako sa spomínaný projekt uskutočňuje. Stal sa veľmi uznávaným a oceňovaným programom zo strany samotných žiakov, pedagógov, vedenia škôl, rodičov, vedenia Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, vedenia UMB BB a Banskobystrického samosprávneho kraja.

Mediálne bol každoročne prezentovaný v týždenníku Slovákov v Maďarsku Ludové noviny, odvysielaný v slovenskom magazíne Domovina verejnoprávnej televízie v Maďarsku, spracovaný

Slovenským rozhlasom Regina na Slovensku, sporadicky články o ňom uverejnil aj časopis Slovenska a Slovenské zahraničie ako aj webové stránky a sociálne siete.

Vždy sme zdôrazňovali a zdôrazňujeme, že naša škola v prírode je ojedinelým projektom – trochu nadnesene povedané unikátna – pretože takýto projekt pre národnosti vo svete neexistuje.

A to len a len zásluhou podpory Slovenska.

Prikladám niekoľko odborných hodnotení, nielen ako argument, ale predovšetkým ako posolstvo.

*Ruženka Egyedová Baráneková
predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku*

Projekt Poznaj svoje korene z pohľadu spolupráce s MC UMB

Metodické centrum
pre Slovákov žijúcich v zahraničí
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Školy v prírode organizované Zväzom Slovákov v Maďarsku z pohľadu spolupráce s MC UMB

Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí je špecializovaným pracoviskom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Organizačne zabezpečujeme letné vzdelávacie pobyty pre deti Slovákov žijúcich v zahraničí – predovšetkým pre deti základných škôl a vzdelávacích centier s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí. Pri organizácii letných vzdelávacích pobytov spolupracujeme s odborníkmi z jednotlivých katedier Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ale aj s didaktikmi, ktorí naše vzdelávacie aktivity pripravujú, a následne aj vyhodnocujú.

S viac ako 10-ročnou praxou z organizácie vzdelávacích pobytov krajaných detí na Slovensku tak môžeme skonštatovať, že pre krajané deti, ktoré sa prichádzajú na Slovensko vzdelávať v slovenskom jazyku a o Slovensku, sú tieto pobyty veľmi dôležité z viacerých hľadísk:

- Kontakt s krajinou pôvodu predkov je pre deti predovšetkým emotívnym a inšpiratívnym zážitkom, ktorý ich motivuje k ďalšiemu záujmu o Slovensko, jeho prírodu, históriu, kultúru – podľa individuálnych záujmov detí;
- Vzdelávanie na Slovensku prostredníctvom slovenských pedagógov, ktorí vzdelávajú alternatívnymi formami a môžu použiť aj metódy, ktoré deti vo vlastných prostrediach na klasickeom vyučovaní nezažívajú, je pre deti dôležitým vzdelávacím impulzom;
- Komunikácia v slovenskom jazyku počas vzdelávacieho pobytu je realizovaná rôznymi spôsobmi: sústredenie sa na slovenčinu vyučujúcich pedagógov sa deti učia vnímať hovorený aj odborný text; prirodzenou komunikáciou s pedagógmi a lektormi počas vzdelávacích aj voľnočasových aktivít získava dieťa odvahy a následne aj schopnosť komunikovať v slovenčine na úrovni, ktorú dokáže zvládnuť a podobne;
- Osobná návšteva Slovenska, jeho kultúrnych a turistických destinácií, v ktorých personál komunikuje v slovenčine a informácie deti dostávajú v slovenčine, je dôležitým zdrojom informácií o Slovensku v kombinácii s emotívnym zážitkom osobnej účasti;
- Aktívne prežívané zážitky v čisto slovenskom prostredí, v prírode s odlišným charakterom na aký sú deti zvyknuté z domova, v mestách so slovenskou infraštruktúrou sú pre deti inovatívnym zážitkom, ktorý má veľké možnosti spustiť aktívny záujem detí o Slovensko.

Všetky tieto aj ďalšie skutočnosti sú podľa našich doterajších zistení dôležitým motivačným faktorom, ktorý deti v prvom momente dostávajú ako odmenu za svoje doterajšie študijné výsledky, na druhej strane sú však významným zdrojom motivácie detí k ďalšiemu vzdelávaniu aj zdrojom ich inšpirácie k záujmu o Slovensko ako krajinu svojich predkov. Vzdelávacích pobytov na Slovensku by bolo potrebné organizovať podstatne viac, ako je dnes v kapacitách metodického centra UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Pre všetky uvedené skutočnosti pokladám za veľmi dôležité, že každoročne školy v prírode organizuje aj Zväz Slovákov v Maďarsku. Táto dôležitá inštitúcia slovenskej menšiny v Maďarsku každoročnou organizáciou viacerých turnusov škôl v prírode na Slovensku dokazuje, že vzdelávanie mladej generácie pokladá za svoju významnú prioritu. Zväz Slovákov v Maďarsku má zároveň výhodu detailnejšieho poznania stavu a skutočností v jednotlivých slovenských prostrediach a v základných školách, v ktorých sa slovenčina v Maďarsku vyučuje rôznymi spôsobmi. Všetky základné nastavenia organizácie škôl v prírode Zväzom Slovákov v Maďarsku predznamenávajú dôležitú adresnosť, zacielenosť vzdelávania na tie prostredia slovenskej minority v Maďarsku, ktoré pomoc pri zvyšovaní úrovne vzdelávania resp. pri podpore záujmu detí o vzdelávanie v slovenskom jazyku potrebujú najviac – a to spôsobom, ktorý je pre konkrétne prostredie najvhodnejší.

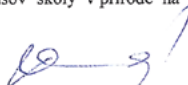
Princíp organizácie týždenných turnusov pobytu na Slovensku, na ktorom sa vždy stretnú slovenské deti z rôznych prostredí v Maďarsku, je veľmi dôležitý pre vzájomné poznanie sa detí nielen v osobnej rovine, ale aj v rovine vzájomného poznania situácie v jednotlivých minoritných prostrediach. Zistenia detí, že aj iní ich rovesníci žijú v podobných situáciách, môže byť pri vhodnej interpretácii pre deti povzbudením k ďalšej snahe vzdelávať sa v slovenskom jazyku. Veľmi dôležitá v tomto smere je aj myšlienka zapojenia a účasti detí zo slovenských prostredí v Srbsku na turnusoch školy v prírode, ktoré organizuje Zväz Slovákov v Maďarsku.

Vzdelávanie prostredníctvom slovenských pedagógov ako princíp, o ktorom som hovorila aj v súvislosti so vzdelávacími pobytmi organizovanými Metodickým centrom, prináša rovnaké pozitíva aj na školách v prírode organizovaných Zväzom Slovákov v Maďarsku. Aj toto vzdelávanie deťom poskytuje príležitosť počúvať vzdelávanie v slovenčine, komunikovať s pedagógom a lektorom v slovenčine. Vzhľadom na špecifickú situáciu vo využívaní slovenského jazyka deťmi v Maďarsku za najdôležitejšie pokladám, že deti osobne zažívajú a vnímajú všetkými spôsobmi Slovensko a jeho prírodu, kultúru, históriu, zažívajú komunikáciu okolitého prostredia v slovenčine aj odlišnosť atmosféry v spoločnosti na Slovensku. Všetky tieto aj ďalšie impulzy pokladám za dôležité pre zúčastnené deti a vnímanie ich vzťahu ku Slovensku ako krajine svojich predkov. Tento impulz zároveň pokladám za dôležitý základný prvok ďalšej práce s deťmi v ich domácich prostrediach.

Školy v prírode organizované Zväzom Slovákov v Maďarsku majú po odbornej a organizačnej stránke zvyšujúcu sa úroveň. Hlavná organizátorka Ruženka Egyedová, predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku, pozná dôležitosť a význam všetkých uvedených faktorov vzdelávania detí z Maďarska na Slovensku – a pokladá organizáciu škôl v prírode aj za svoje osobné poslanie. Nadšenie, energia a zanietenosť pani predsedníčky je jedným z najdôležitejších faktorov, ktorý určuje aj postupujúce napredovanie jednotlivých turnusov školy v prírode.

Aj u nás na Metodickom centre UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí si uvedomujeme dôležitosť tejto formy vzdelávania a motivácie detí zo slovenských prostredí v Maďarsku a preto aj v budúcnosti budeme nápomocní pri organizačnom aj odbornom zabezpečení jednotlivých turnusov školy v prírode na Slovensku. Do ďalších ročníkov a mnohých turnusov školy v prírode na Slovensku želáme organizátorom ešte mnoho ďalších úspechov.

V Banskej Bystrici, 26. 10. 2021

PhDr. Zuzana Drugová

Škola v prírode ZSM očami jej služobne najstaršieho učiteľa so Slovenska

Počas môjho pôsobenia sa v škole v prírode „Poznaj svoje korene“ (ŠVP) od roku 2014 „premlelo“ viac tisíc detí z Maďarska a asi 250 detí z Vojvodiny. Z rôznych regiónov, z rôznych prostredí, s rôznym postojom k slovenskému jazyku, rôznou úrovňou jeho osvojenia a rôznou kvantitou a kvalitou jeho vyučovania. To, čo mali spoločné, bola nefalšovaná radosť z pobytu na Slovensku. Niektorí žiaci sa len tak mihli, niektorí si pobyt zopakovali aj viackrát a boli žiaci, ktorí sa učiteľom zapísali do pamäti.

Pri hodnotení významu ŠVP sa ponúkajú viaceré uhly pohľadu.

Už samotný pobyt na Slovensku, blízky kontakt so slovenským jazykom v „domácom“ prostredí vytvára v deťoch pozitívny vzťah k domovine ich predkov. Pri nevyhnutnosti budovať si dobré vzťahy so susedmi Slovenska je to investícia do budúcnosti na nezaplatenie. Pri porovnávaní osvojovania slovenského jazyka žiakmi je dôležité, ako často a ako intenzívne s ním prichádzajú do kontaktu. Podľa mojich skúseností je používanie slovenčiny v ich domácom prostredí zanedbateľné až nulové. Preto je úroveň vyučovania na škole kľúčová. A kľúčovým faktorom je samotný učiteľ slovenčiny. Ak sa pohybuje výlučne v maďarskom jazykovom prostredí, prináša pre neho pobyt na Slovensku nové impulzy do práce, doslova „pokropenie živou vodou“.

ŠVP ako nastavenie zrkadla. Ako sa žiaci budú správať v inom jazykovom prostredí, než na ktoré sú zvyknutí? Zrazu sa s nimi hovorí iba po slovensky, učia iní učitelia. Bez ohľadu na to, ako prišli pripravení, je zrejmý progres počas týždňa. Niektorí sa otvárajú rýchlejšie, iní pomalšie, ale je veľký rozdiel v komunikácii v pondelok na úvodných hodinách a v piatok, keď sa kurz

končí. Prítomnosť detí z Vojvodiny je v tomto procese nezastupiteľná, pretože deti z Maďarska majú možnosť rozprávať so svojimi vrstovníkmi po slovensky. Aj učitelia slovenského jazyka dostávajú nezaújatú a neformálnu spätnú väzbu na svoju prácu. Zároveň získavajú nové kompetencie, spoznávajú nové prístupy, metódy, formy práce s jazykom. Napríklad používanie netradičných foriem pomocou internetu (google maps, youtube), používanie netradičných hudobných nástrojov.

ŠVP ako odmena, ako motivácia. Prečo sa musím učiť jazyk, s ktorým sa dohodorím iba v obmedzenom priestore? Ľahšie spravím jazykovú skúšku a mám plusové body na strednú školu. Pretože kapacita zariadenia je obmedzená, na Slovensko sa dostanú žiaci za zásluhy a tí najaktívnejší si domov odnesú, okrem iného, dobrú známku z jazyka.

Minuloročná pauza v organizovaní ŠVP zapríčinená covidom odhalila jednu závažnú skutočnosť, ktorá sa ukázala až s odstupom. Pokým sa ŠVP konala každoročne, my, učitelia zo Slovenska, sme si nevedomovali síce pomalú, ale badateľne stúpajúcu kvalitu pripravenosti žiakov z Maďarska. Počas ŠVP 2019 sa zišla mimoriadne nadaná a po slovenčine „hladná“ generácia. Brali sme to ako odmenu za predchádzajúce roky. Po veľkých ťažkostiach zorganizovaná tohtoročná ŠVP potvrdila obavy z ročného výpadku a domáceho dištančného vzdelávania. Aj u žiakov z dvojjazyčných škôl došlo k výraznému regresu. Dúfam, že škody napáchané týmto výpadkom sa ešte dajú zvrátiť.

Asimilácia Slovákov v Maďarsku (a ako sa naznačuje aj vo Vojvodine) je ťažko zvrátiteľný proces. Možnosť kontaktu so živým slovenským jazykom, so Slovenskom, tak ako to prináša ŠVP, je veľmi záslužná a potrebná aktivita.

Hodnotenie dozor konajúcich učiteľov z Békešskej Čaby

V dňoch 19. – 26. septembra 2021 sa 21 žiakov našej školy (20 žiakov 7. triedy a 1 žiak 8. triedy) pod dozorom dvoch pedagogických zamestnancov (Zsolt Lipták, Ján Pitoňák) zúčastnilo Školy v prírode Poznaj svoje korene v Bystrej.

Žiaci i zamestnanci hodnotia ubytovanie v Penzióne Tále ako nadštandardné. Taktiež strava bola veľmi dobrá a nikto zo zúčastnených nemal žiadne pripomienky. Program školy bol pestrý a značne obohatil vedomostnú i skúsenostnú stránku žiakov.

Žiaci boli na vyučovaní rozdelení do 3 skupín na základe vedomostnej úrovne zo slovenského jazyka pri doterajšom vyučovaní v domácej škole. Vyučovali ich skúsení pedagógovia zo Slovenska, ktorých si žiaci pochvalovali. Ich metódy boli moderné, pútavé a výnimočné. Žiakov vedeli veľmi dobre zaujať a motivovať.

Popoludní mali programy s animátorkou, ktorej vypomáhali dozor konajúci pedagógovia. Škola v prírode bola pre žiakov výnimočná i doplnkovým zážitkovým programom zameraným na poznávanie Slovenska. 20. septembra sa uskutočnil celodenný výlet na Chopok. Väčšina žiakov našej školy sa po prvýkrát odviezla rôznymi typmi lanoviek až na vrchol Chopka. V tejto výške boli tiež prvýkrát. 21. septembra hneď po obede sa žiaci s animátorkou a dozorujúcimi pedagógmi vydali na Salaš Zbojská. Najprv vystúpili na vežu pri zbojníckom chodníku Jakuba Surovca a potom sa pozreli na výrobu syrových pochúťok pri Salaši Zbojská spojenú s ochutnávkou rôznych druhov syra a syrových nití. Po nej zasadli priamo na salaši do lavíc a pri horúcom bylinkovom čaji sa oboznámili s fujarou, gajdami i heligónkou. Tieto hudobné nástroje nielen videli, ale vypočuli si ich zvuky a mohli si počas koncertu i zaspievať. 22. septembra poobede vzhľadom na pandemickú

situáciu všetci nezaočkovaní žiaci podstúpili antigénové testovanie na covid-19 s negatívnym výsledkom. Tento deň pred spaním sa ešte zapojili do nočnej hry. 23. septembra sa všetci žiaci zúčastnili na turistickej zhruba 20 km dlhej vychádzke na Krpáčovo, tiež s animátorkou a dozor vykonávajúcimi pedagógmi. Po večeri si pozreli rozprávku Sedem zhavranelých bratov. 24. 9. po dopoludňajšom vyučovaní nasledoval slávnostný program, počas ktorého žiaci preukázali nadobudnuté hudobné zručnosti a tí najaktívnejší žiaci jednotlivých skupín boli ocenení. Večer sa zabávali na diskotéke. V sobotu 25. 9. si žiaci vychutnali časť trampolín, detské ihrisko z 3 200 metrov štvorcových veľkého banskobystrického Bounce Parku. V nedeľu sa po raňajkách pod dozorom pedagógov vydali na cestu domov do Békešskej Čaby.

Veľká vďaka za tohtoročnú nadmieru vydarenú školu v prírode patrí predsedníčke Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženke Egedovej-Baránekovej, ktorá výnimočne zvládla organizáciu tohto podujatia i v tomto mimoriadne náročnom pandemickom období. Žiaci si v nej overili svoje doterajšie vedomosti získané počas výučby slovenského jazyka, zoznámili sa s novými pedagógmi a pod heslom Spolu spoznávali svoje korene.

Békešská Čaba, 29. 9. 2021

Zsolt Lipták a Ján Pitoňák

Škola v prírode – Poznaj svoje korene 2023

V roku 2023 sa nám naskytila príležitosť zúčastniť sa projektu Poznaj svoje korene. Zo začiatku sme toho o projekte veľa nevedeli, no napriek tomu sme sa rozhodli zúčastniť. V priebehu ďalších týždňov sme si o ňom pár vecí zistili a prišiel nám ako event s peknou myšlienkou. Cieľom projektu bolo zabezpečiť žiakom národnostných slovenských škôl možnosť zdokonaľiť sa v slovenskom jazyku, spoznať históriu a kultúru Slovenska, oboznámiť ich o čom v škole počúvajú na hodinách a mnoho ďalšieho. No to sme ešte netušili, čo nás tam naozaj čaká.

Osobne som sa zúčastnil celého štvortýždňového obdobia trvania tohto projektu ako hlavný vedúci. V prvom týždni so mnou na projekte spolupracovali ďalší dvaja animátori. Zuzana Golitková prvý týždeň a Martina Kádárová ako pravá ruka, ktorá sa mala okrem prvého týždňa projektu zúčastniť aj týždeň posledný. Už po prvom turnuse sa nám projekt neskutočne zapáčil a s Martinou Kádárovou sme sa dohodli, že ostane na celé obdobie. Za to patrí obrovská vďaka aj areálu, ktorý nám to s úsmevom na tvári umožnil.

Ako skúsení animátori máme za sebou veľa rôznych škôl v prírode, táborov, či iných kurzov. No to bolo prvýkrát, kedy sme čelili určitej jazykovej bariére v rámci našej práce. Animačný program som postavil spolu s Martinou na priebehu z animovanej rozprávky „Ako si vycvičiť draka“. Deti počas týždňa vo forme aktivít, príbehu a divadelných scénok, sledovali ako sa dej, ktorý na vlastnej koži zažívajú posúva a z drakov, ktorý začali ako naši

nepriatelia, sa postupne stávajú kamaráti, pomocníci a uvedomujú si, že sa ich neprávom báli, lebo boli od nich odlišní. Hlavnou myšlienkou programu bola teda TOLERANCIA. Hneď prvý deň sme však narazili na problém, kedy sme zistili, že aj napriek príprave na jemnú jazykovú bariéru a zjednodušeným vetám, to stále nestačí. Neraz sme potrebovali pomoc jedného z učiteľov na preklad. S týmto sa nám počas prestávok a večer po programe snažili pomáhať aj učitelia, ktorý so žiakmi prišli a taktiež vedúca celého projektu. Vysvetľovali nám, čo zmeniť, aby sme našli spôsob komunikácie, ktorému rozumejú. Na tretí deň už sme s deťmi komunikovali bez najmenších problémov. Dokonca nás sami občas zastavovali a pýtali sa na slová, ktorým nerozumeli. Takto to pokračovalo až do konca projektu.

Musím povedať, že čo sa týka detí, boli sme neskutočne prekvapení. Od prvého až do posledného turnusu sa projektu zúčastňovali žiaci, na ktorých bola jasne vidieť obrovská snaha, radosť, zápal, ochota, veľký progres ich slovenčiny v priebehu jedného týždňa a hlavne vďaka. Ďakujem za túto možnosť, čo dostali.

Posledný týždeň prišli gymnazisti z dvoch škôl. Jedna z Maďarska a druhá zo Srbska. Viacero z nich sa už projektu párkrát zúčastnilo a hlavne na nich bolo vidieť, akú stopu to na nich zanechalo. Vracali sa s radosťou a slovenčinou, ktorá aj nám občas vyrážala dych. Nemali problém používať kompletne vety a zložité slová, no aj na nich sme počas týždňa sledovali jazykový progres.

Vedúca projektu, Ruženka Egyedová Baráneková mu odovzdáva všetko. Skvelá organizácia, premyslený program, a čo sme ocenili najviac, je láska, s ktorou to celé robí. Pripravila aj veľké množstvo výletov, či už divadlo, turistika, výlet do jaskyne a množstvo ďalšieho. Aj nás počas projektu neraz dojala, veľmi radi sa ho zúčastníme aj o rok. Učitelia slovenčiny, ktorí deti v dopoludňajších hodinách doučovali, taktiež tomu odovzdávali veľmi

veľa. Deti tie hodiny bavili, veľa si z nich odniesli a dokonca aj k učiteľom si vytvorili veľký vzťah.

Jediné, čo by sme vytkli je, že počas tretieho turnusu sa učiteľia, aj napriek opakovaným prosbám vedúcej projektu Ruženky, rozhodli nechať deťom mobilné telefóny. Bolo to citelné ako na programe, tak určite aj na hodinách.

*Hlavný animátor
Richard Novák*

Očami sprevádzajúcich učiteliek

3. turnus: 17–24. septembra 2023 / Slovenské národnostné základné školy z Čabačudu, Mlynkov, Pálháze a zo Santova

V dňoch 17. – 24. septembra 2023 sa 44 žiakov zo slovenských národnostných škôl z Čabačudu, Mlynkov, Pálháze a zo Santova so svojimi štyrmi sprevádzajúcimi učiteľkami sa zúčastnili 17. ročníka Školy v prírode na Slovensku „Poznaj svoje korene“. Ubytovanie bolo v Penzióne Tále. Cieľom týždňového pobytu bolo v slovenskom prostredí zabezpečiť pre žiakov slovenských národnostných škôl možnosť

- zdokonaľovať sa v slovenskom jazyku,
- prehlbovať si citovú spolupatričnosť k slovenskému národu,
- pripraviť sa na štátnu skúšku zo slovenského jazyka,
- spoznávať históriu, kultúru a prírodné krásy Slovenska.

Tieto ciele škola v prírode maximálne splnila. Vyučovanie aj v tomto roku prebiehalo v troch skupinách a týždenne v piatich hodinách. Učitelia pochádzali zo Slovenska a účastníkom tábora predstavili Slovensko z rozličných uhlov. Hlavná téma bola

tolerancia. Vyučovacie hodiny prebiehali hravou formou a boli prispôsobené veku žiakov. Učiteľka Eleonóra Súdiová s pomocou hudby a rozličnými hudobnými prostriedkami a metódami naučila deťom hymnu Slovákov v Maďarsku a ďalšie, prevažne populárne piesne. Učiteľ Viliam Kačaliak pomocou tradičných ľudových rozprávok rozvíjal slovnú zásobu a cvičil s deťmi, aby správne, celou vetou odpovedali na dané otázky. Počas vyučovacích hodín učiteľky Simony Husaníkovej žiaci často pracovali v pároch. Mali za úlohou vytvoriť dialógy alebo samostatné vety, čím si prehlbovali aj gramatické vedomosti. Každá hodina sa skončila s hrou.

V tomto ročníku hlavnými sprievodnými programami boli: pešia túra, raft na Hrone, divadelné predstavenie v Brezne, Bounce Park a prehliadka mesta. Programy boli naozaj pestré. Žiaci získali veľké množstvo vedomostí, ktoré dozaista budú vedieť v budúcnosti zužitkovať, využiť v škole.

Popoludňajšie programy, ktoré boli riadené prostredníctvom profesionálnych animátorov, boli tiež vynikajúce, deťom sa veľmi páčili hry v prírode Nízkych Tatier. Animátori rozvíjali kreativitu, jazykové kompetencie detí. Celotýždenný program nadväzoval na tematiku sveta vikingov, ich heslom bolo: Jednota, rešpekt a láska.

Môžeme konštatovať, že cieľ tábora sa splnil. Deti zo dňa na deň sa viditeľne rozvíjali v prejave, komunikácii, porozumení a v kreativite. Zo sociálnej stránky sa splnila snaha projektu: žiaci vzájomne spolupracovali so spolužiakmi, s učiteľmi a s animátormi. V Penzióne Tále sme sa cítili ako doma. Ubytovanie bolo pohodlné, strava bola chutná, obsluha perfektná, personál bol milý a na všetko otvorený.

Tento týždeň nielen deti si rozvíjali komunikáciu slovenského jazyka, ale aj my, pedagógovia sme sa oboznámili novými nápadmi, ktoré obohacujú našu každodennú prácu. Podľa pozitívnych skúseností navrhujeme – a boli by sme vďační – workshop pre uč-

teľov na tému: Ako využívať hudbu a kreatívne spoločenské hry pri vyučovaní slovenského jazyka.

Ďakujeme, že sme tu mohli byť, veríme tomu, že aj budúci rok sa môžeme zúčastniť tohto výborného projektu.

Bystrá, 24. septembra 2023

*Katalin Lestyán
Anna Szeifert
Mónika Szöllösi
Ildikó Záluszkí
sprevádzajúce učiteľky*

„Tento fantastický projekt obohacuje aj pedagógov“

Školu v prírode Spoznaj svoje korene som navštívila po prvýkrát. Pracovala som tu ako učiteľka slovenského jazyka vo všetkých štyroch turnusoch. Prvé tri turnusy boli pre žiakov základných škôl z Maďarska, v ktorých sa vyučuje slovenčina ako predmet a posledný, štvrtý turnus navštívili žiaci stredných škôl z Maďarska a Srbska.

Čo sa týka prvých troch turnusov – zamerala som sa hlavne na komunikáciu žiakov. Snažila som sa o to, aby stratili strach a trému z rozprávania po slovensky, čo sa mi nakoniec aj podarilo. Deti so mnou komunikovali celý čas po slovensky, boli veľmi aktívne a snaživé. Rozdelené boli do 3 skupín podľa svojej jazykovej znalosti. Na hodinách sme sa venovali témam, ako napr. služby, nakupovanie, cestovanie, reštaurácia..., a to preto, aby sa vedeli orientovať v bežnom živote a vedeli komunikovať. Každý deň sme sa učili nové slovička, trénovali písanie, hrali sa zaujímavé

aktivity. Už v polovici týždňa som videla u detí veľké zlepšenie, veľakrát nechceli mať ani prestávku, aby sme ešte pokračovali s hodinou, mali o slovenčinu naozaj záujem.

V poslednom turnuse boli žiaci rozdelení na dve skupiny podľa jazykovej znalosti. O niečo ľahšie sa mi pracovalo so žiakmi zo Srbska, čo je ale samozrejmé, keďže ich jazyk je slovanský. Skvele sa mi však pracovalo aj so žiakmi zo slovenského gymnázia v Budapešti. Všetci žiaci pracovali veľmi svedomite a aktívne po celý týždeň. Na prvej dvojhodine som s nimi preberala tému Bratislava, keďže sme v ten deň navštívili muzikál Na srdci mi hraj o Karlovi Duchoňovi. V utorok nás čakala „ťažšia“ téma – film Chlapec v pásikavom pyžame. Tento film sme pozerali z dôvodu poukázania na nezmyselnosť vojny a na fakt, že žiadna vojna nie je dobrá. Po dopozieraní som so žiakmi viedla diskusiu a vypracovali mi veľmi kvalitné úvahy na spomínaný film. V stredu a štvrtok som nadviazala na túto tému a preberali sme Priateľstvo a Toleranciu – žiaci opäť vyjadrovali svoje názory, viedli sme diskusiu, robili zaujímavé aktivity. Na poslednej hodine sme si zhrnuli celý týždeň a hrali aktivity zamerané na to, čo a koho nám tento týždeň priniesol.

Moje hodnotenie celého mesiaca v tejto škole v prírode je veľmi pozitívne. Čo sa týka žiakov všetkých štyroch turnusov – videla som ako veľmi napredovali v komunikácii v slovenskom jazyku, ako sa snažili, ako veľmi chceli. Boli nesmierne disciplinovaní, milí a snaživí, preto bola práca s nimi pre mňa radosť. Veľmi pozitívne hodnotím aj bohaté a zaujímavé programy, ktoré boli pre žiakov pripravené. „Čerešničkou na torte“ pre mňa bolo, keď som videla, ako sa deti navzájom spriatelili a priznám sa, že v piatok, keď som odchádzala viackrát „vypadla“ slza aj mne, pretože som si veľa detí a učiteľov skutočne obľúbila.

Nedá mi nespomenúť aj učiteľov/učiteľky z Maďarska a Srbska, pretože väčšina z nich často navštevovala moje hodiny, aktívne sa zaujímali o to, ako sa ich žiakom darí a aj o nové didaktické metódy a postupy. Mne osobne tento mesiac priniesol novú skúsenosť, nové priateľstvá, nový pohľad na mnohé veci, preto by som bola rada súčasťou tejto školy v prírode aj nasledujúce roky. Jediným negatívom pre mňa bolo, že to netrvalo všetko dlhšie. V neposlednom rade patrí moja veľká vďaka pani Ruženke za príležitosť, ktorú mi dala a za tento fantastický projekt, ktorý funguje vďaka nej.

Mgr. Simona Husaniková

Program Koalície Zväz – Pilíš – Novohrad (2006)

Na základe výsledkov volieb do menšinových samospráv v októbri 2006 a v zmysle uznesenia Celoštátnej volebnej komisie slovenskí elektori – poslanci koalície, ktorú tvoria Zväz Slovákov v Maďarsku, Združenie a regionálne kultúrne stredisko pilíšskych Slovákov a Spolok a regionálne kultúrne stredisko novohradských a hevešských Slovákov (so skráteným názvom Zväz – Pilíš – Novohrad), sa 4. marca 2007 zúčastnia volieb do celoštátnych a teritoriálnych menšinových samospráv. Tieto tri slovenské nominačné organizácie spoločne zostavili jednu celoštátnu a štyri župné listiny. Kandidáti Koalície Zväz – Pilíš – Novohrad pokladajú v nasledujúcom volebnom cykle za dôležité, aby Celoštátna slovenská samospráva (CSS) vo svojej práci zohľadnila nasledujúce zásady a priority a aby prostredníctvom svojich orgánov a inštitúcií, resp. pomocou miestnych a teritoriálnych slovenských samospráv a partnerských občianskych organizácií v Maďarsku venovala zvýšenú pozornosť nasledujúcim otázkam.

Poslanie CSS, kultúrna autonómia

Demokratické fungovanie CSS vzájomným rešpektovaním všetkých zainteresovaných ponúka jedinečnú šancu na zomknutie síl v záujme obrody našej národnosti. Najvyšší volený zbor, (v istom zmysle slova) parlament Slovákov v Maďarsku má nie-

len právo, ale aj povinnosť v rámci platných právnych predpisov samostatne a zodpovedne rozhodovať v každej dôležitej otázke, týkajúcej sa našej národnosti. CSS v nastávajúcom období musí klásť ešte väčší dôraz na aktívnejšie zastupovanie nárokov a na vyhovenie potrebám našej národnosti ako doteraz. Poslanci CSS celú svoju činnosť musia podriadiť skutočným záujmom našej Slovače, musia byť schopní aktívne, otvorene a priebojne politizovať a prispieť k posilneniu základných školských a kultúrnych inštitúcií našej menšiny.

Našou prvoradou úlohou je zastupovať záujmy a ochraňovať práva Slovákov v Maďarsku ako na celoštátnej, tak aj na regionálnej a miestnej úrovni. Bez dotvorenia a postupného rozvíjania našich základných inštitúcií nemôže existovať kultúrna autonómia v Maďarsku žijúcich Slovákov. Od krajiny, v ktorej sme doma a ktorú už niekoľko storočí zveľaďujeme spolu s príslušníkmi väčšinového maďarského národa a ostatných národností, môžeme právom očakávať, aby nám garantovala rovnaké šance na pestovanie nášho materinského jazyka a svojráznej kultúry a podobné možnosti jazykovej a kultúrnej sebarealizácie ako našim maďarským spoluobčanom.

Naplnenie deklarovaných práv a možností si od CSS vyžaduje nový, demokratickejší a pluralistickejší prístup v riešení našich problémov. Politická reprezentácia Slovákov v Maďarsku musí byť schopná vyhovieť zvýšeným nárokom a novým úlohám, vrátane odborných kritérií. Poslanci CSS v národnostnej činnosti v žiadnom prípade nemôžu vidieť iba možnosť, ako zlepšiť svoje vlastné postavenie. Ďalšia činnosť samosprávy je nepredstaviteľná bez zužitkovania bohatých skúseností úprimne uvažujúcich a cítiacich slovenských národnostných aktivistov, ktorí aj v minulosti odmietali pochybné riešenia formalizmu národnostnej politiky, resp. javu známeho ako etnobiznis.

Ako národnosť sa nemôžeme podriaďovať vlastným osobným záujmom, resp. záujmom úzkeho kruhu sebeckých či nezodpovedných ľudí. Vyhnúť sa negatívnym javom a tendenciám môžeme predovšetkým zomknutím všetkých našich progresívnych síl, a to pri rešpektovaní názorovej rôznorodosti. Nehľadajme za každú cenu to, čo nás rozdeľuje, ale stavajme na tom, čo nás spája, teda na našej slovenskosti, našom slovenskom pôvode, kultúre a jazyku našich predkov. Ak nedokážeme potlačiť všetko vedľajšie, prepasieme šancu vytvoriť novú, autentickú jednotu príslušníkov našej národnosti. Najdôležitejšie je vedieť prijať fakt, že každý z nás je iný, že každý má právo na svoj názor a obhajovanie svojich postojov. V našom záujme, teda v záujme Slovákov v Maďarsku je nevyhnutné naučiť sa rešpektovať toto najzákladnejšie právo. Len tak môžeme totiž korektne spolupracovať, neznevažovať sa, len tak môžeme (spoločne!) dosiahnuť maximum pre Slovákov v Maďarsku.

K dovŕšeniu skutočnej menšinovej samosprávnosti by značne mohla prispieť rózna prestavba systému financovania. Je nutné, aby základ nového systému rozdeľovania tzv. národnostných peňazí tvorili, samozrejme, popri uplatňovaní zásady spravodlivosti, najmä spoločenské pozadie zastupovanej pospolitosti a v skutočnosti vykonaná práca v záujme zachovania identity (inak povedané: výkon). Teda zásadu podpory v podobe kvóty na hlavu s charakterom normatívy by bolo treba harmonizovať so systémom financovania plánovaných a splnených úloh.

Odborné výbory CSS

Podstata činnosti CSS (popri prevádzkovaní a posilňovaní vlastných inštitúcií) má spočívať v práci štyroch odborných výborov: I. Školský a mládežnícky, II. Kultúrny, osvetový a náboženský, III. Masovokomunikačný a vydavateľský, IV. Finančno-kontrolný a právny. Plnú zodpovednosť za prácu jednotlivých výborov majú niešť ich predsedovia, ktorí spolu so šiestimi regionálnymi radcami, dvoma podpredsedami a predsedom by mali tvoriť užšie vedenie CSS. Namiesto doterajšieho Predsedníctva CSS by teda mal pôsobiť vrcholný poradný orgán (kabinet), pozostávajúci zo spomínaných členov. Predsedov odborných výborov a regionálnych radcov má zvoliť Valné zhromaždenie CSS, pričom regionálnymi radcami by zásadne mali byť predsedovia teritoriálnych slovenských samospráv (v Budapešti, Békešskej, Boršodsko-Abovsko-Zemplínskej, Komárňansko-Ostrihomskej, Novohradskej a Peštianskej župe). V prípade, že niektorý predseda slovenského teritoriálneho voleného zboru sa nestane poslancom CSS, v obnovených Stanovách treba umožniť, aby za regionálneho radcu mohol byť zvolený ako vonkajší člen CSS.

Organizačné členenie samosprávy s hlavným zreteľom na spomenuté odborné výbory a navrhované zmeny sa má odzrkadliť aj v zložení Úradu CSS a pri voľbách funkcionárov samosprávy. V nových Stanovách samosprávy treba zohľadniť skutočnosti vyplývajúce z nového systému volieb členov Valného zhromaždenia CSS, vrátane vytvorenia viacerých zoskupení (frakcií). Schválenie nových Stanov, resp. Štatútu CSS a vytvorenie novej organizačnej štruktúry samosprávy je nepredstaviteľné bez dosiahnutia konsenzu dvoch volebných zoskupení alebo aspoň uplatnením zásady tzv. dvojtretinového hlasovania o najzávažnejších otázkach.

Školstvo

Starostlivosť o našu slovenskú mládež je jedna z hlavných záruk obrody a pretrvania našej národnosti; bez slovenskej mládeže totiž nemôžeme mať istú budúcnosť. Musíme sa snažiť rozšíriť aktívne používanie slovenského jazyka v kruhu žiakov (samozrejme, aj pedagógov). Dôveru rodičov a žiakov voči slovenskej národnostnej výučbe treba získať nielen presvedčaním, ale najmä zabezpečením všetkých podmienok k jej skvalitneniu a výrazným zefektívnením a skvalitnením školského systému pre Slovákov v Maďarsku. CSS s kompetentnými štátnymi orgánmi musí prispieť aj k riešeniu takých závažných problémov, akými sú napríklad zásobovanie škôl kvalitnými slovenskými učebnicami a učebnými pomôckami, vypracovanie adekvátnych odborných programov, doškoľovanie pedagógov a hodnotenie účinnosti národnostnej výučby (podobne ako tomu bolo v časoch fungovania inšpektorského systému). Proces preberania slovenských škôl CSS ako prevádzkovateľa v nastávajúcom volebnom cykle by mal byť dovŕšený, podmienky národnostnej výučby v týchto inštitúciách musia byť neustále zlepšované aj zo strany samosprávy. Musíme mať na zreteli, že slovenské školstvo nekončí gymnáziom, ale naša národnosť potrebuje aj inteligenciu v podobe budúcich učiteľov a iných absolventov vysokých škôl. Výchova novej generácie učiteľov je morálnou povinnosťou CSS.

Kultúra, náboženstvo

V kultúrnej, osvetovej a náboženskej činnosti musíme mať na zreteli, že materinský jazyk a svojrázna menšinová kultúra sú najdôležitejšími nositeľmi národnostného bytia. V takomto zmysle treba podnecovať, ďalej oživovať a rozvíjať naše divadelníctvo, muzeologickú a knihovnícku činnosť, ako aj činnosť v umeleckej a vedeckovýskumnej oblasti a starostlivosť o naše historické a staviteľské pamiatky.

V podporovaní speváckych kolektívov a ubúdajúcich tanečných súborov musíme klásť dôraz na aktívne používanie a propagovanie slovenčiny a pestovanie kultúry v materinskom jazyku. Vzhľadom na stále vyššiu mieru straty jazyka našich Slovákov, ako aj na známu skutočnosť, že nielen národ, ale aj národnosť žije vo svojom jazyku, do centra pozornosti a aj podporovania kultúrnych aktivít treba postaviť činnosť napomáhajúcu zachovanie nášho materinského jazyka.

Na zachovávaní duchovného dedičstva našich predkov sa v nemalej miere podieľajú aj slovenskí evanjelici a katolíci; preto treba systematicky spolupracovať so všetkými veriacimi Slovákami, ktorým leží na srdci osud našej menšiny, aby mohli žiť plnohodnotný národnostný a zároveň náboženský život. Treba efektívnejšie napomáhať pastoráciu a náboženskú výučbu v slovenčine všade tam, kde sa o ne prejavuje záujem, o ich /znovu/prebudenie sa tiež treba snažiť o. i. poskytnutím patričnej náboženskej literatúry v materinskom jazyku.

Tlač, rozhlas, televízia, internet a vydavateľská činnosť môžu a aj musia vo zvýšenej miere upevňovať a prehĺbovať národnostné sebapoznanie. Z menšinového zákona vyplývajúcou zodpovednou úlohou CSS v tejto oblasti je rozhodovanie o zásadách a spôsobe

použitia rozhlasových a televíznych programov v našom materinskom jazyku. (Je ťažko pochopiteľné, prečo uplynulé tri volebné cykly nestačili CSS na zvládnutie tejto nie príliš komplikovanej úlohy.) Samospráva v prípade potreby môže zriadiť slovenské vydavateľstvo (buď samostatne alebo spolu s ďalšími menšinami), ktoré by okrem novín, odborných časopisov a iných periodík malo vydávať aj knižné publikácie (literárne, národopisné a vedecké), vrátane učebníc. Ďalšou dôležitou úlohou CSS bude zabezpečenie vhodného rozširovania slovenských publikácií, ale aj riešenie príjmu a rozširovania televíznych signálov zo Slovenska a v neposlednom rade napomáhanie činnosti miestnych štúdií, vysielajúcich aj v našom materinskom jazyku. Vážne úlohy čakajú na samosprávu v zabezpečení dostatočného financovania našich novín a elektronických médií, ako aj ich propagovaní. Zamestnaním hovorca CSS treba ako v Maďarsku, tak aj na Slovensku zviditeľňovať činnosť najvyššieho voleného zboru našej Slovače, jeho orgánov a inštitúcií, resp. teritoriálnych a miestnych slovenských samospráv a napomáhať, aby sa aj našej občianskej sfére dostalo patričnej pozornosti zo strany médií.

MAJETOK CSS – Finančno-kontrolný a právny výbor CSS by sa mal zaoberať všetkými finančnými a hospodárskymi otázkami samosprávy, vrátane čo najefektívnejšieho a úsporného zveľaďovania majetku CSS a prípadných podnikateľských aktivít. Naša samospráva má prispievať k prehlbovaniu obchodných stykov medzi domácimi podnikateľmi slovenského pôvodu, ako aj slovensko-maďarských obchodných stykov. Členovia výboru a právny poradca samosprávy by však zároveň mali vykonávať aj prepotrebnú systematickú právnu poradenskú službu, aby naši Slováci dokázali maximálne využiť svoje zákonmi zabezpečené práva a v neposlednom rade by mali sledovať a pozitívne ovplyvňovať prípravu nových právnych predpisov na celoštátnej a regionálnej úrovni.

Spolupráca so slovenskými organizáciami

Naša celoštátna samospráva musí venovať zvýšenú pozornosť organizačnému životu Slovákov v Maďarsku, vnútropolitickým a medzinárodným stykom; najmä kontaktom s domácimi štátnymi orgánmi, slovenskými občianskymi organizáciami, miestnymi a teritoriálnymi slovenskými samosprávami a s vládnyimi a mimovládnyimi orgánmi a organizáciami našej materskej krajiny. Slovenské celoštátne a miestne organizácie treba všemožne podporovať; vychádzajúc z poznania, že občianska sféra je jedným zo základných pilierov spoločnosti, je to forma samoorganizovania, ktorá spája ľudí na základe spoločných záujmov, cieľov a úloh. Slovenské samosprávy práve v úzkej spolupráci s našimi občianskymi organizáciami dokážu najúčinnnejšie združovať, aktivizovať, motivovať, koordinovať, informovať, chrániť a presadzovať záujmy slovenskej národnosti v Maďarsku. Vo svete konkurzov a súbehov treba nájsť miesto aj pre Slovákov v Maďarsku. Stále doučovanie pisateľov konkurzov a využívanie možností súbehov Európskej únie sú prvoradou úlohou pre prežitie našich podujatí a pre využívanie možnosti zblížovania sa. Naša občianska sféra predstavuje naše stabilné spoločenské zázemie, robí všetko za to, aby bolo koho obhajovať, koho záujmy presadzovať a za koho bojovať.

*Imrich Fuhl, vedúci celoštátnej listiny
Koalície Zväz – Pilíš – Novohrad (2006)*

Zásady a hlavné body programu Koalície Spolu (2011)

246 poslancov miestnych slovenských samospráv kandidujúcich vo farbách Zväzu Slovákov v Maďarsku, Združenia pilíšskych Slovákov, Dolnozemskej organizácie Slovákov, ako aj Slovenského speváckeho zboru Ozvena a Klubu slovenských dôchodcov (Budapešť) sa 9. januára 2011 zúčastnilo volieb do Celoštátnej slovenskej samosprávy (CSS) a teritoriálnych zborov spolu. Naše nominčné organizácie – tvoriace Koalíciu Spolu a dosahujúce spolu nadpolovičnú väčšinu počtu slovenských poslancov – zostavili spoločnú celoštátnu kandidátku, päť župných listín a aj budapešťiansku.

Čestne, demokraticky, priebojne a otvorene

Poslanci CSS, najvyššieho voleného zboru, mini-parlamentu Slovákov v Maďarsku musia byť schopní čestne, otvorene, aktívne a priebojne politizovať, ochraňovať záujmy našej národnosti a prispievať k posilneniu našich školských a kultúrnych inštitúcií. Čaká na nich neľahká úloha znormalizovať, zdemokratizovať CSS, prehodnotiť určité prvky svojvoľného vedenia vychádzajúce zo zásady, že nie samospráva má svoju národnosť a nie predseda CSS má svoje Valné zhromaždenie, ale naopak. Treba slúžiť (a to nie iba nám sympatickejšej polovičke) a nie panovať, namiesto diktátov treba hľadať kompromisy a namiesto obsadzovania všet-

kých dôležitých postov CSS jedným zoskupením v znamení hesla „vítaz berie všetko“ rešpektovať práva opozície. Rôznorodosť predstáv, spôsobov a ciest vôbec nevylučuje úspešnú vzájomnú spoluprácu.

Obnovená CSS musí venovať zvýšenú pozornosť organizačnému životu Slovákov v Maďarsku, vnútropolitickým a medzinárodným stykom; kontaktom s domácimi štátnymi orgánmi a s vládnymi a mimovládnymi orgánmi a organizáciami našej materskej krajiny, najmä morálna podpora ktorej je pre nás prepočetná, bytostne dôležitá.

Ťažisko dennodennej činnosti CSS – popri prevádzkovaní a posilňovaní vlastných inštitúcií – spočíva v práci odborných výborov, do ktorých treba ako vonkajších členov zapojiť expertov, všeobecne uznávané osobnosti Slovákov v Maďarsku.

Starostlivosť o našu slovenskú mládež je jedna z hlavných záruk obrody a pretrvania našej národnosti. Musíme sa snažiť rozšíriť aktívne používanie slovenského jazyka v kruhu žiakov (samozrejme, aj pedagógov). Dôveru rodičov a žiakov voči slovenskej národnostnej výučbe treba získať nielen presvedčaním, ale najmä zabezpečením všetkých podmienok k jej skvalitneniu. Základným školám, v ktorých sa vyučuje slovenčina ako predmet, musí CSS venovať oveľa väčšiu pozornosť než v uplynulom období.

V podporovaní speváckych kolektívov a ubúdajúcich tanečných súborov musíme kláď dôraz na aktívne používanie a propagovanie slovenčiny a pestovanie kultúry v materinskom jazyku. Vzhľadom na stále vyššiu mieru straty jazyka našich Slovákov, ako aj na známu skutočnosť, že nielen národ, ale aj národnosť žije vo svojom jazyku, do centra pozornosti a aj podporovania kultúrnych aktivít treba postaviť činnosť napomáhajúcu zachovanie nášho materinského jazyka.

Treba podnecovať, ďalej oživovať a rozvíjať naše divadelníctvo, muzeologickú a knižničnú činnosť, ako aj činnosť v umeleckej a vedeckovýskumnej oblasti a starostlivosť o naše historické a stavitelské pamiatky.

Na zachovávaní duchovného dedičstva našich predkov sa v nemalej miere podieľajú aj naši veriaci, preto treba systematicky spolupracovať so všetkými Slovákami rôznych vierovyznaní, ktorým leží na srdci osud našej menšiny, aby mohli žiť plnohodnotný národnostný a zároveň náboženský život.

Právny poradca samosprávy by mal vykonávať aj systematickú právnu poradenskú službu, aby naši Slováci dokázali maximálne využiť svoje zákonmi zabezpečené práva, mal by sledovať a pozitívne ovplyvňovať prípravu nových právnych predpisov.

Tlač, rozhlas, televízia, internet a vydavateľská činnosť môžu a aj musia vo zvýšenej miere upevňovať a prehĺbovať národnostné sebaopoznanie. Vážne úlohy čakajú na samosprávu v zabezpečení dostatočného financovania našich novín a elektronických médií, ako aj ich propagovaní. Zamestnaním hovorca CSS treba ako v Maďarsku, tak aj na Slovensku zviditeľňovať činnosť najvyššieho voleného zboru našej Slovače, jeho orgánov a inštitúcií, resp. teritoriálnych a miestnych slovenských samospráv a napomáhať, aby sa aj našej občianskej sfére dostalo patričnej pozornosti zo strany médií.

Čestne, demokraticky, priebojne a otvorene ochraňovať záujmy Slovákov v Maďarsku, navzájom sa ctiť a slúžiť celej našej národnosti – spolu to dokážeme...

*Imrich Fuhl
vedúci celoštátnej listiny
Koalície Spolu (2011)*

Každý pondelok o 7:50
na televízii Duna,
repríza v ten istý deň poobede
na televízii Duna World

Domovina

Sledujte slovenské vysielanie maďarskej televízie.

<http://www.mediaklikk.hu/musor/domovina/>

Každý deň
od 18:00 do 20:00
v Národnostnom rádiu
(AM 873, 1188)

V materinskom jazyku

Sledujte slovenské vysielanie maďarského rozhlasu.

<http://www.mediaklikk.hu/musor/szlovak/>

Belépési nyilatkozat

A Magyarországi Szlovákok Szövetsége tagjává kívánok válni ...

Személyes adatok

Név:

Születési hely, idő:

Anyja neve:

Lakcím:

Értesítési cím, e-mail, telefon:

Alulírott nyilatkozom, hogy a Magyarországi Szlovákok Szövetsége tagjává kívánok válni. A Magyarországi Szlovákok Szövetségének Alapszabályát megismertem és megértettem. Kijelentem, hogy az abban foglaltakat magamra nézve elfogadom és kötelezőnek elismerem.

Tevékenységet a Szövetség helyi szervezetében kívánom folytatni.

Hozzájárulok ahhoz, hogy a belépési nyilatkozatban ismertetett személyes adataimat a MSZSZ, valamint a Szövetség területi, helyi szervei a tagnyilvántartás vezetése és kapcsolattartás céljából kezeljék. A személyes adataimban bekövetkezett változást a Szövetség részére 30 napon belül bejelentem.

..... 20... hó ... napján

.....
aláírás

Časť účastníkov zasadnutia DZSM v decembri roku 1962

Generálny tajomník DZSM Juraj Bielik, 1962

Otvorenie V. kongresu DZSM v roku 1973

Konferencia Peštianskej župy pred V. kongresom DZSM

Časť účastníkov kongresu DZSM v roku 1978

V prestávke zasadnutia VI. kongresu DZSM, 1978

Mária Jakobová, 1978

Torta k sedemdesiatke

Spevokol mlynskej školy na VI. kongrese DZSM

Poslanci počas pandémie v roku 2020

V divadelnej sále Slovenského inštitútu v roku 2009

